AEMSTEL'S OUDHEID

OF

GEDENKWAARDIGHEDEN VAN AMSTERDAM.

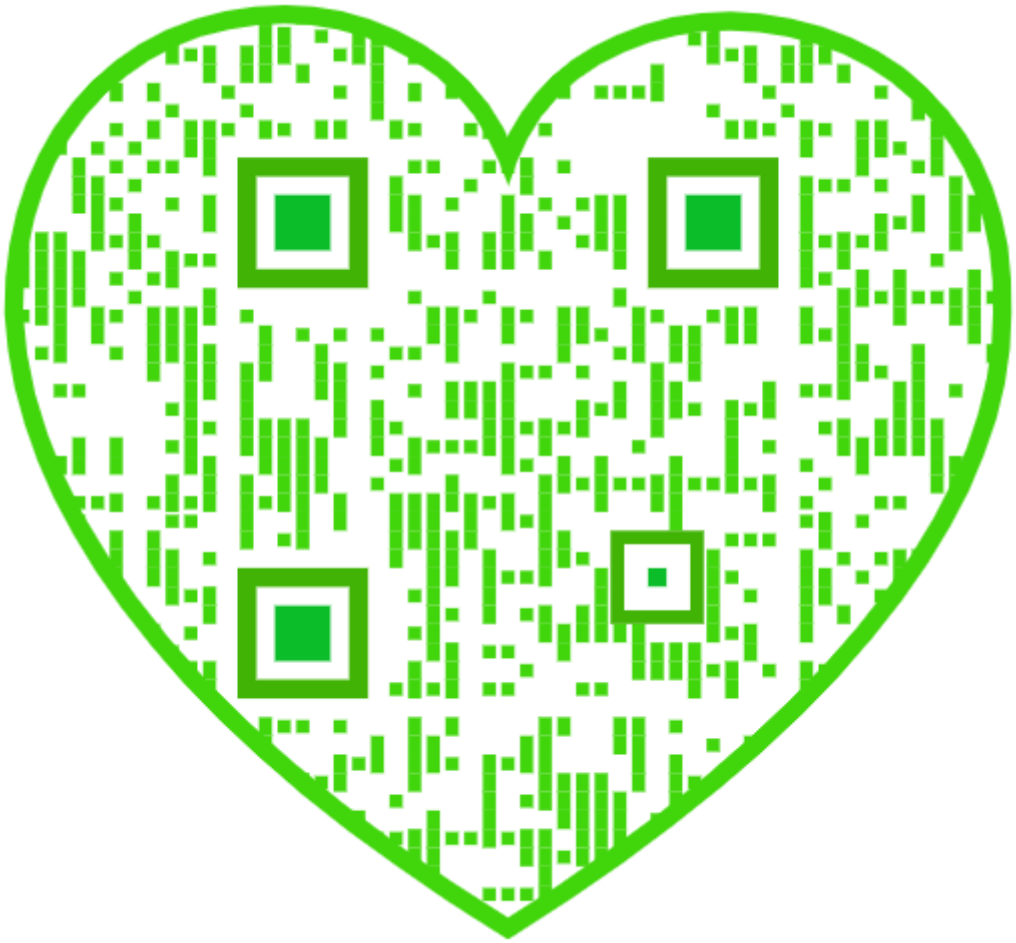

Gedrukt bij J. de Vries & Zoon.

AUG. ALLEBÉ. DEL.

AEMSTEL'S OUDHEID

OF

GEDENKWAARDIGHEDEN VAN AMSTERDAM,

DOOR

Dr. P. SCHELTEMA,
In leven Archivaris der Hoofdstad en van Noord-Holland.

ZEVENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ
TEN BRINK & DE VRIES.
1885.

Een laatste Bundel van „Aemstel's Oudheid", de letterkundige nalatenschap van den man, van wiens hand wij zoo vele belangrijke stukken over de geschiedenis onzer Vaderstad mochten ontvangen ... het is met een gevoel van weemoed dat ik voldoe aan den wensch van den afgestorvene, om dezen Bundel in 't licht te geven en met een levensbericht in te leiden.

Pieter Scheltema werd geboren te Amsterdam den 5^{den} Juli 1812. Na het Gymnasium te hebben bezocht, volgde hij aan het Athenaeum met voorliefde de lessen van David Jacobus van Lennep en vertrok daarna naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij 26 Maart 1836 promoveerde tot Doctor in de Letteren, met eene dissertatie over het leven en de verdiensten van Hadrianus Junius. Het volgende jaar 1 Januari 1837 tot Praeceptor aan de Latijnsche School te Middelburg benoemd, was hij daar gedurende vijf jaren werkzaam. De opheffing van de Latijnsche School aldaar en de hervorming in een Gymnasium, was aanleiding dat het getal Leeraren in de Oude talen werd verminderd en 10 April 1842 ontving Scheltema zijn eervol ontslag uit zijne met veel toewijding bekleedde betrekking, met toekenning van wachtgeld, tot dat een andere werkkring door hem zou zijn verkregen.

Teruggekeerd naar zijne Vaderstad, werd zijne keus spoedig gevestigd op de historische studie en wel voornamelijk op het Archiefwezen. Die voorliefde had hij inzonderheid te danken aan den bekenden historieschrijver Jacobus Scheltema, wiens omgang en vriendschap hij gedurende zijn verblijf aan de Utrechtsche Hoogeschool zoo zeer op prijs mocht stellen. Hij verzocht en verkreeg toegang tot het Amsterdamsche Archief tot het doen van nasporingen in het belang der geschiedkundige wetenschap. Het Archief was niet geregeld en evenmin behoorlijk beschreven, zoodat Scheltema al spoedig aan het Gemeentebestuur vergunning vroeg eene betere regeling te mogen maken. Met onvermoeiden ijver en voorliefde voor de taak, eenmaal door hem aangevangen, begon hij met het maken van een Inventaris der stukken door hem geregeld. Eerst geheel onbezoldigd, later tegen eene geringe gratificatie, werd hij eindelijk 7 April 1848 benoemd tot Archivaris van Amsterdam. Sedert dien dag achtte Scheltema het zijne levenstaak het Archief geheel verder te rangschikken en te beschrijven, en het in één woord te brengen in zulk een toestand dat het met vrucht kon geraadpleegd worden. De Inventaris van het Amsterdamsche Archief, van 1866--1874 in het licht verschenen, legt hiervan voldoende getuigenis af.

Niet tevreden met het schikken der charters, bescheiden en registers, wijdde hij ook zijne zorg aan het bijeenbrengen der verzameling Schilderijen, Oudheden, en Rariteiten betreffende de stad, waarvan in 1864 een Catalogus verscheen.

In 1848 uitgenoodigd de Archieven van Noord-Holland aan een onderzoek te onderwerpen, had dit 12 November

1850 zijne benoeming tot Archivaris der Provincie Noord-Holland ten gevolge. Opmerkelijk is het in de voorrede van den Inventaris van het Provinciaal Archief van Noord-Holland te lezen, in welken deerniswaardigen toestand dat Archief zich bevond, toen Scheltema de hand aan den ploeg sloeg, en ook hierin wist hij, door zijn volhardenden ijver, orde en nauwkeurige regeling te brengen.

Zijn dagelijksche omgang met de bronnen der historie, was niet zonder invloed op de studie over de geschiedenis van Amsterdam. De resultaten van dit onderzoek zijn nedergelegd in menig belangrijk geschrift en zeker verdient de volledige lijst zijner werken, die wij hierachter laten volgen, de waardeering van allen die zich met de geschiedenis van Amsterdam bezighouden.

Als het voornaamste is zeker te noemen „Aemstels Oudheid of gedenkwaardigheden van Amsterdam", verschenen in zes deelen, van 1855—1872.

De onthulling van het standbeeld van Rembrand in 1852, waarbij Scheltema in de maatschappij Arti et Amicitiae de feestrede uitsprak, gaf aanleiding tot de uitgave van zijn Leven van Rembrand. Hij mocht de voldoening smaken dat van deze studie twee Fransche en een Engelsche vertaling verschenen.

Zijne verdiensten op geschied- en letterkundig gebied werden door vele geleerde Genootschappen, die hem het Lidmaatschap aanboden, erkend.

Z. M. de Koning gaf blijk van zijne hooge waardeering door hem tot Ridder van de orde van de Eikekroon en van den Nederlandschen Leeuw te benoemen.

Scheltema leefde geheel voor „zijn Archief". Noode liet hij zijne taak aan andere handen over. Toen in November eene ernstige ziekte hem het werken verbood, berustte hij kalm in zijn droevig lijden, totdat hij 30 Januari 1885 zijne ruste vond. Eene kleine schare van belangstellenden op het stille kerkhof te Sloten, bracht eene laatste hulde aan den ontslapene, die het „Virtus nobilitat", dat zijn borst versierde, zijn geheele leven in het hart had gedragen. Bescheiden van karakter, hulpvaardig voor ieder die hem in zijne betrekking mocht ontmoeten, en bovenal zorgzaam echtgenoot en vader, wordt zijn heengaan door velen betreurd en zal zijne nagedachtenis in eere blijven en verbonden aan het Gemeente-Archief van Amsterdam, dat hij met zooveel volhardenden ijver gemaakt heeft tot hetgeen het is.

Wat de opstellen betreffen, die in dit laatste deel van Aemstels Oudheid voorkomen, hebben wij gemeend die zóó te moeten geven, als D^{r}. Scheltema die voor de pers had gereed gemaakt. Onder de belangrijkste stukken vestigen wij de aandacht op het handschrift van Gerard Schaep over de Schilderijen in de drie Doelens te Amsterdam en het verhaal der Russische Ambassade in 1687 en 1688.

M^{r}. N. de Roever was zoo vriendelijk ons bij het nazien der drukproeven ter zijde te staan, terwijl wij aan de welwillendheid van Prof. Aug. Allebé het uitstekende Portret van den overledene danken, dat velen eene welkome herinnering zal zijn.

R. W. P. DE VRIES.

GESCHRIFTEN VAN D^{R}. P. SCHELTEMA.

1. Diatribe in Hadriani Junii vitam, ingenium, familiam et merita literaria. Amst. 1836. Met Portret.
2. Hadriani Junii Epistolae selectae, nunc primum editae. Amst. et Lipsiae 1839.
3. Oud en Nieuw, uit de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde verzameld. Amst. 1844—47. 2 dln.
4. De Beurs van Amsterdam. Amst. 1846. Met Staalplaten.
5. Hendrik van Brederode te Amsterdam in 1567. Geschiedkundig overzigt, uit echte bronnen geput en met authentieke bewijzen gestaafd. Amst. 1846. Met Portret.
6. De IJzeren Kapel der Oude- of Sint Nicolaas-kerk te Amsterdam. Amst. 1848.
7. Het leven en de letterkundige verrigtingen van den geschiedschrijver Mr. Jacobus Scheltema. Amst. 1849. Met Portret.
8. Catalogus van de boeken en handschriften, behoorende tot de bibliotheek der Remonstrantsch-Gereformeerde kerk te Amsterdam. Amst. 1849.
9. Het Archief der IJzeren Kapel in de Oude- of Sint Nicolaas-kerk te Amsterdam. Amst. 1850.
10. De Graaf van Leicester te Amsterdam in de jaren 1586 en 1587. Amst. 1851.

11. Rembrand, Redevoering over het leven en de verdiensten van Rembrand van Rijn, met eene menigte geschiedkundige bijlagen, meerendeels uit echte bronnen geput. Amst. 1853. Met Portret.
12. Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam. Amst. 1855—1885. 7 dln. Met Platen.
13. Rembrand, Discours sur sa vie et son génie, traduit par A. Willems. Bruxelles 1859.
14. Het Archief van Amsterdam, beschreven. Amst. 1862.
15. Aanwijzing der schilderijen, oudheden, modellen enz., zich bevindende op het Raadhuis der stad Amsterdam. Amst. 1864.
16. Inventaris van het Amsterdamsche Archief. Amst. 1866—1874. 3 dln.
17. Rembrand, Discours sur la vie et son génie, publiée et annotée par W. Burger. Paris 1866.
18. The live and genius of Rembrandt, with thirty photographs of Rembrandts most celebrated etchings, taken from the collection in the British Museum, edited by John Cundall. London and Cambridge 1867.
19. Inventaris van het Archief der gemeente Alkmaar. Alkm. 1860.
20. Inventaris van het Provinciale Archief van Noord-Holland. Haarl. 1873.
21. De Oudste Regten van Amsterdam. Amst. 1875. Met Facsimile.
22. Historische beschrijving der Schilderijen van het Stadhuis te Amsterdam. Amst. 1879.

INHOUD.

Het Klooster der Nieuwe Nonnen te Amsterdam. . Blz. 1.
Het Prinsenhof . . . . . » 13.
De Russische Ambassade te Amsterdam in de jaren 1687 en 1688 . . . . . » 29.
's Lands Magazijn, Werf en Dok. (Eigendom van den grond). . . . . » 51.
Onderzoek naar den oorsprong van de gewoonte der Amsterdamsche jongens, om gedurende den kermistijd op de Koopmansbeurs te trommelen . . » 61.
De Gildekamer der Metselaars te Amsterdam . . » 65.
De geboorteplaats van Meindert Hobbema . . . » 77.
Het Tweehonderdjarig bestaan der Latijnsche School te Amsterdam . . . . . » 81.
Schilders en Kunstenaars, die Poorters van Amsterdam zijn geweest van 1537 tot 1606 . . . . » 93.
Johannes Swammerdam . . . . . » 101.
Hemony . . . . . » 108.
Het Sint Lucasgild te Amsterdam. . . . . » 111.
De Schilderijen in de Drie Doelens te Amsterdam, beschreven door G. Schaep, 1653 . . . . . » 121.
Ordonnantie voor de Amsterdamsche Schoolmeesters, 1521 . . . . . » 143.
Dr. Sebastiaan Egbertsz. . . . . » 149.
Eenige opmerkelijke posten uit de oude Thesauriersrekeningen van Amsterdam, 1579—1588 . . . » 155.

HET KLOOSTER

DER

NIEUWE NONNEN

TE

AMSTERDAM.

Commelin vermeldt in zijne Beschrijving van Amsterdam eenige schepenbrieven van het einde der veertiende eeuw, waaruit blijkt, dat de grond, gelegen tusschen het Zusterenhof of het klooster der Oude Nonnen en de rivier de Amstel, in dien tijd nog was ingenomen door eenige tuinen met eenen vijver [1]). Op deze plek is in het begin der vijftiende eeuw een vrouwen-klooster gebouwd, hetwelk ter onderscheiding van het daarnaast liggende convent der Oude Nonnen, dat toen reeds bestond, het klooster der Nieuwe Nonnen genoemd werd. Niet onwaarschijnlijk komt het mij voor, dat de Nieuwe Nonnen, alvorens dit klooster, *ter Leliën* geheeten, door haar betrokken werd, hier een ander gebouw van denzelfden naam bewoond hebben. Althans leest men in een Schepenbrief van den twaalfden Januari 1403, dat „Claes Janssen aen Griete Arentsdochter ende hore susteren in den huse *ter Lelyen* gaf eenen vrijen eyghendoem van eenen erve, gelegen twisschen de twien grafften neffen den nuwen huse *ter Lelyen*, dat die voirs. susteren nu tymmeren" [2]). De bouw van dit nieuwe klooster schijnt dus in 1402 begonnen en twee jaren later voltrokken te zijn, want den tweeden Juli 1404 gaf hertog Albrecht van

Beieren aan de nonnen vergunning, om het te mogen betrekken [3]). In een geschreven stuk van den eersten Juni 1412 vond ik het klooster genoemd *'t Convent van der derder order der penitencie Sinte Franciscus ten huse der Lelyen 't Sinte Dionysius binnen der vrihede van Aemstleredamme* [4]).

Het Haagsche Kapittel der Heilige Maria scheidde op den 23sten Mei 1419 het klooster van de Parochie-kerk van Sint Nikolaas, waartoe het eigenlijk behoorde, en vergunde aan de kloosterlingen, tot vijftig in getal, een priester tot haren biechtvader te benoemen, die de mis en den vesper met of zonder gezang zou mogen vieren. Deze zou aan de zusters benevens zes of zeven commensalen Gods woord verkondigen en de heilige sacramenten toedienen. Verder werd haar toegestaan eene kapel en een kerkhof te hebben, met vergunning dit laatste te laten wijden, terwijl de bewoonsters van het klooster in de gewijde aarde aldaar zouden begraven worden. Echter was het niet geoorloofd, anderen op die plaats ter aarde te bestellen dan tegen betaling eener bepaalde som voor elk lijk aan het Haagsche Kapittel, dat buitendien voor de verleende vrijheid jaarlijks vier gouden kroonen, behalve de helft van alle giften en gaven, aan het klooster geschonken, van hetzelve zou ontvangen [5]). Welke scheiding der Nieuwe Nonnen bijna geheel overeenkomt met die welke door hetzelfde kapittel op den negenden April 1475 aan de Oude Nonnen verleend is. De bisschop van Utrecht Frederik van Blankenheim vereenigde zich daarmede in een uitvoerigen brief, slechts weinige dagen later, op den veertienden Juni 1419

gegeven, waarin hij de oprichting van het klooster op dezelfde grondslagen, waarop dit door het Kapittel geschied was, goedkeurde [6]). Ook ontbrak het der Nieuwe Nonnen niet aan de belangstelling van andere aanzienlijke personen. Zoo nam hertog Jan van Beieren het huis van Sint Dionysius te Amsterdam met de personen, daarin wonende, en de goederen, daartoe behoorende, in zijne bijzondere bescherming, opdat de geestelijke zusters, zoo als hij schrijft, rustiger God mogen dienen en trouwer bidden voor zijne ziel en die zijner ouders [7]). Opmerkelijk is het, dat de pastoor der Oude Kerk, onder wiens parochie het convent gelegen was, dit eerst eenige jaren later, op Maria Lichtmis (2 Februari) 1425, als eene vrije geestelijke inrichting erkende [8]), waarmede waarschijnlijk zoo lang door hem gedraald werd, omdat hij noode van de voordeelen, welke de kerk van het klooster trok, wilde afstand doen.

In den nacht van den vier en twintigsten Mei des jaars 1452 woedde er te Amsterdam een vreeselijke brand, die het grootste gedeelte der stad, waarbij veertien kloosters, door het vuur verteerde. Ook het klooster der Nieuwe Nonnen bleef niet gespaard. Eerst drie jaren later stond de Utrechtsche bisschop Rudolf van Diephout aan de zusters toe haar klooster weder op te bouwen, hetzij op dezelfde, hetzij op eene andere meer geschikte plaats [9]). De nonnen gaven de voorkeur aan het eerste, zoodat er weldra een nieuw klooster *ter Leliën* op de oude plek verrees.

De ingang van het klooster der Nieuwe Nonnen was aan den Amstel bij het afgaan der latere Grimnessesluis,

waar die nog langen tijd aangewezen werd door een oud poortje, boven hetwelk een Sint Dionysius, onthoofd en zijn gemijterd hoofd zelf voor de borst ophoudende, in steen uitgehouwen, was afgebeeld [10]). Daarnevens stond de kleine kloosterkerk, waarin een altaar van Maria was, aan welks vereerders door Paus Martinus een aflaat geschonken werd [11]). Ook vond men daar eene schilderij, voorstellende elf Jeruzalems-vaarders, vroeger aanzienlijke burgers dezer stad, ieder met eene zoogenaamde Jeruzalemsche veer onder den arm, geknield ter wederzijde van een altaar, waarover een kleed lag met het wapen van Jeruzalem. Boven de schilderij waren de wapens der elf personen geplaatst met dat van Jeruzalem, hetwelk nagenoeg in het midden of het zesde in rang was. Onder de wapens stonden de beginletters van hunne namen en onder de schilderij hunne namen, voluit geschreven. Men las daar:

Pieter Heynricxsoon Opmeer was tot Jerusalem anno 1525.
Coen Barentsz. anno 1550.
Cornelis Corneliszoon Velt anno 1551.
Jan Woutersz. Gael anno 1553.
Mattijs van Bancken anno 1553.
Wouter Burchman anno 1557.
Floris Gerritsz. anno 1560.
Thomas Symonsz. anno 1561.
Pieter Gijsbertsz. Ruysch anno 1562.
Reyer Willemsz. anno 1562.
Evert Jansz. Backer anno 1563.

Boven het gezegde altaar was afgebeeld de hemelvaart van den Zaligmaker en in vier vakken van den beneden-

rand der schilderij zijne opstanding, het bezoek aan zijn graf, zijne verschijning aan Maria en die aan zijne discipelen [12]). Opmerkelijk is het, dat Filips von Zesen de vermelde personen voor Tempeliers heeft aangezien en daaruit het gevolg getrokken, dat het klooster der Nieuwe Nonnen door monniken van die orde is bewoond geweest [13]). Wel is het bekend, dat hier geweest is eene broederschap van Jeruzalems-vaarders, die naar het Heilige Land reisden, om het graf des Heeren te bezoeken, en zeker hebben de elf genoemde personen daartoe behoord, maar het is mij niet gebleken, welke betrekking zij op ons klooster hebben gehad en hoe de schilderij met hunne afbeeldingen daar gekomen is.

De woningen der Nonnen waren achter de kerk, waar later het Gasthuishof geplaatst is. De geestelijke zusters leefden daar afgezonderd en onopgemerkt door de wereld, zoodat omtrent haar niets bijzonders bekend is of valt mede te deelen. Niet onbelangrijk komt het mij voor, iets te zeggen over de omgeving van het klooster, om daarna nog te spreken over de veranderingen, welke zoowel deze, als het convent zelf, in latere tijden heeft ondergaan. Ter zijde van de twee klooster-tuinen, op de plek, waar later het Oude-zijds Heeren-logement gebouwd is, lag oudtijds de Stads-timmertuin, weleer *der stede scafferie* of *schafferij* genoemd. Ook schijnt men daar vaartuigen getimmerd te hebben, want in een Schepenbrief van 1456 wordt melding gemaakt van een *Baerdschuys*, toen opgericht bij het klooster der Nieuwe Nonnen, waarmede waarschijnlijk eene scheepstimmerwerf bedoeld wordt. Baardsen toch waren kleine

schepen, die bij voorkeur in den oorlog gebruikt werden. De eene tuin van het klooster langs de Grim werd oudtijds door de Nieuwe Nonnen verhuurd. In een Schepenbrief van 1536 verklaarde Pieter Ghijsen, toen zeven en zestig jaren oud, op verzoek van Pater, Mater en het gansche convent van ter Leliën, zich wel te herinneren, dat, wanneer hij niet boven de twaalf jaren oud was, zijn stiefvader Pieter Louws van het gezegde convent in huur had een erf of tuin, gelegen voor des paters poort, die beplant was met salie, kool, warmoes en pruimboomen. Welken tuin hij zelf vele jaren in huur had, tot dat deze door hem aan den pater werd opgezegd, wanneer die geestelijke aan de burgemeesters vergund had een gang, om naar het nieuwe land te gaan. De kloosters der Oude en Nieuwe Nonnen waren van elkander gescheiden door eene sloot, genaamd de *Oude Nonnen-vaert*, over wier eigendom en gebruik langen tijd een geschil tusschen de beide kloosters bestaan heeft, dat eindelijk bij een accoord van 21 Januari 1561 is bijgelegd. Daarbij is bepaald, dat de Oude Nonnen zouden blijven in het bezit van de sloot, terwijl de Nieuwe Nonnen niettemin het vrije gebruik daarvan behielden [14]).

In het jaar 1523 stond de stedelijke regeering, op ernstig verzoek van den Pater en de Mater, aan de Nieuwe Nonnen toe, om voor het klooster aan den Amstel eene brug en daarnevens een bruggetje te leggen, met vergunning zuidwaarts van het laatste te mogen maken eenen weg of gang van acht of tien voeten breedte, gaande oostwaarts op naar de kloosterkerk [15]). Ter plaatse waar later de Grimnesse-sluis gebouwd werd, is in 1547 eene brug ge-

legd tot een overgang naar het convent [16]). Twee jaren daarna moet echter de genoemde sluis reeds bestaan hebben, want volgens een accoord van 23 Juli 1549 kwamen burgemeesteren met den Pater van het klooster overeen, dat van de nieuwe sluis, genaamd *Grimmenes* eene straat langs den Amstel, ten gerieve der burgerij, van het klooster zou genomen worden [17]).

Bij den omkeer van zaken alhier in het jaar 1578 bevond men, dat de twee gasthuizen der stad, namelijk het Sint Pieters-gasthuis in de Nes, waarbij reeds tegen het einde der vijftiende eeuw het Oude of Sint Elizabetsgasthuis van den Dam gevoegd was, en het Lieve Vrouwengasthuis op den Nieuwendijk zoo verarmd waren, dat zij zich niet in staat bevonden, om langer de verpleging der kranken aldaar te bekostigen, om welke reden de stedelijke regeering, in den geldelijken nood der beide gasthuizen willende voorzien, aan de regenten toestond, om de kloosters der Oude en Nieuwe Nonnen met de goederen, daartoe behoorende, welke bij den afstand der Satisfactie tusschen Amsterdam en de Staten van Holland aan de stad vervallen waren, op voordeelige voorwaarden te mogen overnemen. Eene overeenkomst, daartoe opgemaakt, werd den elfden October 1578 geteekend en kort daarna door den Prins van Oranje bekrachtigd [18]). Alzoo ontstond er uit de vereeniging der oude gasthuizen een nieuw algemeen gasthuis, hetwelk in de genoemde kloostergebouwen gevestigd, even als het vroegere in de Nes, het Sint Pieters-gasthuis genoemd werd.

De zoogenaamde Nommerhuizen, op den grond van het Oude Nonnen-klooster aan den Kloveniers-burgwal tusschen

de jaren 1603 en 1611 gebouwd, leverden aan huur aanzienlijke voordeelen voor het gasthuis op, waarom de regenten in 1642 besloten, om ook op den ledigen grond van het Nieuwe Nonnen-klooster aan den Amstel, ter plaatse van de tegenwoordige Oude Turfmarkt, eenige woonhuizen te plaatsen en te verhuren. De brand, welke op den 11den Januari 1645 de Nieuwe kerk op den Dam verteerde, gaf aanleiding tot de vergrooting der Nieuwe Nonnen-kerk. Er ontstond, altans tijdelijk, behoefte aan een nieuwe Gereformeerde kerk, waartoe de kloosterkerk der Nieuwe Nonnen, reeds ingericht tot een bedehuis ten behoeve van het gasthuis, bestemd werd, die sedert dien tijd, door de Gereformeerden gebruikt, den naam van Gasthuiskerk kreeg. In het jaar 1686 stond de Vroedschap toe, om deze kerk aanmerkelijk te vergrooten [19]). De zieke mannen werden toen overgebracht naar het gasthuis voor kranke soldaten, in 1586 bij de vroegere kerk der Oude Nonnen gesticht, zoodat de geheele grond van het klooster der Nieuwe Nonnen sedert dien tijd niet meer ten dienste van het gasthuis gebezigd werd.

Toen koning Lodewijk in het jaar 1808 zijnen zetel te Amsterdam vestigde, werd de Gasthuiskerk ingericht tot een dépôt van het ministerie van oorlog, terwijl dat ministerie zelf, zoo ook het departement van justitie en politie, dat van waterstaat en het bestuur van 's lands schatkist geplaatst werden in de huizen op de Oude Turfmarkt. Na den val van het koninkrijk Holland diende de Gasthuiskerk tot bureau voor de directie der marine, tot dat deze kerk in 1818 voor het Grootboek der Nationale

Schuld, hetwelk de vier eerste jaren van zijn bestaan boven de Beurs aan het Rokin had doorgebracht, werd afgestaan. De Nederlandsche Bank, in 1814 opgericht, is toen gevestigd in de woonhuizen op de Oude Turfmarkt. In plaats van al deze gebouwen, welke afgebroken werden, is in 1869 voor de Nederlandsche Bank een groot gebouw aldaar gesticht, terwijl het Grootboek der Nationale Schuld verhuisde naar het vroegere Sint Jorishof in de Korte Spinhuissteeg.

Op de plaats der bovenvermelde schafferij werd naderhand gebouwd eene bierbrouwerij, genaamd *de Sleutel*, *) die daarna eerst in een lombard en vervolgens in een koopmanshuis veranderd werd. Eindelijk werd het gebouw, tegen het midden der zeventiende eeuw, door de stad gekocht en tot eene deftige herberg ingericht, die bekend onder den naam van het Oudezijds Heeren-Logement, aan verscheidene vorsten en aanzienlijke personen tijdelijke huisvesting heeft verleend. Zoo hebben bij hun verblijf in deze stad daarvan gebruik gemaakt de weduwe van Prins Frederik Hendrik, Amalia van Solms in October 1655, Prins Willem III in October 1672, Czaar Peter de Groote in Augustus 1697, en Prins Willem IV in September 1748. Tevens diende een gedeelte van het Oudezijds Heeren-Logement tot eene verkoopplaats van vaste en roerende goederen. In 1872 is dit gebouw met de daarnevens staande, ook aan de stad toebehoorende pakhuizen, afgebroken en vervangen door een ander, dat met het gasthuis vereenigd is.

*) Vandaar dat de brug over de Voorburgwal in de wandeling nog steeds de Sleutelbrug genoemd wordt.

AANTEEKENINGEN.

1. Commelin, Amsterdam, Deel I, bl. 544.
2. Wagenaar, Amsterdam, Deel I, bl. 21.
3. Het Boek, genaamd O der Grafelijkheids-registers, bl. 23 keerz. Zie den Inventaris van het Provinciale Archief van Noordholland, bl. 9, N°. 108.
4. Register in het Gasthuis, genaamd: Dubbelden der brieven van de Nieuwe Nonnen ofte het Sint Dionysius-convent, bl. 5.
5. De scheiding der Nieuwe Nonnen van de Parochie-kerk van Sint Nikolaas komt voor in het Latijn met eene Nederduitsche vertaling bij de verzameling stukken aangaande de Amsterdamsche kloosters, bijeengebracht door Pieter Vlaming en Gerard Schoemaker, aanwezig in het Amsterdamsche Archief.
6. Wagenaar, Amsterdam, Deel I, bl. 22.
7. De brief, door Hertog Jan van Beieren gegeven den 6den Augustus 1422, komt voor in het Charterboek van v. Mieris, Deel 4, bl. 653.
8. Commelin, Amsterdam, t. a. p.
9. Dubbelden der brieven van de Nieuwe Nonnen of het Sint Dionysius-convent, bl. 3. De brief is van 20 Maart 1455.
10. Dit beeld is tot den tijd van de historische tentoonstelling van Amsterdam geplaatst geweest in de Rariteitskamer bij het Stads-archief.
11. Brief van 22 October 1419 in het Archief van het Gasthuis.
12. Bij Is. le Long, Beschrijving van de Reformatie der stad Amsterdam, komt tegenover bl. 490 eene afbeelding van deze schilderij voor. Hij zegt daarvan: „Dit heerlijke konst-tafereel heb ik, zoo goed als mogelijk was, verkleynt in 't koper laten brengen en hier bijgevoegd. Jammer is het, dat het soo hoog en als uyt het oog hangt, ook door ouderdom en geringe toesicht rects na den ondergang helt en daarom soo naauwkeurig niet heeft konnen geteekend worden, als ik wel gewenscht hadde." Het stuk hing toen in de Gasthuis-kerk, weleer de kerk van het klooster der Nieuwe Nonnen. Ook was het daar nog in den tijd van Wagenaar, doch zeer beschadigd en versleten.
13. Von Zesen, Beschrijving van Amsterdam, bl. 329.
14. Aemstels Oudheid, Deel VI, bl. 24.
15. Groot Memoriaal N°. 1, bl. 281 keerz. 20 Januarij 1523.
16. Commelin, Amsterdam, bl. 197.
17. Groot Memoriaal N°. 2, bl. 16 keerz.
18. Aemstels Oudheid, Deel I, bl. 29.
19. Resol. Vroedschap, Lr. R, 16 Januarij 1686, bl. 50.

HET PRINSENHOF.

Nu door sommigen het plan geopperd en zelfs reeds een voorstel daartoe aan den gemeenteraad gedaan is, om den zetel van het gemeente-bestuur terug te brengen naar het tegenwoordige Paleis op den Dam, van waar die in 1808 naar het Prinsenhof is verplaatst, kwam het mij niet ongepast voor, te onderzoeken, hoe die verandering geschied is en wat bij den overgang van het Oude naar het Nieuwe Stadhuis heeft plaats gehad. Alvorens echter daartoe over te gaan, wil ik eerst, volgens de bescheiden dienaangaande in het gemeente-archief aanwezig, een onderzoek instellen naar de geschiedenis van het Prinsenhof voor dat het tot stadhuis bestemd werd.

Op de plaats, waar thans het stadhuis van Amsterdam is, stond oudtijds het Sint Cecilia-klooster, waarschijnlijk gesticht in het begin der vijftiende eeuw [1]). Dit klooster lag dus tusschen den Oudezijds Voor- en Achterburgwal ten zuiden van de Oude Doelenstraat; het bestond in eene vierkante ruimte, omgeven door lage gebouwen benevens eene kleine kerk langs de straat, eertijds de Sint Ceciliasteeg en thans de Prinsenhofsteeg genaamd. Het werd bewoond door Nonnen of geestelijke zusters, die leefden

naar den derden regel van Sint Franciscus en behoorden onder het Utrechtsche Kapittel.

Na de verandering der stadsregeering alhier in 1578 werd, ruim drie jaren later bij het verdrag van afstand der Satisfactie tusschen Amsterdam en de Staten van Holland bepaald, dat de stad alle gebouwen en erven der geestelijken binnen hare muren gelegen, tot zich zou nemen. Het stadsbestuur benaderde alzoo met andere geestelijke gestichten ook het Sint Cecilia-klooster en bestemde dit gebouw tot een logement voor prinsen en aanzienlijke personen. Zoo nam de graaf van Leicester in het begin van 1586 daar zijnen intrek. Later in hetzelfde jaar besloot de vroedschap aan den schermmeester toe te laten, om in de kerk van het Hof Zijner Excellentie, zoo als zij de oude kloosterkerk noemde, zijne schermschool te houden, zonder echter daar zijne woonplaats te hebben [2]). Naderhand gaf men aan het gebouw wegens zijne nieuwe bestemming den naam van Prinsenhof, dien het, ook bij verandering van deze, voortdurend behouden heeft. De kerk diende echter niet lang tot schermschool, maar werd reeds spoedig veranderd in een kantoor tot ontvangst van het convooigeld.

Burgemeesteren maakten in 1591 aan de vroedschap bekend, dat die van de Admiraliteit verlangden op de plaats der oude keuken van het Sint Cecilia-convent te mogen bekomen een nieuw gebouw, om dit te bewonen zoolang de Admiraliteit hier zou resideeren, met aanbod tevens om daartoe eene som aan penningen te contribueren. Waarop is geresolveerd, om het bedoelde gebouw te laten

maken en met die van de Admiraliteit daarover te accordeeren [3]). In 1597 werden door de Algemeene Staten vijf collegiën ter Admiraliteit opgericht, van welke een, het tweede in rang, zitting zou hebben te Amsterdam. Dit collegie bekwam van het stadsbestuur het voornaamste gedeelte van het Prinsenhof tot eene vergaderplaats. Vreezende evenwel, dat de Admiraliteit op grond van langdurig gebruik wellicht later eenige aanspraak op dit gebouw zou doen gelden, vroeg en verkreeg de stadsregeering eene acte van de raden ter Admiraliteit, waarbij deze verklaarden, geen eigendomsrecht te hebben op het Prinsenhof en de andere erven, door hen uit gunst dezer stad gebruikt wordende. Zij verklaarden daarbij, dat deze vergunning was *precario* en slechts voor zoo lang als het collegie ter Admiraliteit in Amsterdam zou zijn gevestigd [4]). Hierin kwam echter eerlang eene merkelijke verandering. Na verloop van tijd verkreeg het Collegie van de stad een gedeelte van het Prinsenhof in eigendom. In den zomer van 1655 benoemde de stadsregeering eene commissie, om den grond en opstal van het Prinsenhof, voor zooveel de stadsregeering dezen in gebruik had, te taxeeren. Deze schatte de waarde van het een en ander op eene som van zestig of zeventig duizend gulden [5]). Later in dat jaar, te weten den 13den December 1655, deelden burgemeesteren aan den raad mede, dat zij door gecommitteerden van het Collegie ter Admiraliteit verscheidene malen waren aangezocht, om met hen een accoord aan te gaan over den afstand van het overige gedeelte van het Prinsenhof, nog aan deze stad toebehoorende, ten einde na aankoop daarvan het

geheele vierkant van het gebouw alzoo in te richten als het collegie zou noodig achten. Waarop is goedgevonden bij den raad, om burgemeesteren en thesaurieren hiertoe te autoriseeren [6]). Weinige dagen daarna werd door burgemeesteren ter kennis van den raad gebracht, dat zij met eenige gecommitteerden uit het collegie ter Admiraliteit in conferentie waren geweest over den verkoop van het gedeelte in het Prinsenhof, nog door de stad bezeten, maar dat deze hun voorgehouden hadden, hoe al de andere collegiën in de steden, daar zij hunne bijeenkomsten hielden, de plaats daartoe bekomen hadden, zonder iets voor den eigendom van den grond of den opstal te geven. Verder hadden zij burgemeesteren herinnerd, dat ook de regenten dezer stad, toen het collegie hier werd gevestigd, den grond voor hetzelve benoodigd hun vrij en kosteloos hadden afgestaan, terwijl de helft van den opstal door hen was bekostigd. Waarom zij den raad verzochten, naar het voorbeeld van andere steden en overeenkomstig hetgeen hier reeds geschied was, den overigen grond aan het collegie kosteloos te vergunnen, om dien zoo te betimmeren, als door hen noodig zou bevonden worden [7]). Daarop werd in het begin van het volgende jaar eene overeenkomst gesloten, waarbij de Admiraliteit beloofde aan de stad te restitueeren hare acten obligatoir aangaande de betaling der nog onbetaalde interessen der Brandenburgsche penningen en haar van alle verdere aanspraak dienaangaande te ontheffen. Daarentegen namen burgemeesteren op zich, alle moeite te zullen aanwenden, om de Admiraliteit van het Brandenburgsche kapitaal te ontlasten. Hierbij droegen zij het geheele

vierkant van het Prinsenhof met al de woningen en commoditeiten in vrijen eigendom op aan de Admiraliteit [8]).

De gebouwen van het Prinsenhof hebben na dien tijd door vernieuwing of verbouwing veel verandering ondergaan. Het groote gebouw tegenover de gewezen kloosterkerk, dienende tot vergaderplaats der Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit, werd in 1661 geheel nieuw van den grond opgetrokken en in het midden der achttiende eeuw zijn de huizen aan den Oudezijds Achterburgwal, bestemd tot huisvesting der raden ter Admiraliteit, die uit andere provinciën en steden herwaarts afgevaardigd werden, gedeeltelijk veranderd en gedeeltelijk vernieuwd. Eerst in 1758 werd het oude kerkje van het Sint Cecilia-klooster afgebroken en op de plaats daarvan een nieuw kantoor der convooien gebouwd.

De omwenteling van 1795 had de vernietiging der vijf collegiën ter Admiraliteit tengevolge. Het Admiraliteitshof behield wel eenigermate zijne vroegere bestemming, maar verminderde aanmerkelijk in aanzien en werd een eenvoudig Zeekantoor. In de plaats der Admiraliteit werd een Committé tot de zaken van Marine opgericht, waarvan een gedeelte, het Amsterdamsche Collegie, met het kantoor der convooien en licenten, op het Prinsenhof gevestigd bleef. In dezen staat van zaken kwam eene groote verandering in het jaar 1808, toen het stadhuis op den Dam in een Koninklijk Paleis werd veranderd, waarvan de toedracht thans door mij uit geloofwaardige bronnen zal worden medegedeeld.

Van het eerste oogenblik der komst van koning Lodewijk

Napoleon tot den troon van Holland, werd Amsterdam door hem bestemd tot zijne residentie en tot hoofdstad des koninkrijks. Hij nam echter eerst zijn verblijf in den Haag, als den gewonen zetel des Gouvernements en de woonplaats der voormalige Stadhouders, en vervolgens te Utrecht, willende eerst na het sluiten van den vrede zijne residentie in de hoofdstad vestigen. Daar echter de hoop op eenen algemeenen vrede niet zoo spoedig vervuld werd, als de koning wel verwacht had, begreep hij in het begin van 1808 de uitvoering van zijn voornemen niet langer te moeten uitstellen. Op Zaterdag den 30sten Januari van dat jaar deelde de burgemeester Mr. J. Wolters van de Poll aan den thesaurier C. C. Six eene missive mede, dienzelfden dag door hem ontvangen van den heer J. H. Mollerus, minister van Binnenlandsche Zaken, inhoudende, dat de koning bij zijne ophanden zijnde komst te Amsterdam, *geenen anderen intrek kon nemen dan op het stadhuis*, en met verzoek tevens, om ten spoedigste twee geschikte personen naar Utrecht te zenden, ten einde met hem minister en met den groot-maarschalk van 's konings paleis de noodige schikkingen te maken voor de receptie van Z. M. op het stadhuis. Tengevolge hiervan vond de burgemeester goed, den heer Adriaan Paets van Troostwijk, commissaris van het stadhuis, met den adjunct-stadsarchitekt B. H. W. Ziesenis te machtigen, om zich ten gemelden einde naar Utrecht te begeven, de noodige conferentiën aldaar te houden en bij terugkomst den burgemeester te dienen van rapport. Daarenboven machtigde hij den thesaurier, om alles te verrichten, wat betrekking had op de

ontruiming van dat gedeelte van het stadhuis, hetwelk door Z. M. zou worden ingenomen, mitsgaders tot de verplaatsing van de bureaux der stedelijke administratie naar andere lokalen [9]). Den volgenden dag werd door den burgemeester met den Eersten Prefect van 's konings paleis, den heer Sloet van Oldruytenborch, mitsgaders de heeren Paets van Troostwijk en Ziesenis, zoo even uit Utrecht teruggekeerd, eene conferentie gehouden en daarbij gelezen eene missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan den burgemeester, waaruit, zoowel als uit het verslag van den heer van Troostwijk en de mededeelingen van den heer Sloet bleek, dat binnen den tijd van acht dagen *de geheele voorgevel van het stadhuis moest worden gesteld ter dispositie van Zijne Majesteit* [10]).

Kort hierop ontving de burgemeester eene uitnoodiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken, om naar Utrecht te komen, ten einde daar in persoon de orders van den Koning te ontvangen nopens zijn verblijf in Amsterdam. Na zijne terugkomst deelde hij aan den thesaurier mede, dat de finale decisie van Z. M. hierin bestond:

Dat, met uitzondering alleen van de Wisselbank, welke geheel en al onaangeroerd zou blijven, doch van het overige lokaal afgescheiden en van eenen afzonderlijken ingang voorzien moest zijn, het geheele stadhuis ter beschikking van Z. M. moest gesteld worden, en wel uiterlijk op den tweeden Maart e. k., dat daarentegen Z. M. de noodige bevelen had gegeven, om binnen den kortst mogelijken tijd het zoogenaamde Prinsenhof ter beschikking van den burgemeester te stellen. Daarenboven werd de burgemeester

door Z. M. geautoriseerd, om alle zoodanige lands- en particuliere gebouwen in requisitie te stellen, als hij tot eene richtige ontruiming van het stadhuis zou noodig oordeelen. Verder heeft de burgemeester goedgevonden bij schriftelijke qualificatie al de ten dezen opzichte hem verleende macht over te dragen op den thesaurier en dezen te autoriseeren, om al het noodige te verrichten. Diensvolgens zijn de noodige conferentiën, zoo met den Commissaris-generaal van Marine den heer C. van Kerchem, als met den Commissaris-generaal der convooien en licenten den heer C. E. Vaillant, dadelijk gehouden en alle noodige aanstalten gemaakt tot de volvoering *dezer zware taak* [11]). Inmiddels was door den burgemeester bij publicatie bekend gemaakt, dat de Koning eerstdaags de hoofdstad met zijne tegenwoordigheid zou vereeren en de werkzaamheden van eenige kamers op het stadhuis zouden gestaakt worden, ten einde deze voor de receptie van Z. M. in gereedheid te brengen [12]). Volgens de Koninklijke Courant van den 4den Februari, bestemde de Koning Zaterdag den 2den April tot zijne plechtige intrede binnen Amsterdam. Z. M. zou zijn intrek nemen op het stadhuis, dat door het gemeentebestuur aan Hoogstdenzelven was aangeboden, als het eenige geschikte gebouw voor Koninklijk Paleis. Het gemeentebestuur zou het zoogenaamde Prinsenhof betrekken, dat door den Koning aan hetzelve was toegestaan, terwijl het de bedoeling van Z. M. was, schikkingen te beramen, om het bestuur schadeloos te stellen voor het verlies, dat het door den afstand van het stadhuis kwam te lijden [13]).

De ontruiming van het stadhuis werd terstond begonnen

en geregeld voortgezet. De thesaurie werd voorloopig geplaatst in het zoogenaamde Staalhof op den Groeneburgwal. Men bracht de Desolate Boedelskamer over naar het gewezen logement *de witte Molen* op den Singel. De twaalfde penningkamer kwam provisioneel in het gewezen kantoor van den grooten accijns aan de Oude Brug en de stadsminuten-kamer in de Nieuwe Walenkerk op het Molenpad. De werkzaamheden der overige collegiën en kamers werden op het oude stadhuis voortgezet, totdat het door den Koning ter dispositie van het gemeentebestuur gestelde Prinsenhof voltooid was. Wat dit gebouw betrof, zoo werd de administratie der Marine overgebracht naar het O. I. Binnenhuis en het kantoor van de convooien en licenten naar de Latijnsche school [14]).

Op den vijfden Maart, en alzoo in ééne maand tijds, was het oude stadhuis ontruimd en geschiedde de overgave daarvan aan den Intendant van 's Konings Paleis, den heer van Lamsweerde, ten gevolge waarvan de werkzaamheden van bijna al de politieke, finantiëele en justiciëele collegiën en kamers der stedelijke administratie, waarbij ook de thesaurie, op Maandag den 7^{den} Maart in het Prinsenhof een begin namen. Het oordeel over het Nieuwe Stadhuis was aanvankelijk niet ongunstig. Men vond, dat het volkomen aan het doel beantwoordde. Het lag midden in de stad en bood door de twee verschillende toegangen, door de ruimte van sommige gedeelten en de gemakkelijkheid om de verschillende kamers en bureaux op eene meer huishoudelijke wijze te plaatsen en te scheiden, zeer groote voordeelen aan. Men vond dat het nieuwe gebouw zoowel

de ambtenaren als de burgerij, die aldaar zaken had te verrichten, minder blootstelde aan het ongemak van koude en tocht [16]). Z. M. had beloofd zijne woonplaats te Amsterdam te zullen vestigen op den 2^{den} April, doch de verwachting werd op dien dag teleurgesteld en de komst des konings nog eenigen tijd vertraagd. Wel was het stadhuis reeds aan den vorst tot Paleis aangeboden, maar het gemeentebestuur meende dit op meer plechtige wijze te moeten herhalen. Het zond uit zijn midden eene deputatie naar Utrecht, die op den 9^{den} April bij den koning toegelaten, hem mededeelde, dat zij uit naam van hare medeburgers Zijne Majesteit het stadhuis kwam aanbieden en verzoeken, dat Hoogstdezelve het bij eene stellige acte mocht gelieven aan te nemen en tot een Koninklijk Paleis te verklaren, daardoor de verzekering gevende, dat het bij vervolg en altijd de eer zou hebben, om het verblijf van den Souverein te zijn. Waarop de koning antwoordde: Dat hij het aanbod met welgevallen aannam maar onder de stellige voorwaarde, dat al de daardoor veroorzaakte onkosten zouden komen ten laste van de kroon, en dat hij niet langer van het stadhuis gebruik zou maken dan tot op den algemeenen vrede, wanneer het herstel der finantiën het bouwen van een nieuw paleis ten koste van de publieke schatkist zou toelaten, om het paleis in den Haag te vervangen, dat aan de domeinen was teruggegeven. Ik verlang, zeide de koning, dat Amsterdam alsdan het Paleis terugneme en dat het op nieuw stadhuis worde. Zoo uwe stad er niet een bezat, mijner hoofdstad waardig, zou ik bij den vrede er een hebben laten bouwen [17]).

De koning deed zijne plechtige intrede te Amsterdam op den 20sten April [18]), denzelfden dag, waarop zijne gemalin de koningin Hortense te Parijs beviel van eenen zoon, den lateren Franschen keizer Napoleon III. Zoodra de hoofdstad ook koninklijke residentie geworden was, werden tevens de ministeriën en verdere inrichtingen van algemeen bestuur herwaarts overgebracht. De koning scheen wel voldaan te zijn over zijne verandering van residentie. Althans leest men in de koninklijke courant van 11 Mei 1808, dat Z. M. zich niet alleen zeer tevreden vond in het midden der ingezetenen van zijne goede stad en veel behagen schiep in deze schoone en groote hoofdstad, maar ook ondervond, dat de luchtstreek zeer goed was voor zijne gezondheid, daar deze hier beter scheen te worden.

Bij missive van 11 November 1808 verzocht de Minister van Binnenlandsche Zaken den burgemeester om eene opgave van de onkosten, veroorzaakt door de ontruiming van het voormalige stadhuis en het in gereedheid brengen van het tegenwoordige, zoo ook door de onderscheidene veranderingen, die gemaakt waren, om het Prinsenhof tot een Raadhuis in te richten [19]). De burgemeester stelde dezen brief om rapport in handen van den thesaurier, die daarop rapporteerde, dat al de uitgaven deswege gedaan te zamen bedroegen eene som van *f* 54.067: 7 : 9 [20]). Welke som in het begin van het volgende jaar van 's lands wege door den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de stad is uitbetaald.

AANTEEKENINGEN.

1. Wagenaar, Amst. Dl. I, bl. 23, vermeldt eenen brief van 1437, waarin dit klooster genoemd wordt. Mij kwam het reeds voor in brieven van 1409 en 1411. Naar mijne meening wordt de stichting van het klooster echter te vroeg gesteld door Is. le Long in zijn Historie der Reformatie, bl. 576, die aanneemt, dat het tusschen de jaren 1342 en 1352 gebouwd is.
2. Resol. Vroedschap, N°. 5, 16 Aug. 1586.
3. Resol. Vroedschap, N°. 6, 9 April 1591.
4. Groot Memoriaal IV, bl. 69, 17 April 1597.
5. Archief, Papieren of losse stukken. L. P. 7, N°. 2.
6. Resol. Vroedschap A, fol. 37 verso., 13 Dec. 1655.
7. Resol. Vroedschap A, fol. 47 verso., 20 Dec. 1655.
8. Het contract, geregistreerd in het Groot Memoriaal IV, fol. 88, 21 Januari 1656, luidt aldus: Burgermeesteren ende Regierders der Stadt Amstelredamme ontfangen hebbende 't extract, daervan copie hier voren staet, getrocken uyt de notulen van de besoignes van 't Collegie ter Admiraliteyt alhier, by twelck Hare Ed. Mo. presenteren de acte obligatoir van den 31sten Januarij des jaars 1641, midsgaders van den 7den November anno 1642, tot expressie van de somme in de eerste vermelt, gepasseert bij Hare Achtbaerheden, aen deselve te restitueren ende Haer daermede te ontheffen van alle bedenckelijcke aensprake om betalinge der onbetaelde interessen, tot noch toe verschenen, ofte die naemaels ten opsichte van de voorsz. acte noch souden comen verlopen: Hebben van hare sijde aengenomen alle mogelijcke devoiren te sullen doen ende aenwenden, soo by Hare Ed. Gr. Mog. als elders, daer het van nooden wesen sal, om het welgemelde Collegie van het bewusie

Brandenburgse capitael te doen ontslaen in gevolge van de resolutiën den 15den April 1639 bij Hare Ed. Gr. Mog. de Heeren Staten van Hollandt ende den 23sten der voorsz. maendt bij Hare Ho. Mog. de Heeren Staten Generael genomen: Gelijck Hare Achtbaerheden mede sullen aen het welgemelde Collegie in vrijen ende absoluten eygendom opdragen, cederen ende transporteren het geheele viercant van het Princenhoff met alle de wooningen ende commoditeyten dien annext. Actum den 21sten Januarij anno 1656, presentibus alle de Heeren Burgemeesteren, dempto de Heer van Maerseveen.

Ter ordonnantie van Hare Achtbaerheden

J. Corver.

Het voorgaande contract vereischt eenige opheldering. Met de Brandenburgsche penningen, daarin vermeld, wordt bedoeld de zoogenaamde Houffijsersche schuld. Pieter Houffijser, ontvanger-generaal der convooien en licenten te Amsterdam, negotieerde in 1616 op last der Staten-Generaal en op eigen crediet voor den Keurvorst van Brandenburg eene som van 240,000 gulden in kapitaal, waarvoor de middelen en inkomsten van zijn kantoor verbonden werden. Daarna besloten de Staten in 1620, dat het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam Houffijser zou ontlasten van de gezegde penningen met de renten en de obligatiën, door hem uitgegeven, zou goedkeuren, intrekken en vernieuwen. Daar echter het Collegie ter Admiraliteit zich hiertoe ongenegen betoonde, droegen de Staten van Holland bij resolutie van 15 April 1639 en de Staten-Generaal bij resolutie van den 23sten derzelfde maand aan hetzelve op de onderteekening van alle obligatiën, die ter zake der Brandenburgsche penningen nog ten laste van Houffijser loopende waren. Eerst na het faillissement van Houffijser, wiens huis en goederen door zijne crediteuren in beslag genomen werden, nam het Collegie ter Admiraliteit het kapitaal over, terwijl Amsterdam beloofde, in het belang van den handel en ter voorkoming van menigvuldige processen, aan de Admiraliteit ieder jaar de interessen van de Brandenburgsche obligatiën te zullen voldoen, zoo ver de penningen van den Keurvorst van Brandenburg, jaarlijks ontvangen, daartoe niet toereikende waren. De twee verbintenissen dienaangaande, de eene van 31 Januari 1641 en de andere van 7 November 1642 zijn te vinden in het Resolutieboek van Thesaurieren N°. 1, fol. 113 verso. en fol. 120 verso. Eerst in 1668 werd de Houffijsersche schuld vereffend, nadat de Groote Raad te Mechelen in het geschil daarover tusschen de Staten en den Keurvorst van Brandenburg uitspraak gedaan had. Volgens deze uitspraak, gegeven den 5den Juni van dat jaar, moest de Keurvorst aan de Staten betalen honderdduizend rijksdaalders, met zooveel interest en interest op interest, als de Staten reeds betaald hadden en een half ten honderd voor makelaardij.

9. Ordinair verbaal van het verhandelde bij den thesaurier, 30 Januari 1808, bl. 35.
10. Idem idem 31 Januari 1808, bl. 45.
11. Idem idem 3 Februari 1808, bl. 48.
12. Publicatie van 1 Februari 1808.
13. Koninklijke Courant van 4 Februari 1808.
14. Amst. Courant van 23 Febr. 1808.
15. Publicatie van 4 Maart 1808.
16. Utrechtsche Courant van 9 Maart 1808.
17. Kon. Courant van 14 April 1808.
18. Een uitvoerig bericht van 's koning intrede in de hoofdstad is geplaatst in de Kon. Courant van 23 April 1808.
19. Ordinair verbaal van het verhandelde bij den thesaurier, 15 Nov. 1808, fol. 498.
20. Idem idem 30 November 1808, fol. 415.
21. Idem idem 17 Maart 1809, fol. 94.

DE RUSSISCHE AMBASSADE

TE

AMSTERDAM

in de jaren 1687 en 1688.

In 1686 ontstond er een hevige oorlog tusschen Rusland en Turkije, welke allengs voor het eerstgenoemde rijk een dreigend aanzien aannam door den daarop gevolgden opstand der Kozakken, Tartaren en andere volken. In het volgende jaar besloot de Russische regeering, beducht, dat zij tegen de macht van den talrijken vijand op den duur niet bestand zou zijn, tot het zenden van gezantschappen naar Frankrijk, Engeland, Spanje en de Nederlanden, ten einde deze mogendheden, zoo mogelijk, te bewegen, om aan den oorlog tegen de Turken deel te nemen of ten minste aan Rusland bijstand in geld en wapenen te verleenen. Als gezant voor Frankrijk en Spanje, werd benoemd de Gouverneur van Siberië, Prins Jacob Dolgorouky, terwijl, als zoodanig, de Prins Basilius Posnikof, zich naar Engeland en Nederland zou begeven. Beiden bezochten zij Amsterdam en hun bezoek, aan deze stad gebracht, mag in verscheidene opzichten, als te belangrijk beschouwd worden, om het niet aan de vergetelheid te ontrukken. Wagenaar en de andere beschrijvers van Amsterdam hebben van het verblijf dezer gezanten alhier geen gewag gemaakt en mijn verdienstelijke

bloedverwant Mr. Jacobus Scheltema sprak in zijn werk, getiteld: *Rusland en de Nederlanden* slechts kortelijk daarvan [1]). Daardoor kwam ik op het denkbeeld om, wat ik dienaangaande in het Amsterdamsche Archief aangeteekend heb gevonden, hier mede te deelen en alzoo eene onbekende bladzijde uit het geschiedboek van Amsterdam aan te vullen.

Op Donderdag den 23sten Juli 1687 kwam de Russische gezant Posnikoff met zijn schip voor de palen der stad Amsterdam aan. Terstond liet hij zijne aankomst door twee van zijne edellieden aan de stadsregeering bekend maken met verzoek, dat hem mocht worden aangewezen een bekwaam logement, om daar een paar dagen van zijne moeielijke zeereis uit te rusten, te meer omdat hij zich eenigszins onpasselijk gevoelde. Een der stads-secretarissen haalde hem daarop met zijn gevolg, bestaande in tien edellieden en twintig bedienden, van zijn schip af en bracht hem naar het Nieuwezijds Heeren-Logement op den Haarlemmerdijk. De regeering der stad schreef vervolgens naar den Haag, vragende, wat haar verder in deze te doen stond. Het antwoord was, dat men den gezant en de zijnen in geschikte schepen of schuiten naar den Haag zou voeren en de penningen verschieten, benoodigd zoo voor hun verblijf alhier, als voor hun onderhoud op de Haagsche reis. In het voorbijgaan zij gezegd, dat de kosten van het onthaal en vervoer van den gezant, bedragende tusschen de zeven en achthonderd gulden, later door den Staat aan de stad zijn vergoed.

Reeds den volgenden Zaterdag vertrok Posnikoff naar den

Haag. Hij was een wrevelig en onbescheiden mensch, misschien wel tengevolge van zijne doorgaande ziekelijkheid. Lastig tegen ieder, die hem naderde, verzette hij zich tegen alles, wat men hem vroeg of voorstelde. In den Haag gekomen, eischte hij, dat de Prins, die toen op het Loo was, bij zijne ontvangst in de vergadering der Staten-Generaal zou tegenwoordig zijn. Men stelde den man echter tevreden met hem naar het Loo te laten brengen, waar hij ten gehoore werd toegelaten. De gecommitteerden der Staten, die hem kwamen spreken over het bepalen van een dag tot de audientie, wilde hij niet tot zich toelaten. Hunne Hoog-Mogenden lieten hem daarop weten, dat zij hem zouden afhalen op een bepaalden tijd en dat, zoo hij dan niet medekwam, er voor hem geene audientie zou volgen. Ter vergadering der Staten-Generaal toegelaten, maakte hij aan deze bekend, dat de Czaar met den koning van Polen en de republiek van Venetië eene alliantie had gesloten, om gezamenlijk den oorlog tegen den Turkschen Sultan voort te zetten, met uitnoodiging aan de Staten, om tot dit verbond toe te treden. Deze gaven hem daarop ten antwoord, dat hunne omstandigheden niet toelieten om aan dit verzoek te voldoen, daar de ingezetenen van dit land, door de groote schade, welke zij in den laatsten oorlog met Frankrijk geleden hadden, geheel uitgeput en niet in staat waren, om nieuwe krijgstoerustingen te doen [2]).

Ofschoon de zending van Posnikoff eigenlijk hiermede was afgeloopen, vertoefde hij nog verscheidene dagen in den Haag. Eerst den 6^{den} September verscheen de gezant weder

in de vergadering der Staten-Generaal, waar hij, in de Russische taal, verklaarde gekomen te zijn om afscheid te nemen en dank te zeggen voor de goede ontvangst, hem hier ten deel gevallen [3]). De Staten wilden hem een gouden ketting met eene medaille van hetzelfde metaal vereeren, ter waarde van vierhonderd gulden, maar hij weigerde deze, zeggende, dat zoodanige geschenken vroeger weleens aan briefdragers en postboden gegeven waren, terwijl hij wenschte als een envoyé behandeld te worden [4]). Ook nam hij geen genoegen met de bepaling der Staten, dat van zijne daggelden, bedragende honderd gulden daags, die hem bij zijne komst waren toegelegd, de voor hem betaalde huishuur zou afgetrokken worden. Hij verzette zich hiertegen met zooveel kracht, dat de Staten wel moesten toegeven en besloten, dat aan den envoyé zijne daggelden ten volle zouden worden uitbetaald, van den dag zijner komst hier te lande tot dien van zijn vertrek, na aftrek der drie of vier dagen van zijn verblijf te Amsterdam, die aan deze stad reeds vergoed waren. Zij huurden daarop voor hem, zijn gevolg en bagage een schip tot den prijs van vierhonderd zes en tachtig gulden en tien stuivers, om hem over te voeren naar Engeland, behalve dat hem eene som van driehonderd gulden, voor zijne verteering aan boord, werd toegelegd, terwijl men zeker verheugd was, eindelijk van dezen lastigen en kostbaren gast ontslagen te zijn. Dat de Staten niet bijzonder tevreden waren over het gedrag van Posnikoff, blijkt ten duidelijkste uit hunne Resolutiën, waarin men op den 5^{den} September 1687 leest, dat goedgevonden is, op het papier te brengen een bericht

van al de nieuwigheden en onbehoorlijkheden door den Extraördinaris Envoyé van den Czaar gedurende zijn verblijf hier te lande gepleegd, om toegezonden te worden aan den heer van Keller, resident van dezen Staat te Moskou, ten einde te dienen tot zijn naricht en zich daarvan te bedienen, bijaldien eenige klachten over Hunne Hoog-Mogenden door den genoemden Envoyé aan het Hof aldaar mochten worden gedaan.

In Engeland gedroeg de Russische gezant zich niet beter dan in ons vaderland. Verscheidene opmerkelijke staaltjes van de aanmatiging en onbescheidenheid, aldaar door hem betoond, kan men vinden in de brieven van onzen Ambassadeur bij het Engelsche Hof, destijds aan de Staten geschreven. De volgende extracten uit de missiven van den ambassadeur van Citters, uit Londen aan de Staten Generaal geschreven, kunnen daarvan ten bewijze strekken.

Missive van 30 September 1687. De Muscovische Envoyé uyt Holland is hier, voorleden maendagh acht dagen, voor de stadt met een Nederlandts galliootschip geärriveert ende houdt daerin tot noch toe huys, vermits niet heeft willen debarqueren voor ende aleer van 's Konings wegen daer wierdt uytgehaelt. Volgens het rapport van den schipper, heden aen mij gedaen, heeft de gedachte Envoyé ende sijn volck sich doorgaens seer cavallièrement ende à coup de bastonnade jegens een yeder gedragen, soodat gedachte schipper ende sijn volck genoeghsaem haer schip blijven abandonneren, soo langh hij daerin is. Sijn Majesteyt heeft heden ordre gegeven, dat hem een huys tot sijn logement sal worden geassigneert ende vorder sijn officieren belast, met

gedachten Envoyé overeentekomen wegens hetgene hem 's daeghs voor sijn defroyement sal worden toegeleyt, schijnende sijn aenkomst hier soo weynigh, als in andere quartieren, aengenaem te zijn.

Missive van 24 October 1687. De Muscovische Envoyé staet eerstdaeghs publijcque audientie te hebben, maer alsoo hij vooraf omtrent het ceremoniëel vele saaken praetendeert ende onder anderen, dat hij met des koninghs karos tot aen den trap van het Binnenhof sal werden gevoerdt ende dat hij sonder wachten van daer direct tot den koningh sal gaen ende dat Sijn Majesteyt hem al staende sal recipiëren ende naderhandt sittende, weder sal opstaen, als naer de gesondheydt van Haer Zaersche Majesteyten sal vragen, dat al sijn domestijcquen haer reverentie aen Sijne Majesteyt sullen doen of hem de handen kussen ende dat hij inmiddels mede een stoel sal hebben, om te sitten, ende vooral insterende, dat boven de vijftigh pièces 's weecks, die hem tot sijn defroyement sijn toegeleght, noch eenen meerderen bijslagh sal hebben. Doch het schijnt men hier geresolveert is, hem aen te segghen, soo hij sich niet wil contenteren met het tractement ende ceremoniëel dat sijn praedecesseurs hebben ghenoten, soo als van ouds gebruyckelijck geweest is, dat hij sal konnen vertrecken.

Missive van 11 November 1687. De Muscovische Envoyé blijft bij sijn gepretendeerde opiniatreren ende vooral dat Sijne Majesteyt, wanneer hij naer Hare Zaersche Majesteyten ghesondheidt vraeght, sal opstaen, immers niet wil beloven, dat, Sijne Majesteyt sulcks niet doende, hij daervan geduyrende sijne audientie niet spreecken sal, ende

dat met sulcke fierheydt, ofschoon hem is aengeseght, dat sijn appoinctement cesseert, soo lange hij sijne publycque audientie niet neemt ende kan vertrecken; dat hij voorgeeft liever vertrecken sal ende restitueren het geld, dat hij selven tot hiertoe ontfangen heeft, als geen geld gebreck hebbende. Hetwelck oorsaeck is, dat gisteren ter audientie niet is afgehaelt ende men nu niet weet, wat daervan noch sal worden.

Missive van 28 November 1687. Gisteren was de Muscovische Envoyé met Syner Majesteyts commissarissen in conferentie, aen dewelcken hij sijn naderen last opende, versoeckende op gelijcke wijse ende om deselve redenen, als van U Hooghmogenden, assistentie van een notabele somme geldts voor Sijn Meester, om met alle kracht den oorlogh tegens den algemeynen erfvijandt voort te zetten ende voorts een bequaem schip tot sijn transport na Livorno. Ende daerover desen morgen met den Graaf van Middleton op den cirkel in discours sijnde, seyde ick, dat sulcx wel hadde connen gissen, omdat hij gelijcke propositie aan U Hoogh-Mogenden hadde gedaen. Waerop de Koningh sulcx hoorende, al lachende geliefde te seggen, dewijl ick soo wel wist, dat te raden, ick ook wel gissen konde, wat het antwoordt soude wesen, te meer Hij Haer Hoogh Mogenden wel wilde verseeckeren, dat met Haer in één ende tselve intrest was ende gaerne altoos soude blijven staen, hetgeen ick met de gerequireerde beleeftheydt beantwoord heb.

Missive van 19 December 1687. Desen middagh had de Muscovische Envoyé sijne publijcque audientie van afscheydt

bij den Koningh alleen, werdende voorgegeven, dat Hare Majesteyt onpasselijck was, hoewel een uyr daerna in 't publijck aen de tafel quam. Aen gedachten Envoyé staet een present gedaen te worden van 150 guynes. Waerop hij nu verder in het kort naer Livorno staet te vertrecken."

Na een verblijf van bijna drie maanden te Londen vertrok hij naar Livorno. Ik zal hem op die reis niet volgen maar stel mij voor, op hem terug te komen bij zijne terugkomst te Amsterdam in het volgende jaar.

De andere Russische gezant Prins Dolgorouky, die naar Frankrijk en Spanje was gezonden, maar op zijne terugreis ook ons vaderland en bepaaldelijk Amsterdam bezocht, was een geheel ander mensch dan zijn ambtgenoot Posnikoff. Liet de laatste hier onaangename herinneringen achter, de eerste maakte op ieder, die met hem in aanraking kwam, een gunstigen indruk. In het begin van 1688 berichtte de resident van Keller aan de Staten uit Moskou, dat Dolgorouky waarschijnlijk zijne terugreis over Holland zou nemen; welke heer volgens hem in Rusland zeer gezien en daarbij onzen Staat bijzonder genegen was. Verder schreef hij, dat de Amsterdamsche burgemeester Nikolaas Witsen die, zoo aan het Russische Hof te Moskou als bij alle aanzienlijken aldaar, in hooge achting stond, vrijelijk met hem over alle noodige zaken kon spreken [5]). Zeker nam de genegenheid, welke hij den onzen toedroeg, niet weinig toe door eene bijzondere omstandigheid. Toen de gezant in Frankrijk gekomen was, werden er vijf en twintig personen van zijn gevolg ziek te Duinkerken, zoodat zij hunnen meester op zijne reis over land naar Madrid niet konden volgen. Zij

namen daarom, met een Fransch schip, de terugreis naar hun vaderland aan, over Amsterdam, plan hebbende om met het eerst vertrekkende vaartuig van daar de reis naar Rusland voort te zetten. In deze stad logeerden zij gezamenlijk in één kelder en vervielen daarbij tot de grootste armoede, zoodat zij, om niet van honger en gebrek om te komen, zelfs hunne kleederen moesten verkoopen. Het bestuur bekend geworden met hun treurig lot, gaf aan hen driehonderd gulden en daarenboven gelegenheid, om naar huis te vertrekken [6]).

Dolgorouky kwam, nadat hij Frankrijk en Spanje bezocht had, te Amsterdam aan op Donderdag den 10den Maart 1688 [7]). Zoodra burgemeesteren zijne aankomst op het Y voor de stad vernomen hadden, machtigden zij den secretaris Dirk Schaep en den waterschout Abraham Sabé, die de Russische taal verstond, om uit hunnen naam en dien der Staten Generaal hem aan boord te verwelkomen, aan land te noodigen en verder alles te bezorgen, wat tot zijne ontvangst, huisvesting en genoegen gedurende zijn verblijf alhier zou kunnen strekken [8]). Zij boden hem een der stads-heerenlogementen voor zijn logies aan, om daar met zijn gevolg, omtrent dertig personen in getal, wat van de zeereis uit te rusten, terwijl een schip voor hun vervoer naar Nerva, door het Amsterdamsche Collegie ter Admiraliteit zou worden in gereedheid gebracht, met aanbod van honderd gulden daags voor defroyement. Dit werd door den gezant dankbaar aangenomen, die daarbij het verzoek voegde, om terstond van boord te mogen worden afgehaald. Den volgenden dag werd hij, met eenige roei-

schuiten, van het schip liggende aan de Oude Stadsherberg, aan land gebracht en in vijf koetsen, voorafgegaan door dertig edellieden van zijn gevolg, allen gezeten op paarden, buiten weten der gecommitteerden door henzelven besteld, onder de muziek van keteltrommen, trompetten en fluiten, naar het Nieuwezijds Heerenlogement geleid, na alvorens het voornaamste gedeelte der stad doorgereden te hebben. Dagelijks kwamen de genoemde gecommitteerden uit naam van Burgemeesteren vernemen naar de gezondheid van den Ambassadeur en vragen, waarmede zij hem van dienst zouden kunnen zijn. De Russische heeren verzochten, zoo nu en dan eens met koetsen door de stad te mogen rijden, om het stadhuis, de kerken, de fortificatiën, het lands- en stads-magazijn, de admiraliteits-scheepstimmerwerf, het Oost-Indische Huis en wat verder hier merkwaardig was, te bezichtigen; gelijk zij gedurende hun verblijf in deze stad, hetwelk zeven en twintig dagen duurde, vijf malen met de gecommitteerden zijn uitgereden. Zij zagen met groot genoegen den aanbouw der oorlogschepen op de Admiraliteitswerf en klauterden zelfs met hunne lange rokken in de schepen naar boven. Evenzoo deden zij in de houtzaagmolens buiten de Haarlemmer poort. Niet zonder belangstelling bezagen zij de stads bolwerken, steenen wallen en wijde grachten. Ook trok het groote orgel der Nieuwe kerk bijzonder hunne aandacht. Met het stadhuis te bezichtigen brachten zij eenen geheelen namiddag door, bewonderende al het marmer en schilderwerk, en vooral het uurwerk in den toren, waarover zij met kennis den klokkespeler onderhielden. Éénmaal werd ook de comedie door

hen in oogenschouw genomen. Op hun verzoek liet men een olifant op de binnenplaats van het Nieuwezijds Heerenlogement komen, om kunsten voor hen te maken.

Een paar dagen voor den 6den April, toen het schip, tot transport voor hen naar Nerva bestemd, gereed was en de jonge Prins Dolgorouky, een neef van den ambassadeur, die te Parijs was achtergebleven, zich bij het gezantschap gevoegd had, heeft de ambassadeur aan de gecommitteerden zijn verlangen te kennen gegeven, om te vertrekken, met verzoek, burgemeesteren wel te bedanken voor al de eer en beleefdheid, hem aangedaan. Deze, hiervan onderricht. hebben door gecommitteerden namens Hunne Hoogmogenden hem doen overhandigen een zak met zoovele honderden guldens, als hij dagen hier vertoefd had, benevens eene lijst van allerhande eet- en drinkwaren, om op de zeereis te gebruiken. Welke voorraad daarna met de bagage aan boord gebracht is. De gezant verklaarde, dat hij eene zoo groote mildheid niet verdiend noch verwacht had en getrouw rapport daarvan aan den Czaar zou doen. Daarentegen bedankten de gecommitteerden, namens burgemeesteren, hem voor de eer, welke hij met zijn kortstondig verblijf dezer stad had aangedaan en wenschten hem eene voorspoedige reis en behouden aankomst, opdat hij binnen kort de klare oogen van den Czaar zou mogen aanschouwen. Gevraagd zijnde, op welke wijze hij wenschte, dat zijn uitgeleide zou plaats hebben, verzocht de gezant, dat op den volgenden dag een gelijk getal koetsen en rijpaarden als bij de ontvangst, voor hem mocht worden besteld. Des anderen daags, zijnde Dinsdag den 6^{den} April, is het

gezantschap op de gezegde wijze door de gecommitteerden gevoerd langs de Heerengracht en den Singel voorbij het Stadhuis door de Kalverstraat, verder het Nieuwe Waalseiland om, tot voor de pakhuizen der West-Indische Compagnie, waar het groote Admiraliteits-jacht op zijne komst lag te wachten. In het voorbijgaan werden de huizen der gecommitteerden met een bezoek vereerd en eenige glazen wijn geledigd op de gezondheid van den Czaar, die van Hunne Hoog-Mogenden en van Burgemeesteren, zoo ook op de goede reis van het gezantschap. Bij het intreden van het jacht werd de ambassade onder het geklank van trompetten begroet met drie canonnades, terwijl men bij het zeilen naar het schip, waarop men overtrad, zes malen het kanon loste. Bij het afscheid vereerde de gezant den twee gecommitteerden elk drie paar sabelvellen, volgens deskundigen te zamen honderd en zestig gulden waard. De gecommitteerden aanvaardden gaarne dit geschenk onder voorwaarde nochtans, dat de ambassadeur een klein tegengeschenk, als gedachtenis, van hen wilde aannemen. Hij zeide eenvoudig, het te zullen afwachten. Waarin dit geschenk bestaan heeft, is mij niet gebleken [9]). Van boord vertrekkende werden de gecommitteerden door eenigen uit het gevolg van den gezant gebeden, om hen nog van eenig brood en wat drank op hunne reis te willen voorzien. De gecommitteerden medelijden hebbende met deze arme menschen, welke zij niet dan water zagen drinken, hebben terstond daarvan rapport gedaan aan burgemeesteren, die hen machtigden, om nog vierhonderd roggebrooden en acht oxhoofden dun scheepsbier voor het scheepsvolk te bezorgen.

Waarover de Russen, toen de gecommitteerden deze provisie op den 10den April aan boord brachten, zulk eene blijdschap betoonden, dat zij verheugd uitriepen: Zoo veel goedheid is ons noch in Frankrijk, noch in Spanje, noch ergens ter wereld, waar wij ook geweest zijn, ooit bewezen Ook Dolgorouky zelf betuigde daarvoor zijne bijzondere dankbaarheid. Tot lof van de Russische heeren wordt in het verbaal van het gepasseerde bij hun komst en verblijf alhier gezegd, dat zij doorgaans zich hebben doen kennen als beleefde en welopgevoede menschen, tegen de gewoonte van die natie zonder hoogmoed, verder sober en afkeerig van overmatig drinken, zooals aan de gecommitteerden voortdurend is gebleken.

Toen op den 12den April de wind gunstig was, heeft men het anker gelicht en is het schip met den vloed onder zeil gegaan. Nauwelijks was men echter op de hoogte van Durgerdam gekomen, of er kwam bevel om het anker weder te laten vallen; waarop de kanselier van het gezantschap met drie bedienden in eene sloep naar de stad is teruggevaren. Wat gaf hiertoe aanleiding? De gezant Posnikoff, de onwelkome gast van het vorige jaar, die, ons vaderland bezocht hebbende, zich naar Engeland en Italië begeven had, was den vorigen dag van Toskanen hier ter stede teruggekomen. De kanselier had eene langdurige conferentie met hem en vertrok eerst den volgenden dag weder naar boord. Voor het vertrek van het schip had men nog groote moeite met de admodiateurs der convooien en licenten, die al de kasten en kisten der Russen wilden openen en visiteeren, om te zien, of deze ook eenige con-

trabande inhielden. Waardoor veel schade aan de onzen had kunnen berokkend worden. De goede indruk toch, welke de gunstige ontvangst op de ambassade had gemaakt, had daardoor weggenomen en de uitgaaf voor deze bij dit oponthoud nog met honderd en zestig gulden daags gedurende eenigen tijd vermeerderd kunnen worden. Door tusschenkomst van burgemeesteren zijn deze zwarigheden echter weldra uit den weg geruimd.

Posnikoff nam zijn terugreis naar Rusland over Amsterdam, omdat hij hier nog eene gewichtige zending van staatswege te vervullen had. Hij verzocht daarom op dezelfde wijze, als het andere gezantschap van den Czaar ontvangen en behandeld te mogen worden. Hetgeen hem door burgemeesteren, als geen last of aanschrijving daartoe van de Staten hebbende, ronduit werd geweigerd. Echter boden zij hem, in plaats van het door hem verzochte logement, defroyement en transport, eene som van driehonderd rijksdaalders aan. Het verzoek van Posnikoff, namens den Czaar hier overgebracht was, om van deze stad vier millioenen rijksdaalders te mogen ontvangen tot voortzetting van den oorlog tegen de Turken, met aanbod om deze som in Russische waren en koopmanschappen te vergoeden. Bovendien werden aan de kooplieden dezer natie, zoo aan het verlangen van den Czaar voldaan werd, aanmerkelijke voorrechten boven anderen toegestaan. Nadat de gezant bij burgemeesteren audientie verzocht en verkregen had, ontvouwde hij met bizondere welsprekendheid zijnen last, vele en krachtige redenen bijbrengende ten einde hen te bewegen, om aan den wensch van Zijne Czaarsche Majesteit te voldoen. In de vergaderingen

der vroedschap van 21 en 22 April 1688 werd het verzoek van den Czaar in overweging genomen en met eenparige stemmen besloten, om het beleefdelijk van de hand te wijzen [10]). Men vond zich daartoe verplicht, omdat de finantiën der stad in groot achterwezen waren geraakt door den oorlog, dien de Staat tegen twee machtige koningen en andere vorsten had moeten voeren, zoo ook door de daarop gevolgde overstroomingen en inbraken van dijken. Daarbij kwam nog, dat men tegen de Turksche zeeroovers een aanzienlijk getal oorlogschepen moest uitrusten en dat tot betaling van 's lands militie en het onderhoud van de fortificatiën der stad veel gelds gevorderd werd, hetwelk tegen hooge interest was genegotiëerd [11]) Posnikoff moest derhalve onverrichter zake van hier vertrekken. Droeg zijn bezoek voor hem zelven geene gewenschte vruchten, ook voor Amsterdam was zijne komst zeker minder aangenaam, want behalve de voor hem gemaakte kosten, die door het land aan de stad werden terugbetaald, zijn volgens de stadsrekening van het jaar 1688 zesduizend vijfhonderd en dertig guldens betaald aan verschillende personen voor geleverde waren, verteering, arbeidsloonen, verschot als anderszins in het defroyeeren van de Russische ambassadeurs.

Het doel der dubbele Russische ambassade was derhalve in geenen deele bereikt, daar men, noch hier noch elders, hulp van volk of onderstand in geld tot voortzetting van den Turkschen oorlog verkregen had. Evenwel maakte de goede ontvangst, welke Dolgorouky te Amsterdam ondervonden had, in Rusland eenen gunstigen indruk, terwijl van de moeielijkheden, waartoe Posnikoff in den Haag

aanleiding had gegeven, weinig notitie werd genomen, waarschijnlijk omdat hij voor een lastig en onaangenaam mensch bekend stond. Wij zien dit uit eene missive van onzen gezant van Keller, den 17den April 1688 uit Moskou geschreven, waarin hij dienaangaande aldus zich uitlaat: [12]) „Ik heb mij pligtelijk geacquiteert van Uwe Hoog-Mogenden ordres aengaende den Heere Wasili Timophewitz Posnikoff, laest in den Haeg gewesen Russischen Envoyé, in voege dat die saeck thans als begraven leyt ende oock alsoo sal blijven, ten ware dat gemelde Envoyé bij sijne aencomst alhier dat graf self wilde openen ende sijne eygene schande ontdecken. Het heeft hier ten hove een seer goeden reuck gehad, Hoog-Mogende Heeren! dat de Heeren Burgemeesteren ende Regeerders der stadt Amsterdam de Ambassadeurs van Hare Czaersche Majesteyten, den Heere Knees Jacob Dolgorouky ende alle de sijnen soo hoffelijck ende soo genereus aldaer hebben ontfangen, getracteert ende gedefroyeert ende noch met een vrij schip, van alderhande nootsakelijckheden voorsien, tot op de Sweetsche grensen hebben doen conduiseren. Het was hoogelijk te wenschen, dat men hier soodanige groote civiliteyten behoorlijck erkennen ende Uwe Hoog-Mogenden goede onderdanen, in dese ende andere aengehoorige landen traficquerende, soo niet met eene gelijcke portie van goedertierenheyt, ten minste met eene nabijcomende beleeftheyt rencontreren wilde. In allen gevalle soo sijn Uwe Hoog-Mogenden ende de Heeren Regenten van Amsterdam de loffelijcke voorgangers van eerbiedinge, liefde ende vrientschap, ende betoonen sij, wat men aen desen kant behoort te presteren."

Was dan ook het eigenlijke doel dezer ambassade door de Russen ten dien tijde niet bereikt, voor hen droeg zij nochtans heilrijke vruchten in de gevolgen. Aangemoedigd door de goede ontvangst, hier te lande genoten, en aangespoord door de ervarenheid der Hollanders in den Scheepsbouw en de Zeevaart, waarvan zooveel voor de Russen te leeren viel, knoopte men in Rusland sedert dien tijd nadere betrekkingen met Holland aan. Hetgeen aanleiding gaf, om negen jaren later, te weten in 1697, een groot gezantschap, bestaande met het gevolg uit niet minder dan twee honderd en zeventig personen, waarbij Peter de Groote zelf zich bevond, herwaarts te zenden. Van welken invloed dit bezoek, door den Czaar aan Amsterdam gebracht, geweest is op de ontwikkeling der macht van het Russische rijk, is van algemeene bekendheid [13]).

Zoo leert ons de geschiedenis, dat soms voorvallen, op zich zelve van geringe beteekenis, aanleiding kunnen geven tot gewichtige gebeurtenissen en dat weleens schijnbaar nietige zaken van grooten invloed kunnen worden op het lot, de ontwikkeling en den bloei van geheele volken.

AANTEEKENINGEN.

1. Jac. Scheltema, Rusland en de Nederlanden, D. II, bl. 34.
2. Resolutiën der Staten Generaal, 14 Augustus 1687.
3. Idem idem, 6 September 1687.
4. Idem idem, 7 September 1687.
5. Missive van den Resident van Keller, 17 Februari 1688.
6. Resolutiën der Staten Generaal, 27 Januari 1688.
7. Mijne mededeelingen aangaande het verblijf van den gezant Dolgorouky te Amsterdam zijn getrokken uit een Handschrift, aanwezig in het Amsterdamsche Archief, getiteld: Kort verbael van het gepasseerde op het recipiëren, defroyeren ende uytleyden van de Muscovische Ambassadeurs, Prinsen ende Kneesen, Jacob Feudowitz Dolgorouky, gouverneur ende stadhouder van Siberiën, ende Prins Jacob Jefimewitz Mezetsky, gouverneur ende stadhouder van Bulgariën, op aenschrijvens ende resolutiën van Haer Hoog-Mogenden in datis 9 ende 13 Maart respective binnen dese stadt, van donderdagh den 10den dito af tot dingsdagh den 6den April daeraenvolgende, sijnde seven ende twintigh dagen.
8. De autorisatie, daartoe verleend op den 10den Maart 1688, is geboekt in het Groot Memoriaal N°. 7, fol. 191 verso.
9. In het Amsterdamsche Archief is een afschrift van het vermelde verbaal der Russische Ambassade, waaraan het slot ontbreekt. Daarvoor in plaats gesteld is de mededeeling van het geschenk der sabelvellen, waarvan daarentegen in het oorspronkelijke verbaal geen gewag is gemaakt.
10. Resolutiën der Vroedschap, Lr. S, fol. 77 verso.
11. Reeds in het vorige jaar had de stadsregeering eene missive van den Czaar met hetzelfde verzoek ontvangen, waarop den 15den Februari 1688 een dergelijk antwoord gegeven was. Dit antwoord, voorkomende in het Stads missiven-boek N°. 11, fol. 67, luidde aldus:

Doorluchtigste Grootmagtigste!

Wij Burgermeesteren ende Regeerders der Stad Amsterdam hebben te zijner tijd wel ontfangen de hoogstgeëerde missive van Uwe Zaersche Majesteiten, geschreven in haer Hof binnen derzelver groote Keyserlijke Residentie-stad Moscou, in den jare naer de scheppinge van het menschelijke geslachte 7196, den 2den October Russischen stijl, waerbij Uwe Zaersche Majesteiten ons besonderlijk hebben believen te begunstigen ende daer benevens voor te dragen, hoe zij vereischen, dat aen Haer een somme van vier millioenen rijxdaelders met de aenstaende somervloot op Archangel wierde overgemaekt, om bij verstrekking of mangeling van koopwaren aen de Schatkamer van Uwe Zaersche Majesteiten te werden overhandight of verwisselt. Niets aengenamer kan ons oyt ter wereld voorkomen, als te voldoen aen het goedvinden van Uwe Zaersche Majesteiten ende sullen wij, soo veel ons mogelijk is, steeds trachten hetzelve met behoorlijk respect op te volgen.

Edoch tot ons hertgrondelijk leetwesen vinden wij ons genoodsaekt, nu te zeggen, dat de finantiën van deze stad zoo verre zijn verloopen ende in zoo groot achterwesen geraeckt, veroorsaekt door voorgaenden oorlog, watervloeden, inbreuk van dijken ende roverijen ter zee, dat het ons onmogelijk is, deze zoo aenzienlijke somme bij elkanderen te brengen. Daer noch bijkomt, dat men, vermits de Turk ons weder dreigt te willen aangrijpen, seer considerable equipages met scheepsvloten zal moeten doen, om denzelven krijgsheldig aan te tasten, van voor onze kusten te verdrijven ende tot harent te gaen vernielen tot voorkoming van zoo sware schade, als zij in vorige jaren, zoo in menschen, als goederen ende schepen ons hebben aengedaen, waertoe wij zeer groote sommen gelts vereischen. Ende strekt deze onze wapening mede tot afbreuk des algemeinen vijands, want deze rovers door ons aengegrepen, dies te onbequamer werden, om hunnen Heere tot Constantinopolen bij te springen. Hetgene mede ten beste van Uwe Zaersche Majesteiten is streckende, want zij des te minder macht tot hulp van den Tartaer ende eigen bescherming kunnen toebrengen.

Wat de particuliere coopluyden aengaet, wij hebben hen in het voorleden jaer tot furnering van gelden doen aenspreken, doch deze klagen met groote reden over slapheid van nering, weinig winst ende groot gebreck van comptant geld, zoodat haer onmogelijk zoude zijn, de gemelte somme te konnen overschicken. Wij konnen harentwege zeggen ende Uwe Zaersche Majesteiten versekeren, dat hare genegentheid goed is, dat zij zijn hebbende het alleruyterste respect ende devotie voor de geheiligde personen van Uwe Zaersche Majesteiten ende Hare Zaerlijke interessen, ende dat het hun in het bin-

nenste van haer herte ende ziele smert, dat zij de genegentheid van Uwe Zaersche Majesteiten in dezen niet konnen voldoen.

Waermede eyndigende zullen wij God Almachtig bidden enz.

Amsterdam 15 Februarij 1688.

De voorgaande brief werd bij geleidende missive van 11 Maart 1688 ter verdere bezorging opgezonden aan J. W. van Keller, Resident van onzen Staat te Moskou.

12. Missiven van Residenten te Moskou in het Amsterdamsche Archief. Zie den Inventaris van dit Archief, Deel III, bl. 19, N°. 13.
13. Zie mijn Opstel over Czaar Peters verblijf te Amsterdam in Aemstels Oudheid, Deel VI, bl. 223.

'S LANDS MAGAZIJN, WERF EN DOK.

(EIGENDOM VAN DEN GROND).

Weinige jaren na de oprichting der Admiraliteit alhier in 1597, werd aan deze door de Amsterdamsche regeering afgestaan een erf op Uilenburg tot Magazijn en nog een ander stuk gronds op Rapenburg tot Timmerwerf. Eerlang werden echter deze erven te klein bevonden tot het doel, waartoe zij bestemd waren, weshalve de Admiraliteit een ruimer terrein voor hare inrichting verlangde van het stadsbestuur. Dientengevolge sloten burgemeesters en regeerders alhier met de raden ter Admiraliteit tot Amsterdam, op den 12den Augustus 1655, eene overeenkomst, waarbij de eersten aan de laatsten, tegen het erf op Rapenburg en dat op Uilenburg, in vollen eigendom afstonden een erf op Kattenburg tot opbouwing van een magazijn, timmer- en schuitenwerven, zoo ook voor andere behoeften ten dienste van den Lande. „Dit erf was," volgens het contract, „breet in 't geheel met de halve scheydtsloot voor aen 't Ye tot aen de straet, honderd dryentnegentich voeten met noch een hoeck, springende buyten de royinge van Cattenburgh, van tweehonderd vijfentwintigh ende een halve voet langh ende omtrent veertigh voeten (breed), uytspringende in 't water, belent de graft,

lopende tusschen Cattenburch voorsz. ende 't Rijsenhooft aan de westzijde, ende de halve sloot tusschen het bovengenoemde erf ende de stadts nieuwuytgegevene timmerwerven aen de oostsijde, streckende voor van het water tot aen de nieuwgeroyde straet van XXV voeten wijdte [1]).

In Maart van het volgende jaar werd de eerste steen van het Admiraliteits- of Landszeemagazijn gelegd, terwijl men met dit werk zoo ijverig voortging, dat het gebouw binnen den tijd van negen maanden geschikt was, om betrokken en gebruikt te worden. Te gelijker tijde heeft de Admiraliteit daarbij aan het Y aangelegd eene scheepstimmerwerf [2]).

Op den 16den Januari 1660 werd met de Admiraliteit weder een accoord aangegaan, waarbij Amsterdam aan haar, tot vergrooting der Timmerwerf, in eigendom opdroeg de gronden en erven, aldus beschreven: „De gronden, belent de Timmerwerf van de Admiraliteyt aen de suytwestzijde ende het Ye aen de noortoostzijde, streckende van de Groote Cattenburghstraet tot achter aen het water, mits dat de stadt aen haer sal behouden de breedte van sestigh voeten gronts, streckende van de voorsz. straet noortwestwaerts ende dat langhs de meergeseyde Groote Cattenburghstraet, om tot erven te werden uytgegeven ende vercoft."

„Waertegens," dus vervolgt het contract, „de welgemelte heeren ter Admiraliteyt sullen vermogen aen de watercant het erf, dat aen Haer Ed. Mog. opgedragen sal worden, mitsgaders oock de voorsz. hare timmerwerf, te verbreden ende in het water uyt te schoeijen ende aen te vullen tot tusschen de dertigh ende veertigh voeten toe,

soodanigh als Haer Ed. Mog. sulcx sullen goetvinden. Dat oock aen de welgemelte hecren ter Admiraliteyt vrij sal staen de fondamenten van de pilasters, bij Haer Ed. Mog. te maken tot stijvinge van haer muyr, daer het voorsz. erf mede beheynt sal werden, te leggen in den voorsz. gront van sestigh voeten, die aen de stadt sal eygen blijven, te weten, ijder pilaster ter plaetse daer de scheydinge van de voorsz. erven sal comen, mits latende een snijdinge van vier duymen buyten de opgaende muyr, met dien verstande dat degenen, die op de voorsz. erven timmeren sullen, de voorsz. fondamenten van de pilasters wederom sullen mogen gebruycken, om haer muyren op te laten rusten [3])." Voor welcke gronden de Admiraliteit aan de stad betaald heeft eene som van *f* 66.000.

In de twee voorgaande accoorden wordt alleen gesproken van den grond, bestemd tot plaatsing van het Admiraliteits-Magazijn en de timmerwerven, zonder dat er melding wordt gemaakt van het aangrenzende water. Echter kan men, als zeker, aannemen, dat een gedeelte van het Y, behoorende tot de Oude-zijds Waal, terstond aan de Admiraliteit in gebruik is afgestaan, want er was voor 's lands schepen eene ligplaats noodig, waar zij hersteld en opgelegd konden worden. Zelfs ontstond er al spoedig behoefte aan vergrooting van deze watervlakte, blijkens het Resolutieboek van Thesaurieren, waarin men op het jaar 1666 het volgende leest: „Op het geproponeerde van de Heeren Raden ter Admiraliteit alhier, dat de Wael, in dewelcke 's Lands oorlochschepen leggen, behoorde te werden vergroot ende tot naerder securiteyt van de schepen geslooten

aen de noortsijde met noch een rangh balcken, ende aen 't huysje van de Jachthaven bewaert door een Corps de Guarde, ende insonderheyt dat de voorsz. Jachthaven van daer behoorde te werden verplaetst, versoeckende Haer Ed. Groot Achtb. daerinne beliefden te voorsien. Is na deliberatie goetgevonden Haer Ed. Mog. 't voorsz. versoeck toe te staen ende geresolveert, de jachten metten eersten uytte Jachthaven te doen deslogeren" [4]).

De afgesloten watervlakte, bij de Admiraliteit gebruikt, draagt op de oude plattegronden van Amsterdam nu eens den naam van Admiraliteits-Wael, dan weder van 's Lands-Dok of Hok. In het Gemeente-archief bevindt zich nog eene Peiling der diepte van het vaarwater in het Hok van 's Lands Timmerwerf op den 27sten September 1683 [5]). Daaruit blijkt, dat de gemiddelde diepte van het water aldaar toen was negen voet en zes duim. Bij eene overeenkomst over het onderhoud van het Dok, in 1693 door de stad met de Admiraliteit aangegaan, werd bepaald, dat de schoeiing om het Dok en hare reparatie zou blijven ten laste der Admiraliteit, maar dat de stad de dukdalven of stoelen, waaraan de oorlogschepen in het Dok vastgemaakt werden, zou stellen en onderhouden, alsmede het Dok uitdiepen en diep houden tot eene diepte van veertien voeten. Echter zou het diepen van de grachten der magazijnen en dat van de slooten, springende in de Werf, komen ten laste van de Admiraliteit [16]). Ten tijde van Wagenaar bestond het Dok, volgens de beschrijving, welke hij daarvan geeft, in een ruim vierkant, rondom met palen bezet, waarin op zekeren afstand wachthuisjes geplaatst waren,

om de schepen bij dag en nacht door aangestelde wachten te doen bewaken. Voorts waren er in het paalwerk twee openingen, eene naar den kant van de werf en de andere naar buiten, door welke de schepen in en uit het Dok gebracht werden. Bij de laatste opening stond een versterkt wachthuis, dat van geschut voorzien was [7]).

Het Dok, alleen door gordingen van palen van het overige gedeelte van het Y afgescheiden, verkeerde tegen het einde der vorige eeuw door aanslijking in een zoo ongunstigen toestand, dat het voor schepen van grooteren diepgang niet meer bruikbaar was. In 1780 verzocht de Admiraliteit van de stad, om in den modder van het Dok eene sleuf te maken, zoo diep dat het schip van den vice-admiraal Hartsinck, hetwelk zeventien voeten diep ging, naar buiten kon worden gebracht [8]). Nu werd het noodig geoordeeld, om het bestaande contract met de Admiraliteit, dat slechts van veertien voeten sprak, eenigszins te veranderen [9]). Dit schijnt echter weinig gebaat te hebben, daar men in 1784 weder vier en veertig dagen noodig had, om het schip *de Vrijheid*, voerende vier en zeventig stukken, uit het Dok in vlot water te brengen. Dit bracht den equipagemeester der Werf, Willem May, op het denkbeeld, om een plan tot bedijking van het Dok te maken, dat later op last der Admiraliteit, door hem met de waterbouwkundigen Brunings en Goudriaan gewijzigd en uitgewerkt werd. In 1790 is de Admiraliteit begonnen, aan het door haar goedgekeurde ontwerp uitvoering te geven met eenen dijk door het Y om het Dok te leggen. Toen hierbij de genoemde equipagemeester verzocht, dat de stad

het riet, benoodigd tot het ophoogen van den Doksdijk zou bekostigen, werd op dit verzoek door het bestuur geantwoord, dat de stad niet verplicht was tot de kosten van dit werk, hetwelk alleen het Land aanging, iets bij te dragen.[10]). Verscheidene jaren gingen voorbij eer het voltooid was, misschien wegens de zware kosten, daaraan verbonden, en den ongunstigen loop der tijden bij den oorlog met de Fransche republiek. Terwijl men daarmede bezig was werd het Zeemagazijn door eene vreeselijke ramp getroffen. In den nacht van den 5den op den 6den Juli 1791, even voor het aanbreken van den dag, brak er in het gebouw een hevige brand uit, die het genoegzaam geheel verteerde, zoodat van het trotsche gevaarte niet meer overbleef dan de naakte muren met de steenen voorpoort en brug. De Admiraliteit herstelde zoo spoedig mogelijk de geleden schade en bouwde het Magazijn terstond weder op, zoodat het reeds bij het einde van het volgende jaar in dienst kon gesteld worden. Het Dok is behalve door den gezegden dijk ook door paalgordingen omsloten en door eene in 1851 gelegde loopbrug in twee gedeelten verdeeld, waarvan het noordelijke tot ligplaats der schepen en het zuidelijke tot houthaven dient; welke brug in 1858 nog aanmerkelijk verbeterd is[11]). Het Lands-Magazijn heeft eene lengte van 63 bij eene breedte van 57 ellen. De Werf beslaat eene ruimte van bijna zeven bunders, terwijl het Dok er negen bevat.

Uit het voorgaande blijkt dat:

1o. De grond van het Admiraliteits-Magazijn met een gedeelte der timmerwerven, bij ruiling, door de Admiraliteit van de Stad in eigendom is verkregen.

2°. De gronden der overige timmerwerven zijn door de Admiraliteit van de stad gekocht.

3°. De omringdijk van het Dok is geheel op kosten der Admiraliteit gelegd.

4°. Daarentegen blijkt niet, dat de watervlakte, daar binnen gesloten, door de stad aan de Admiraliteit in eigendom is afgestaan, terwijl dat water voortdurend op kosten der stad uitgediept en voor de scheepvaart bruikbaar gemaakt is. Waaruit men mag besluiten, dat het alleen ten gebruike door de stad aan de Admiraliteit gegeven is.

AANTEEKENINGEN.

1. Groot Memoriaal N. 4, fol. 70, 12 Augustus 1655.
2. Wagenaar, Amsterdam, D. II, bl. 80.
3. Groot Memoriaal N. 5, fol. 16 verso, 16 Januarij 1660.
4. Resol. van Thesaurieren, N. 3, fol. 107, 18 Dec. 1666.
5. Inventaris, D. II, bl. 214, L. W. 2, N°. 22.
6. Resol. van Thesaurieren N°. 8, fol. 141, 6 Januarij 1693.
7. Wagenaar, Amsterdam, D. II, bl. 82.
8. Besogneboek van Thesaurieren N°. 3, fol. 90, 14 Junij 1780.
9. Idem idem fol. 115, 18 October 1780.
10. Idem idem fol. 368, 6 October 1790.
11. Witkamp, Amsterdam in schetsen, D. I, bl. 159.

Onderzoek naar den oorsprong van de gewoonte der Amsterdamsche jongens, om gedurende den kermistijd op de Koopmansbeurs te trommelen.

De oude Amsterdamsche Beurs aan het Rokin, gesticht in 1608, rustte op vijf bogen, eenen grooten in het midden en vier kleinere, waarvan twee aan elke zijde. In den eersten tijd kon men onder den middenboog met gestreken mast doorvaren en zelfs was het geöorloofd, met bewilliging van den sluiswachter, daar te overnachten. Deze vrijheid is echter later ingetrokken, waarschijnlijk ten gevolge eener poging tot buskruid-verraad. In 1622 trachtte Balthazar Paul, een steenhouwersgezel van Namen, de stad Amsterdam door middel van doozen, waarin lantaarnen met licht ontvlambare stoffen geplaatst waren, aan verschillende kanten te gelijk in brand te steken. Men wil, dat in dit plan van brandstichting ook de Beurs begrepen was en het voornemen bestond, om dit gebouw door een schip of vlotschuit met buskruid, daaronder gelegd, 's middags met al de aanwezige kooplieden in de lucht te laten springen. Gelukkig werd deze toeleg bij

tijds ontdekt. Balthazar Paul, ten wiens huize het gerecht eene der doozen gevonden had, ging op de vlucht doch werd te Leeuwarden achterhaald en gevat. Naar Amsterdam teruggevoerd, moest hij zijn misdrijf hier met den dood boeten. Op het schavot voor het stadhuis op den Dam gebracht, werd hij met den koorde gewurgd en zijn lichaam, na met brandend buskruid geblakerd te zijn, aan de Volewijk op een staak gesteld. Zijne sententie, geteekend 10 Augustus 1622, komt voor in het Justitie-boek Lr. C, bladz. 37, berustende in het Archief van het Provinciale Gerechtshof van Noordholland alhier. Zijne vrouw Elizabeth Massa, die hem behulpzaam was geweest in het maken van de toebereidselen voor de brandstichting, zonder te weten, dat deze voor Amsterdam bestemd waren, daar zij in den waan gebracht was, dat men voorhad de stad Rijssel, destijds behoorende tot Vlaanderen, daarmede in brand te steken, werd voor haar leven lang uit den lande van Holland gebannen. De andere medeplichtigen, zeventien in getal, hadden reeds vóór Balthazar Paul, Amsterdam verlaten en werden, zoo het schijnt, niet gegrepen.

Volgens de overlevering zou deze aanslag door eenen weesjongen ontdekt zijn en aanleiding hebben gegeven, dat door de stadsregeering aan de kinderen der burgerij de vergunning geschonken werd, om gedurende de eerste week der Amsterdamsche kermis, invallende in de maand September, vrijelijk op de Beurs te mogen spelen. Het is mij niet mogen gelukken, eenige nadere bijzonderheden dienaangaande op te sporen. In de boeken en papieren van het gemeente-archief wordt niet het minste gewag

daarvan gemaakt. Misschien is wel met opzet daarvan gezwegen, dewijl het gerecht bij eene publicatie van 6 Augustus 1622 bekend maakte, dat ieder, die eenige mededeelingen omtrent de voorgenomen brandstichting kon en wilde doen, daarvoor driehonderd gulden zou ontvangen, zonder dat zijn naam bekend gemaakt zou worden. Mogelijk zijn door eenen weesjongen, die onbekend is gebleven, eenige ontdekkingen omtrent den toeleg gedaan aan het gerecht en heeft men hem, in plaats van de uitgeloofde geldelijke belooning, op zijn verzoek toegestaan, om jaarlijks gedurende de kermis eene week met andere kinderen zich te mogen vermaken op het binnenplein van het gebouw, dat, door zijn toedoen, voor eene geheele vernieling door buskruid was bewaard gebleven. Zeker is deze vergunning alleen mondeling door het bestuur gegeven, daar anders stellig melding daarvan zou gemaakt zijn in de keuren en ordonnantiën der stad, even als van het besluit, waarbij, vier jaren later, aan de kinderen het spelen in het Beursgebouw op andere tijden verboden werd. In deze keur van 23 October 1626 leest men: dat „alzoo vele kinderen dagelijks groote insolentiën op de Beurs pleegden tot groot ongerief van de kooplieden, Heeren van den gerechte ordonneerden, dat niemand voortaan meer op de Beurs moedwil of ongeregeldheid zou plegen met loopen, razen, kaatsen, spelen, tollen, kooten, hoepelen, knikkeren enz. op eene boete van eenen gulden, door de ouders voor hunne kinderen te betalen."

Ofschoon het alzoo niet met volle zekerheid blijkt, wanneer en op welken grond het eerst aan de Amsterdamsche

jeugd de vrijheid is gegeven, om in den kermistijd op de Beurs zich met trommelen te vermaken, moet dit gebruik toch al zeer oud zijn. Zoo verbood de Maire van Amsterdam op den 22sten Augustus 1812 bij eene publicatie, welke in de volgende jaren vernieuwd is, dat kinderen met slaanden trom langs de straat zouden loopen, blijvende het hun niettemin geoorloofd, om op den gewonen tijd en wijze van het sedert oude tijden aan hen bij kermis toegestane vermaak ten Beurze gebruik te maken.

DE GILDEKAMER DER METSELAARS

TE

AMSTERDAM.

Het Metselaars-gild is zeker een der oudste gilden van Amsterdam. Commelin en anderen brengen de oprichting van dit gild tot het jaar 1532, waarschijnlijk omdat de eerste ordonnantie der metselaars van dien tijd is [1]). Echter moet het metselaars-gild, ook wel het Lieve-Vrouwen-gild genaamd, al vroeger bestaan hebben, daar in eene keur van den 22sten Maart 1498 reeds gesproken wordt van een altaar in de Nieuwe Kerk, dat aan dit gild toebehoorde [2]). Zelfs wordt er al veel vroeger, ofschoon op een onbepaalden tijd, melding van gemaakt, want in het begin van het eerste keurboek der stad, dat in den aanvang der vijftiende eeuw met gekleurde letters op perkament geschreven is, leest men, dat de zoutmaat destijds was onder de bewaring der overlieden van het Lieve-Vrouwen- of Metselaars-gild [3]). Het gezegde altaar was aan de noordzijde der Nieuwe Kerk in het Metselaars- of Viergekroonden Koor. Deze vier gekroonden waren de broeders Severus, Severinus, Carpophorus en Victorinus, die te Rome onder keizer Diocletiaan om het geloof den marteldood ondergingen. Welke betrekking onze metselaars op deze

martelaars hadden, is mij niet gebleken, maar in de ordonnantie van het metselaars-gild, hier vastgesteld op den achttienden Mei 1532, vond ik bepaald, dat de bosmeesters van het gild jaarlijks op Vier-gekroondendag, zijnde de 8ste November, rekening van hunne administratie moesten doen. Gelijk er vier patroons van het gild waren, bestond dit ook uit even zoo vele ambachten, te weten: die van de Schilders, Glazenmakers, Borduurwerkers en Metselaars, van welke de twee eerstgenoemden later het Sint-Lucasgild uitmaakten en het derde al spoedig verdwenen is. Daarna hebben de Steenhouwers, Leidekkers en Pompenmakers zich bij de metselaars aangesloten en met hen één gild uitgemaakt.

De overlieden van het metselaars-gild hielden hunne vergaderingen in een vertrek van de Sint-Antonieswaag. Dit gebouw, eerst tot eene stadspoort bestemd, is blijkens een opschrift op een gedenksteen, nog aanwezig in den toren, die toegang verleent tot de gildekamer der metselaars, gesticht ten jare 1488 [4]). Den 4den April 1617 werd door de Vroedschap besloten, om de oude Sint-Antoniespoort in te richten tot eene waag [5]), waarmede men den 10den October van het volgende jaar gereed was [6]). Wanneer door de stads-regeering aan het metselaars-gild eene kamer, ten gebruike van zijne overlieden, is afgestaan, kan niet met zekerheid door mij bepaald worden, omdat de registers van het Archief dienaangaande geene opheldering geven en de boeken van het gild, die nog voorhanden zijn, eerst later beginnen. Waarschijnlijk komt het mij evenwel voor, dat het metselaars-gild reeds in den tijd, toen het gebouw nog

tot eene poort der stad diende, daar eene vergaderplaats voor zijn bestuur had [7]).

In het jaar 1681 werd, bij wijze van menage, door de Vroedschap besloten, dat de huizen en woningen, aan de stad toebehoorende, welke zonder huur door eenige gilden, officianten en anderen gebruikt werden, door de bewoners, op hunne kosten en buiten lasten der stad, zouden gerepareerd worden [8]). (Het metselwerk op deze kamer is echter reeds van een twintigtal jaren vroeger). Heeren Thesaurieren gaven aan dit besluit later nog deze uitbreiding, dat ook de gedeelten van stadsgebouwen, bij sommigen in gebruik, door de gebruikers zouden onderhouden worden [9]), waarbij bepaaldelijk de gilden, hunne kamers hebbende op de Sint-Antonieswaag, vermeld zijn. De metselaars zijn hunne verplichting niet slechts zorgvuldig nagekomen, maar hebben ons zelfs in hunne gildekamer een schoon monument nagelaten, hetwelk om het sierlijk metselwerk, als een pronkstuk van bouwkunst, alleszins verdient bewaard te blijven.

De opgang naar de gildekamer der metselaars is in den toren der waag over den Zeedijk door eene deur, boven welke de patroon der metselaars met een kroontje daarnevens en de attributen van het gild in hardsteen is uitgehouwen. In den toren bevindt zich een steile wenteltrap van steen, welke leidt naar het kleine vertrek van den gildeknecht, boven welks deur het gildewapen, vastgehouden door twee engeltjes of geniën, is aangebracht. Over deze is eene zitplaats van hout voor den gildeknecht getimmerd, niet ongelijk aan het leergestoelte van een schoolmeester.

Daarnaast staat in een vak van den muur het volgende rijm geschreven.

Hier is de toets en proef der loffelijcker bouwkonst,
Gesticht en opgericht door burgerheeren gonst,
't Is tot ontlastingh van 't rechthuys en de rechten,
Alsoo door tusschenspraeck men hier veel twist kan slechten,
Der armen huysen last, verlichtingh in 't gemeen,
Omdat men, als de Beye, een penningh brenght bijeen,
En tot gerief der Amsterdamsche burgerije,
Terwijl men die hier soeckt van Brodders te bevrijen.

W. M. VAN DER SPELT.

Het vertrekje van den gildeknecht is zoo veel als het voorportaal der eigenlijke gildekamer. Deze kamer, vrij hoog boven den grond verheven, heeft door hare ramen een schoon uitzicht over de Geldersche Kade naar den IJkant. Boven de binnenzijde van de deur is in den muur gemetseld eene kleine schilderij, welke vier overlieden voorstelt, gezeten aan eene tafel, waarnaast nog twee personen staan, waarschijnlijk de gildeknecht en een leerling of proeveling. Daaronder leest men:

Jan Jansen Nes,
Claes Barentsz Bouman,
Jacobus Hoeckgeest ende
Dirck Harmansz Muller.

hebben dese hare conterfeytsels aen het Metselaers-, Steenhouwers-, Laydekkers- ende Loodtgieters-gildt vereert op den eersten November anno 1659.

Dat dit stukje van Bartholomeus van der Helst is, zoo als beweerd wordt, zou ik niet durven bevestigen. De

handteekening, daaronder gesteld, is twijfelachtig en het schilderwerk, naar mijn oordeel, beneden de verdiensten van dezen beroemden schilder [10]).

Over de deur vertoont zich een breed gebouwde schoorsteenmantel, in het midden van welks bovenrand het stads-wapen met eene groote kroon zich trotsch verheft, terwijl aan beide uiteinden van den mantel een koper kroontje is vastgehecht ter plaatsing van kaarsen bij de avond-bijeenkomsten der overlieden. Ter wederzijde van den schoorsteen zijn twee, en alzoo te zamen vier, opene vakken, waarvan een ledig is en de drie andere weder een gedicht bevatten. Men ziet het, onze oude metselaars hadden veel op met poëzij. Echter schijnen zij daarop niet bizonder keurig geweest te zijn, althans hebben deze dichtregelen weinig meer poëtische waarde dan die, welke wij vroeger bij den gildeknecht hebben aangetroffen. Zij luiden aldus:

I.

Roemde Egipten op haar naalden,
Door de konste zaamgebragt
En van veelen hooggeacht,
Toen ze alomme zegepraalden,
Zoo mag de Amstel meerder roemen
Dan de aloudheyd immer dee,
't Geen getoond word hier ter stee,
Dat nog nijd nog tijd kan doemen,
Zoolang als regeerders gonsten,
Tot het nut van 't algemeen
Het gebruyk van 't loot en steen
Queeken tot het lof der konsten.

II.

En te meer als keurders oogen,
Tot voortplanting van die konst,
Niemant helpen door haar gonst
Of uyt eenig mededoogen,
Maar alleen door vlijt en oordeel
Komt een leerling op de trap
Van 't gesogte meesterschap,
Tot zijn eigen eer en voordeel.
Steets sal dan de bouwkonst bloeijen,
Als der burgervaderen gonst
Niet en mindert tot dees konst
Maar gestadig aan blijft groeijen.

III.

Oud Roome roem vrij op haar hoofd- en praalgebouwen,
Laat Memphis pralen op haar graven, waard te aanschouwen,
Ephese pronken op Diana's marmerkerk,
Ons magtig Amsteldam, die 't agtste wonderwerk
In hare schoot omvat, doet ieder sien in 't Noorden
Daarvan oud Roome, Ephese en Memphis nimmer hoorden.

J. VOORDAAGH.
1703.

Verder vindt men hier nog vier naamborden der dekens en overlieden van het metselaars-, steenhouwers- en pompenmakers-gild, beginnende in 1755 en eindigende in 1805, waarvan twee over de ramen en de andere over den schoorsteen geplaatst zijn. Ook bezit deze kamer verscheidene kasten. In eene van deze vond ik eenige boeken,

zoo geschreven als gedrukt. De geschreven boeken zijn:

1. Een keurboek van het metselaars-gild op perkament, 1662—1670.

2. Een leerjongens-boek, 1610—1662.

3. Een naamboek der gildebroeders, 1610—1655 en 1719—1784. Twee banden.

4. Een ontvangst- en uitgaafboek, 1612 en 1613.

De gedrukte boeken bestaan in:

1. Cort onderwijs van de vijf colommen, door Symon Bosboom, stadts-steenhouwer tot Amsteldam, uyt den scherpsinnigen Vinsent Schamozzy getrocken en in minuten gestelt, seer gemacklick voor de jonge leerlingen en dienstich voor alle jonge liefhebbers der bouwconst. Voorafgegaan door:

Een nieujaersgift.

Een voorrede tot den discreten leser.

Een lofdicht der discipelen, gesongen ter eere van haren meester Symon Bosboom, op het verlichten van de vijf orders der Architectura.

Een kroonvairs, te singen naer de stemme van: *Schoonste nimfje van het woudt.*

Gedicht tot alle nijdige en vuylsprekende lasteraers.

Tot Amsteldam bij Gerard Valck, printconst- en caertvercoper op den Dam, in den Wackeren Hont, 1694 [11]).

2. Ordonnantie voor de metselaars, steenhouwers, leidekkers en pompenmakers. Amst. 1726.

3. Ordonnantie als voren, Amst. 1782.

4. Ordonnantie voor de kalkmeters, Amst. 1808.

In eene andere kast bevindt zich verschillend tafelgereedschap, niet slechts glazen, kopjes en schoteltjes, maar

ook messen, lepels en borden, ja zelfs tafellinnen; een bewijs, dat de gildebroeders hier niet alleen gedronken maar ook gegeten hebben. Daarbij ontbreken natuurlijk de benoodigdheden tot rooken niet, want de Goudsche pijp kon eertijds hier te lande bij bestuursvergaderingen niet gemist worden. Tot mijn leedwezen vond ik echter onder deze voorwerpen niet den gildebeker. Wel is het foedraal van matwerk nog aanwezig, waarin de glazen gildebeker weleer besloten was, maar de beker zelf moet, al verscheidene jaren geleden, gebroken zijn.

De gildekamer was in tweeën verdeeld of liever gescheiden door een laag hekje of balustrade. Bij de jongste restauratie is dit hekje echter weggenomen. Aan het boveneinde voor den schoorsteen staat eene tafel met vijf leuningstoelen: voor den deken en de vier overlieden. Zij zijn aan den rand versierd met de kunstig gesneden attributen van het gild. Zoowel de muren van deze kamer en die van den gildeknecht als de wanden der wenteltrap, loopende tot aan de spits van den toren, zijn bedekt met keurig metselwerk, waarvan elke steen geslepen en als 't ware gepolijst is. Het geheel is, als een aanschouwelijk overblijfsel van het oude gildewezen, der bezichtiging overwaardig.

Jammer is het, dat de administrateurs van het weduwenfonds der metselaars, die bij de opheffing van het gild in de plaats der overlieden zijn gekomen, het loffelijk voorbeeld van hunne voorgangers niet hebben nagevolgd, en waarschijnlijk om de geringe huur, welke van hen voor het verdere gebruik der kamer van stadswege gevorderd werd, zich hebben ontslagen geacht van de verplichting,

om deze nog te onderhouden. De schade, door het verval veroorzaakt, is echter lichtelijk te herstellen, omdat de hier en daar uitgevallen steen zorgvuldig bewaard is. Ook heeft het gemeentebestuur reeds besloten, dat, terwijl het overige gedeelte van het gebouw ten dienste van de Brandweer wordt ingericht, de voormalige Gildekamer der Metselaars, wegens de kunst- en oudheidkundige waarde, in haren vroegeren toestand teruggebracht en onder het toezicht van den gemeente-archivaris gesteld zal worden.

AANTEEKENINGEN.

1. Commelin, Beschrijving van Amsterdam, bl. 742.
2. Keurboek Lr. C. bl. 44.
3. Keurboek Lr. A, bl. 10 keerz. Dit boek begint eigenlijk met het jaar 1465 en is geschreven op papier, maar vóórin vindt men eene verzameling oudere keuren op perkament, die meestal geene jaarteekening bezitten. De eerste, daarbij geplaatst, zijnde 1399, komt voor op bl. 8.
4. Daarop staat te lezen, dat de eerste steen gelegd is op den 28sten April 1488.
5. Resol. Vroedschap, N°. 12, bl. 10 keerz.
6. Idem idem, bl. 64.
7. 't Was in de middeleeuwen zeer gewoon, dat gilden eene kamer in eene stadspoort hadden.
8. Resol. Vroedschap, Lr. N. bl. 333, 16 April 1681.
9. Resol. van Thesaurieren, N°. 7, bl. 24, 27 Juni 1681.
10. Ik lees uit de naamteekening: *T. van der Elst*, en houd het schrift voor later dan 1659. Het schilderijtje is hoog 0,25 en breed 0,46 M.
11. Ik heb den titel, als een curiositeit, in zijn geheel medegedeeld. Een vroegere uitgaaf van dit werk is vermeld door C. Kramm, Schilders, enz. I. D. bl. 130.

DE GEBOORTEPLAATS

VAN

MEINDERT HOBBEMA.

Van weinig beroemde mannen is de geboorteplaats zoo verschillend opgegeven, als van den landschapschilder Meindert Hobbema. De vreemde schrijvers hebben bij afwisseling als zoodanig genoemd, Antwerpen, Bentheim, Dusseldorf en Hamburg, terwijl sommigen der onzen hem hielden voor geboortig van de stad Haarlem of het dorp Middelharnis. Anderen weder hebben hem tot een Fries, Drentenaar of Gelderschman gemaakt. Voor eenige jaren scheen het raadsel dienaangaande zijne oplossing nabij te zijn gekomen, daar in den Drentschen Almanak van 1839 door iemand werd medegedeeld, dat blijkens het doopboek van Koevorden, Meindert Hobbema in die stad gedoopt is op den 6^{den} Augustus 1654. Echter heb ik duidelijk aangetoond, dat deze persoon niet dezelfde is en kan zijn, als de beroemde kunstenaar van dien naam [1]).

Thans is de Heer W. Eekhoff, Archivaris der stad Leeuwarden, weder met eene nieuwe gissing te dezen opzichte voor den dag gekomen. Naar zijne beweering is de geboorteplaats van Meindert Hobbema, in weerwil van al de pogingen om haar uit te vinden, tot dusverre onbekend gebleven.

Hij vermoedt, dat de eer van de plaats zijner geboorte te zijn, toekomt aan Leeuwarden, en wel om twee redenen, ten eerste omdat het burgergeslacht Hobbema tot op onzen tijd altijd in die stad gevestigd is geweest, en ten tweede omdat uit het trouwboek der hervormde gemeente aldaar blijkt, dat Arend Hobbema, Rustmeester onder den hopman Boudewijn van Loo, te Leeuwarden in September 1637 met Reineke Jans in het huwelijk is verbonden. Welke echtelieden hij meent voor de ouders van den schilder, in het daaropvolgende jaar 1638 geboren, te mogen houden, zoo lang ten minste het tegendeel niet bewezen is [2]). Ik geloof dit reeds vroeger gedaan te hebben, maar bespeur dat een nadere toelichting van het door mij geschrevene gansch niet overbodig is en zal daarom trachten met weinige woorden de zaak nog duidelijker te maken.

In het Kerk-inteekening-register van Amsterdam N. 92 komt op bladz. 219 keerz. de volgende aanteekening voor:

Op den 2^{den} November 1668 compareerden voor commissarissen van huwelijkszaken Meyndert Hobbema van A., schilder, oud 30 jaren, ouders doot, geassisteert met Jacob van Ruysdael, woont op den Haerlemmerdijc, ende Eeltie Vinck van Gorcum, oud 34 jaren, ouders doot, geassisteert met Corn. Vinck, haer broeder, woont op de Keysersgracht.

(Get.) Meyndert Hobbema.
Eeltien Vinck.

In de Kerk-inteekening-registers van Amsterdam vindt men altijd achter de namen der aangeteekenden de plaats van hunne geboorte voluit geschreven, behalve bij die van Amsterdam, achter welke, omdat deze natuurlijk zeer menig-

vuldig voorkomen, eenvoudig kortheidshalve *van A.* gezet wordt. Meindert Hobbema van A. beteekent derhalve zooveel als dat hij te Amsterdam geboren is. Ik vind geen reden om de waarheid der opgave, door Meindert Hobbema zelven aan commissarissen van huwelijkszaken gedaan en onderteekend, in twijfel te trekken en blijf alzoo bij mijn gevoelen, dat wij Amsterdam voor zijne geboorteplaats moeten houden.

Opmerkelijk is het, dat wij Meindert Hobbema bij deze huwelijksaanteekening aantreffen in gezelschap met Jacob van Ruysdael, die getuige was bij de aangifte van Hobbema's huwelijk. Zeker heeft er eene nauwe betrekking tusschen deze twee groote landschapschilders bestaan. Zelfs komt het mij, gelijk ik reeds vroeger heb te kennen gegeven, niet onwaarschijnlijk voor, dat de eerste een discipel van den laatsten is geweest.

Nog ééne opmerking ten slotte. Gelijk Meindert Hobbema te Amsterdam geboren en gehuwd is, zoo is hij hier ook gestorven. Hij woonde bij zijn overlijden op de laatste Rozengracht bij het Doolhof in een huis, tegenover dat, waarin Rembrand den laatsten adem heeft uitgeblazen, en werd op den 14^{den} December 1709 op het Westerkerkhof begraven. Er ligt over de laatste levensjaren van Hobbema, die in armoedige omstandigheden overleed, een dichte sluier gespreid, dien het mij niet mogelijk was, toen ik zijne levensbeschrijving gaf, weg te nemen of zelfs op te lichten. Misschien ben ik daartoe thans in staat, nu mij gebleken is, dat hij in 1668 werd aangesteld tot stadsroeier van den wijn, olie en traan [3]). Na dat jaar komen er slechts weinig kunstwerken meer van hem voor. Ver-

moedelijk heeft hij toen zijn penseel nedergelegd en zich een anderen werkkring gekozen, in de hoop om daardoor beter in de behoeften van zijn gezin te kunnen voorzien. Alzoo is de zon, die in onzen tijd weder met zoo veel luister aan den kunsthemel schittert, destijds in nevelen gehuld ondergegaan.

AANTEEKENINGEN.

---

1. In mijn opstel Meindert Hobbema, geplaatst in het Vijfde Deel van Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam, bladz. 45.
2. W. Eekhoff, Catalogus der stedelijke kunstverzameling van Leeuwarden in het daarachter geplaatste „Historisch overzicht van de voornaamste schilders en graveurs in Friesland", bladz. 283.
3. Ambtenboek van Amsterdam, bladz. 169.

HET TWEEHONDERDJARIGE BESTAAN

DER

LATIJNSCHE SCHOOL

TE

AMSTERDAM.

Onder de nuttige inrichtingen, waarop de stad Amsterdam met recht zich verheffen mag, komt eene eerste plaats toe aan de Latijnsche School, uit welke tal van uitstekende geleerden is voortgekomen, die de wetenschap bevorderd en het vaderland tot eere verstrekt hebben. Op den vierden November 1878 mocht deze school haar tweehonderdjarig bestaan herdenken, bij welke gelegenheid het mij niet ongepast voorkwam in herinnering te brengen, wat hare stichting is voorafgegaan, en daarbij te vermelden, onder welke omstandigheden deze heeft plaats gehad, te meer daar het eerste niet nauwkeurig bekend en het laatste zelfs geheel onbekend is.

In een handvest van den negenden December 1342 gaf graaf Willem IV verscheidene voorrechten aan de Amsterdammers, waarbij hij ten slotte de bepaling maakte, dat zij zouden behouden de begeving van hunne school [1]). Amsterdam bezat derhalve in dien tijd reeds eene school, welke waarschijnlijk in of bij de Oude Kerk, de eerste parochiekerk der stad, gevestigd was; want bij de stichting der Nieuwe Kerk, de tweede parochie-kerk alhier, welke in

het begin der vijftiende eeuw plaats had, is ook bij deze kerk eene school gebouwd. In eene keur van Sint Maartensdag (11 November) 1462, werd op straffe van elken keer een pond te verbeuren, verboden, om kinderen van de oude zijde der stad naar de nieuwe zijde of omgekeerd ter schole te zenden [2]). De ouders waren dus verplicht, om voor het onderwijs hunner kinderen zich te houden aan de school hunner parochie. Ook bepaalde eene keur van den derden Juli 1500, dat niemand, hetzij poorter of ingezetene der stad, den schoolmeesters der beide parochiekerken, kwade woorden zou mogen toevoegen wegens het kastijden der kinderen in de school, onder bedreiging, dat men anders tot een exempel van anderen gestraft zou worden [3]). In deze scholen werden niet slechts de oude talen, te weten: Grieksch en Latijn, maar ook, zoo als in de latere gymnasiën, de nieuwe talen, als Fransch en Duitsch, geleerd.

Bij accoord van het gerecht en der vroedschap werd op den laatsten Januari 1500 besloten, dat er hier, in plaats van twee, slechts ééne generale school zou zijn en dat deze zou geplaatst worden in de Halsteeg, als zijnde (zegt de keur) in het middelste, schoonste en beste gedeelte der stad [4]). Het schijnt echter dat de school er niet lang gebleven is, immers in de vergadering der vroedschap, gehouden op den laatsten December van het jaar 1556, werd door deze aangenomen, dat er voor de geheele stad slechts ééne hoofdschool zou wezen, ten einde den naijver der twee bestaande hoofdscholen weg te nemen. Deze school zou gevestigd worden in het lokaal der nieuwe zijde, waar het gebouw met geringe kosten kon vergroot

worden [5]). Wel nam de vroedschap vijf jaren later, te weten, op den tienden December 1561, een besluit, om de vereenigde hoofdschool weder in twee scholen te scheiden [6]), maar het is te betwijfelen, of daaraan wel gevolg is gegeven, want in de resolutie der vroedschap van den zevenden Juni 1594 leest men, dat de raad goedvond, om boven de ééne reeds bestaande nog eene Latijnsche school op te richten, zoodat er weder, even als vroeger, twee zoodanige scholen hier zouden zijn [7]). Alstoen is voor de oude zijde op de plaats van het voormalige Bethanie-klooster eene school gesticht, welke haren ingang had in de Koestraat. De school der nieuwe zijde stond aan de noordzijde der Nieuwe Kerk in de Gravenstraat. Nadat in het jaar 1666 het nieuwe Aalmoezeniershuis op de Prinsengracht bij de Leidschestraat gebouwd was, werd de laatstgenoemde school verplaatst in het oude Aalmoezeniershuis op den Singel tusschen den Heiligenweg en den Regulierstoren.

De hardsteenen poort, die vroeger diende tot ingang der school bij de Nieuwe Kerk, werd toen overgebracht naar de school op den Singel, waar zij zich nog bevindt. Boven den ingang staat, onder het wapen der stad:

Disciplina vitae scipio.

(Tucht is de staf des levens)

Daaronder leest men op een zwarten toetssteen:

Arte probus, probitate pius, pietate beatus,
Ut vere fias, haec schola culta dabit.

(Deze school bezoekende, zult gij in waarheid vroom worden door kunde, godvruchtig door vroomheid, en gelukkig door godvruchtigheid.)

Het vroegere schoolgebouw in de Gravenstraat werd verhuurd aan den boekdrukker Joan Blaeuw, die daarin zijne boekdrukkerij van de Bloemgracht overbracht. Niet lang daarna nam het stadsbestuur vier woningen en erven, gelegen in eenen gang achter de Latijnsche school op den Singel, tegen taxatie van schepenen over voor eene som van *f* 3,550, waardoor men gelegenheid bekwam, om het nieuwe schoolgebouw aanmerkelijk uit te breiden. [8]).

In het jaar 1678 verkeerden de stads-financiën wegens den voorgaanden oorlog en andere redenen in eenen zeer ongunstigen toestand, zoodat burgemeesters begrepen pogingen tot bezuiniging te moeten aanwenden, welke zij vooral door vereenvoudiging der stedelijke inrichtingen trachtten te verkrijgen. Zij verzochten de scholarchen of opzieners der scholen, hun te willen berichten, of en op welke wijze de twee bestaande scholen aan de oude en nieuwe zijde met elkander zouden kunnen worden vereenigd. Deze brachten daarop den derden November van dat jaar een omstandig rapport uit, waarin zij verklaarden, dat het getal der schoolkinderen, waarschijnlijk door de drukkende tijdsomstandigheden, zoozeer was verminderd, dat eene combinatie der twee Latijnsche scholen zonder groot bezwaar en tot merkelijk voordeel der stads-financiën zou kunnen geschieden, te meer daar er nog aan deze zijde der stad ééne Fransche en twee Duitsche scholen waren [9]). Echter gaven zij daarbij hunne hoop te kennen: „Dat de Heere God den staet deser landen soodanig door vrede en welvaert sou gelieven te segenen, dat het getal der kinderen soo mocht aenwassen, dat de scholen weder tot hare vorige

reputatie en getal mochten geraken." Het eerste gedeelte van hunnen wensch is wel vervuld, daar voor het vaderland later betere dagen zijn aangebroken, maar niet het andere, want de tweede school is niet weder hersteld.

Volgens de opgave der scholarchen was het getal der leerlingen in de zes klassen van de school aan de nieuwe zijde 196 en aan de oude zijde 100, aldus te zamen 296.

Aan de school der nieuwe zijde waren aangesteld:

Rector Heyblok op een traktement van	*f*	1000.
Conrector Costerus	„	1000.
Magister Petrus Clerquius	„	600.
„ Johannes de Rieu	„	580.
„ Wilhelmus Emminchoven	„	560.
„ Petrus van Gent	„	540.
„ Abrahamus Wollius	„	540.

Aan de school der oude zijde bevonden zich:

Rector Sladus, op een traktament van	*f*	1000.
Conrector Bubenius	„	1000.
Magister Johannes van Nieuland	„	600.
„ Johannes van Swanevelt	„	580.
„ Johannes Bubenius	„	560.
„ Petrus Hof	„	540.

Buitendien waren nog aan de twee scholen geplaatst:

Pieter Teunissen, scriba, op een traktement van	*f*	600.
David Meju, Duitsche schoolmeester	„	570.
Abraham Posseniers	„	570.
Transporteere	*f*	10,840.

Per Transport	*f*	10,840.
Abraham Bartjens, Fransche schoolmeester . .	"	570.
Willem Jansen van Orsoy	"	570.
Herman Brantligt, scriba	"	600.
Gerrit Ewouts	"	570.
Vincent Huurman	"	570.
Johannes Pantinus, emeritus	"	1000.
Wilhelmus de Rieu	"	600.
Daniël Jeremias, (claviger).	"	125.
Abraham Pantinus	"	125.
De kosten der beide scholen bedroegen dus:	*f*	15,570.

Om hierin eene reductie te brengen zonder nadeel van het onderwijs der jeugd en ten voordeele der bezwaarde stadskas, stelden de scholarchen voor, om van het personeel der scholen te doen vervallen éénen rector, éénen conrector, drie Latijnsche, twee Fransche en twee Duitsche meesters. Waarover in den raad gedelibereerd zijnde, hebben de burgemeesters en de vroedschap zich met het rapport en advies der scholarchen geconformeerd en het geconverteerd in eene resolutie [10]). Diensvolgens is goedgevonden de twee scholen te combineeren en bij de nieuwe school op hunne tegenwoordige jaarwedden aan te stellen:

Jacobus Heyblok, tot rector.
Johannes Costerus, tot conrector.
Petrus Clerquius, tot magister in tertia.
Johannes de Rieu, " " " quarta.
Wilhelmus Emminchoven, tot magister in quinta veteri.
Johannes Bubenius, " " " quinta nova.

Abrahamus Wollius, tot magister in sexta veteri.
Petrus Hof, " " " sexta nova.
Pieter Teunissen, scriba.
Herman Brantligt, "
David Meju, Duitsche schoolmeester.
Abraham Possenius, " "
Johannes Pantinus, (claviger).

Den vierden November hebben de drie scholarchen, zijnde Cornelis Backer, Mr. Jan Corver en Mr. Jacob Boreel, zich begeven naar de school op den Singel en aldaar de genoemde personen aangesteld, terwijl de overigen hunne demissie bekwamen [11]). De rector Cornelius Sladus was inmiddels reeds overleden. De andere ontslagenen bekwamen eene jaarlijksche recognitie, niet veel minder dan hun traktement, onder conditie, dat zij voortdurend zich goed gedroegen, in de stad bleven wonen en bij afwezigheid der aanblijvende meesters, als hunne plaatsvervangers, zouden optreden. Ook werden zij verzocht gestadig zich meer te bekwamen, ten einde bij het overlijden van eenige meesters hen met het vroeger door hen genoten traktement te kunnen opvolgen.

De vereenigde scholen werden gevestigd in het gebouw op den Singel, dat voor weinige jaren verbouwd en uitgebreid was. Het schoolgebouw in de Koestraat is daarna verkocht tot burgerwoningen [12]). Voor eene van deze staat nog tegenwoordig de hardsteenen poort der voormalige school met het opschrift:

Eruditae pietati S. MDCXXV.

(*Aan de geleerde godvruchtigheid gewijd*, 1625).

Sedert dien tijd heeft hier slechts ééne Latijnsche school bestaan, van welke de eerste leeraren, gelijk vermeld is, benoemd zijn op den vierden November 1678, zoodat de school kan geacht worden op dien dag gesticht te zijn.

Het eerste eeuwfeest van het bestaan dezer school is, nu honderd jaren geleden, feestelijk herdacht door den toenmaligen rector Hendrik Verheyk, met eene plechtige redevoering in de Latijnsche taal over de oudheid en de lotgevallen der Amsterdamsche stads-school, door hem uitgesproken in het koor der Nieuwe Kerk [13]).

Meestal verkeerde onze Latijnsche school in een gunstigen toestand. Echter had zij ook tijden van kwijning en zelfs van achteruitgang. Zoo geraakte zij in het jaar 1685 in diep verval door de ongeschiktheid van den rector en eenige onderwijzers, zoodat de vroedschap besloot hen te ontslaan en andere ervarene personen in hunne plaats aan te stellen [14]).

Nadat Koning Lodewijk in het jaar 1808 zijn verblijf te Amsterdam gevestigd had, moesten verscheidene stedelijke gebouwen aan de departementen van algemeen bestuur ten gebruike worden afgestaan. Dit lot trof ook de Latijnsche school, welke tot Bureaux voor de convooien en licenten bestemd werd. De school is toen verplaatst naar het Kistenmakerspand in de Kalverstraat, waar zij gevestigd bleef tot het gebouw op den Singel, na de verandering van zaken, aan zijne vorige bestemming werd teruggegeven. Tengevolge van het raadsbesluit van den derden Juni 1846 is de Latijnsche school naar de eischen des tijds veranderd

in een Gymnasium, bestemd voor het onderricht in de oude talen en letterkunde, zoo ook in die wetenschappen, wier kennis tot voorbereiding van de akademische studiën gevorderd wordt. Ook worden daar de nieuwe talen en letterkunde onderwezen, zoo verre die als hulpmiddelen bij deze studiën, onmisbaar zijn. De staat der school is tegenwoordig alleszins gunstig. Moge zij ook verder daarin voortdurend zich verheugen en overeenkomstig het opschrift boven haren ingang voor de bezoekers zijn eene leerschool van kennis en eene kweekschool van deugd, waar voor hen de grondslag van een nuttig en gelukkig leven gelegd wordt [15]).

AANTEEKENINGEN.

1. Men zie mijn werkje: De oudste regten van Amsterdam, blz. 22.
2. Keurboek A, blz. 32.
3. Keurboek B, blz. 46 keerz.
4. Idem idem, blz. 11.
5. Resolutiën der Vroedschap N°. 1.
6. T. z. p.
7. Resolutiën der Vroedschap N°. 8/9. Wagenaar vergist zich, wanneer hij zegt, dat er toen spraak was van de oprichting eener derde Latijnsche school, want uit de gezegde Resolutiën blijkt, dat er destijds slechts ééne zoodanige school hier bestond.
8. Groot Memoriaal N°. 6, blz. 20, 2 October 1670.
9. Muniment Register L, blz. 160 keerz.
10. Resolutiën der Vroedschap M, blz. 150.
11. Muniment Register L, blz. 165.
12. Resolutiën der Vroedschap M, blz. 343, 29 Maart 1679.
13. Deze redevoering had tot titel: Oratio secularis de antiquitate et vicissitudinibus scholae Amstelodamensis publicae in templi novi choro die VII Septembris anno 1778. Zij is op dien dag gehouden en niet op den vierden November, omdat op den eerstgenoemden dag juist de promotie der Latijnsche school plaats had.
14. Resolutiën der Vroedschap 9, blz. 299, 28 Mei 1685.

SCHILDERS EN KUNSTENAARS,

DIE POORTERS VAN AMSTERDAM ZIJN GEWEEST

van 1537 tot 1606.

Achter mijne Redevoering over Rembrand, deed ik in Bijlage 17, bladzijde 67 uit het Register der gekochte poorters te Amsterdam of van hen, die hier het poorterrecht gekocht hebben, van 7 Maart 1636 tot 14 Februari 1652, en uit het Register der behuwde poorters of van hen, die door een huwelijk met eene poorteres of poortersdochter dit recht verkregen hebben, van 10 November 1648 tot 14 Februari 1655, eene opgave van de schilders, die tusschen de jaren 1636 en 1655 hier poorters zijn geworden. Daarna gaf ik in het vierde deel van mijn werk *Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam*, blz. 59, een vervolg daarop door eene mededeeling van de namen der schilders, die sedert 1655 tot 1700 in de negen volgende poorterboeken hier, als poorters, zijn ingeschreven. Deze lijst is nog door mij vervolgd in het vijfde deel van hetzelfde werk, blz. 65, met de namen der schilders, die in de eerste helft der achttiende eeuw te Amsterdam poorters zijn geworden, getrokken uit de Amsterdamsche poorterboeken van 1700 tot 1750, elf in getal. Van de vroegere poorterboeken dezer stad is alleen nog over het tweede deel of Lr. B, loopende

van 1 Februari 1584 tot 12 Januari 1605, daar de banden Lr. A, C, D en F in het gemeente-archief ontbreken.

Ik geloof daarom aan de beoefenaars der geschiedenis van onze schilders en schilderkunst geen ondienst te doen met ook de namen der kunstenaars op te geven, die in Lr. B vermeld staan en daarbij nog te voegen de schilders, die vóór dien tijd genoemd worden in de Thesauriers-rekeningen, aanvangende in 1537. Mijne verschillende opgaven te zamen genomen, bevatten derhalve eene doorloopende lijst der Amsterdamsche schilders van 1537 tot 1750, met eene gaping slechts van 30 jaren, te weten, van 1606 tot 1636, gedurende welke jaren in de stadsrekeningen wel het bedrag der ontvangen poortergelden is verantwoord, maar niet de namen der gekochte poorters zijn opgegeven.

Bovendien mag ik de opmerking niet terughouden, dat niet alle schilders Poorters van Amsterdam zijn geweest.

Rekeningen van Thesaurieren.

Blz. 19, 27 Augustus 1537, Fop Ariaensz., van Bootswairt, schilder.

Blz. 28, 12 Julij 1541, Claes Petersz., schilder, van Boscoop.

Blz. 24 keerz., 5 Mei 1551, Egbert Winsz., schilder, van Utrecht.

Blz. 26, 2 December 1551, Aernt Govertsz., schilder, van Haarlem.

Blz. 27 keerz., 28 Maart 1556, Simon Jansz., schilder, van Amsterdam.

Blz. 28, 7 October 1556, Jaspar Heymansz., van Campen, schilder.

Blz. 35 keerz., 27 Junij 1561, Claes Jansz. van Pharmansz. uyt Groningerlant, schilder.

Blz. 35, 6 Julij 1563, Mr. Pieter Aernts, schilder, poorter deser stede, maer sijn poorterschap verwoont hebbende die wederomme poorter geworden is.

Blz. 31 keerz., 17 Mei 1566, Jacob Joestensz. van der Goes, schilder.

Blz. 38 keerz., 10 Julij 1571, Hans Lerdich van Eysbrugh, schilder.

Blz. 44 keerz., 6 Mei 1579, Jan Willemsz., schilder, van der Goude.

Blz. 34, 4 December 1581, Cornelis Ketel, van der Goude, schilder.

Poorterboek B.

Blz. 15, 18 Februarij 1586, Christiaen Colijn, schilder, van Mechelen [1]).

Blz. 20, 24 Junij 1586, Cornelis Ruts, van Antwerpen, schilder.

Blz. 31, 19 Junij 1587, Huybrecht Willemsz. van den Weyer, schilder.

Blz. 70, 12 December 1589, Gelis Conget, schilder, van Antwerpen.

Blz. 81, keerz., 13 September 1590, Niclaes de Vogelaer, schilder.

Blz. 88, 8 Maart 1591, Philips Vinckboons, schilder, van Mechelen.

Blz. 93 keerz, 1 Julij 1591, Pieter Scraven, van Mechelen, schilder.

Blz. 96 keerz., 31 Aug. 1591, Pieter van Remers, schilder.

Blz. 98 keerz., 15 October 1591, Jaques Marcijs, schilder, van Antwerpen.

Blz. 98 keerz., 15 October 1591, Jaques Savery, van Cortrijck, schilder [2]).

Blz. 99, 21 October 1591, Anthoni van de Velde, schilder, van Antwerpen.

Blz. 99, 24 October 1591, Henrick de Keyser, beeltsnijder, van Utrecht.

Blz. 100, 31 October 1591, Abraham Bloemert van Utrecht, schilder [3]).

Blz. 100, 4 November 1591, Jaques Bols, schilder, van Mechelen [4]).

Blz. 114, 16 Julij 1592, Vrederick Hendricsz. van der Horst, schilder.

Blz. 116, 26 Augustus 1592, Jan le Mer van Dornick, schilder.

Blz. 141 keerz., 22 April 1594, Hans Rem van Antwerpen, schilder [5]).

Blz. 143, 20 Junij 1594, Hans Mulder, schilder, uyt het lant van Henegouwen.

Blz. 177, 22 Augustus 1596, David de Meyne van Maestricht, schilder.

Blz. 183 keerz., 22 April 1597, Gillis van Conixloo van Antwerpen, schilder.

Blz. 189, 6 Junij 1597, Hendrick Claesz. van Mechelen, schilder.

Blz. 207, 28 December 1598, Tobias Vranck van Engelandt, schilder.

Blz. 212 keerz., 8 Junij 1599, Pieter Sijbrantsz. uyt Vrieslandt, schilder.

Blz. 224 keerz , 22 Junij 1600, Willem Jansz. van Embden, schilder.

Blz. 230, 12 Februarij 1601, Nicolaes de Coninck van Antwerpen, schilder.

Blz. 266, 13 Mei 1603, Hans Pieters van Mechelen, schilder.

Blz. 275 keerz., 17 Januarij 1604, Pieter Centen van Axsel, beeltsnijder.

Blz. 276 keerz., 14 Februarij 1604, Pauwels Vredeman de Vries van Antwerpen, schilder [6]).

Blz. 281 keerz., 6 April 1604, Aert Anthonisz. van Antwerpen, schilder.

Blz. 294, 23 October 1604, Hendrick Helmersz. van Embden, schilder.

Blz. 294 keerz., 4 November 1604, Isaäc Cornelisz. van Beaumont, plaetsnijder.

Rapiamus van Thesaurieren.

Blz. 64 keerz., 2 Junij 1605, Hans van Coningxloo van Embden, schilder.

Blz. 70, 20 October 1605, Albert Cornelisz. van Wieringen, schilder.

Blz. 69, 20 Mei 1606, Jonas van Merclen van Antwerpen, schilder.

AANTEEKENINGEN.

1. Denkelijk was hij de vader van David Colijns, die in de tweede helft der zeventiende eeuw te Amsterdam bloeide.
2. Hij was de vader van den vermaarden schilder Roeland Savery.
3. Volgens Immerzeel in zijn werk over de levens der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, D. I. blz. 60, zou hij te Gorinchem geboren zijn.
4. Waarschijnlijk was hij een zoon van Jan Bol, in 1534 te Mechelen geboren en in 1593 te Amsterdam overleden.
5. In de Rapiamus van Thesaurieren van 1594 staat hij, als schilder, onder de gekochte poorters opgegeven.
6. Immerzeel zegt verkeerdelijk D. III, blz. 210, dat hij reeds in 1598 overleden is.

JOHANNES SWAMMERDAM.

Op den 17den Februari 1880, toen het juist tweehonderd jaren geleden was, dat Jan Swammerdam, een der grootste geleerden van Nederland op het gebied der Entymologie, den geest gegeven had, werd hem in de Oude Waalsche Kerk te Amsterdam, waar hij begraven is, eene openlijke hulde door zijne vereerders toegebracht. De Hoogleeraar Dr. B. J. Stokvis, hield, als voorzitter van het genootschap tot bevordering van Natuur-, Genees- en Heelkunde, in dit kerkgebouw eene uitvoerige rede ter eere van zijne nagedachtenis. Daarna werd een gedenksteen van wit marmer, bevestigd aan een pilaar der kerk, in de nabijheid der plaats, waar zijn stoffelijk overschot rust, plechtig ontbloot. Op welken steen te lezen staat:

Johannes Swammerdam
Amstelodamensis,
indefessus naturae scrutator,
1637—1680.

De steen heeft den vorm van een schild, zijnde gebeeldhouwd in den stijl der zeventiende eeuw, met sierlijke

letters van goud, of wel zwart en rood geschilderd. Na den afloop dezer plechtigheid werd nog een andere gedenksteen, zijnde geplaatst in den gevel van het huis N°. 18 op de Oude Schans, waarin Swammerdam geboren is, even zoo onthuld, waarop geschreven is:

Jan Swammerdam
1637—1680.
Zijn onderzoek der natuur blijft
een voorbeeld voor alle tijden,
17 Februarij 1880.

De volgende aanteekeningen betreffende dezen uitstekenden natuurvorscher zijn aan het Amsterdamsche gemeente-archief ontleend:

1.

Zijn doop.

Doopboek der Oude Kerk.

„Sondach 15 Februarij 1637 ontfing het heylige verbontsteeken *Jan*. Jan Jacobsz. Swammerdam, Baertje Jans Corvers (ouders). Gerrit Jacobsz. Indischeraven, Aeltje Gabriëls, Geertruit Backerachs (getuigen)."

2.

Zijn geboortehuis.

Voor het Eerste Grootrekenboek van Inspectores Collegii Medici staat eene lijst der Amsterdamsche apothekers, door den stads-secretaris Mr. Daniël Mostert afgegeven op den 28sten Januarij 1637, waarin Jan Jacobsz. Swammerdam is aangeteekend, als wonende *in de Star bij de Monckelbaensbrugge*. Wij mogen derhalve aannemen, dat in dit huis

geboren is zijn zoon, de beroemde onderzoeker der natuur, Johannes Swammerdam, die veertien dagen later hier ter stede het eerste levenslicht aanschouwde. Daarna wordt in de verpondingboeken der stad Jan Jacobsz. Swammerdam vermeld, als eigenaar van een huis op de Oude Schans, het tweede van de Ridderstraat naar den kant van Boomsloot. Dat dit huis hetzelfde is, als het eerstgenoemde, blijkt uit de oude transportbrieven, voorkomende in de registers van kwijtschelding, waarin ook van het laatste huis gezegd wordt, dat *„aldaer de Vergulden Star uythangt."*

De eigendomsbewijzen van dit huis, welke de tegenwoordige eigenaar bezit, loopen niet verder dan tot het jaar 1866. Met hulp van verschillende registers, vooral van die van kwijtschelding, aanwezig in het gemeente-archief, is het mij mogen gelukken, de geheele geschiedenis van dit huis ten aanzien van de elkander opgevolgde eigenaars na te gaan en langs deze ladder op te klimmen tot den tijd van Jan Jacobsz. Swammerdam. Deze kocht het huis op de Oude Schans den 10^{den} September 1636. Hij ging er zelf in wonen en vestigde daar zijne apotheek. Na zijnen dood in April 1678 kwam het huis in handen van zijnen zoon Jacobus Swammerdam, die hetzelfde bedrijf, als zijn vader, te weten, dat van apotheker, daar uitoefende. Bij zijn overlijden liet deze twee zoons na, die te zamen bij acte van scheiding van 26 Januari 1707, ieder voor de helft, het huis op de Oude Schans in eigendom bekwamen. De oudste van hen, Johannes Swammerdam, Medicinae Doctor te Steenwijk geworden, verkocht zijne helft in het huis voor *f* 3,300 op den 30sten November 1711 aan zekeren

Sixtus Wijnsdorp, die daar zijnen intrek nam, terwijl de tweede van hen, Jacobus Swammerdam, een winkelier, wonende op den Nieuwendijk over de Ramskooi, de andere helft van het huis voor *f* 3,800 aan denzelfden persoon verkocht op den 20sten Maart 1716. Ik zou zóó voortgaande al de namen der volgende eigenaars van het huis tot den tegenwoordigen tijd kunnen opgeven, maar dit zou weinig of geen belang hebben, omdat het geheel onbekende personen zijn. Alleen zij nog gezegd, dat er in dit huis, gelegen in wijk N, N°. 18, thans eene tapperij en slijterij is gevestigd, terwijl daar vroeger gedurende eene reeks van jaren met het beste gevolg eene tabakszaak werd gedreven.

3.

Zijne begrafenis.

Begrafenisboek der Oude Walenkerk, 21 Februarij 1680.

„Begraven bij avont Dr. Johannes Swammerdam, Jonghman, leyt G N°. 8, eygen graft . . . . . *f* 8.

4.

Zijne nalatenschap.

Register van de aengegeven goederen, den 20sten penningh subject N° 3, fol. 319 verso, 1671—1680.

„Naegelaten bij Dr. Johannes Swammerdam:

Eene obligatie ten laste van 't gemeene lant ten comptoire deser stede in dato den 15den Augusti 1644, ter somme van . . . . . *f* 3,500.

Een dito ten laste als voren in dato 22 Jan. 1672, ter somme van . . . . . „ 3,000.

f 6,500.

Aengegeven den 19^{den} April 1680 door Margrita Volkers op de Achtergracht over de Varckemarckt.

Solvit den 20sten penningh den 11^{den} Julii 1680.

(Margrita Volkers was de vrouw van den Medicinae Doctor Daniël de Hoest).

5.

Zijn vader.

Begrafenisboek der Oude Walenkerk, 26 April 1678.

„Begraven Jan Jacobsz. Swammerdam, leyt G, N°. 8, eygen graft".

(Vader en zoon liggen alzoo in hetzelfde graf).

6.

Zijn broeder.

Apothekers Proefboek.

Jacobus Swammerdam.

Proef.

Syr. Diaenien.

Conf. Hamech.

Pil. Mastichin.

Ung. Nervorum.

Empl. Meliloti.

Hij was den 18^{den} Januari 1669 in de Oude Kerk getrouwd met Catharina van Wijlant, waarbij zijn vader Jan Jacobsz. Swammerdam getuige was.

7.

Zijne zuster.

Doopboek der Nieuwe Kerk: „29 Februari 1635 gedoopt Jannetje, dochter van Jan Jacobsz. Swammerdam en Baertje Jans, getuige Neeltje Jacobs".

HEMONY.

In een opstel over de stads-klokgieters en de klokgieterijen te Amsterdam, geplaatst in het zesde deel van Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam, deelde ik eenige bijzonderheden mede aangaande het leven en de werken der beroemde klokgieters François en Pierre Hemony. Ik verklaarde daarbij niet met zekerheid de plaats te kunnen opgeven, waar, en den tijd wanneer deze twee broeders gestorven zijn. Men zegt, dat François Hemony kort voor zijnen dood, die zou zijn voorgevallen in het jaar 1668, Amsterdam verlaten heeft en overleden is op het voor eenige jaren gesloopte huis te Voorn, gelegen over de herberg *de Hommel* aan de Leidsche Vaart nabij Utrecht. Op mijn verzoek had de Heer G. W. Beeger destijds de goedheid om te Utrecht de begrafenisboeken van dien tijd na te zien, maar hij vond daarin den naam van Hemony niet. Echter vernam ik van hem, dat volgens de registers van het Utrechtsche Archief François Hemony in het jaar 1683 het huis te Voorn gekocht heeft en dit na zijnen dood het eigendom van zijnen zoon, die denzelfden naam droeg, geworden is. Ik vermoedde, dat hier eene verwarring

van personen, die denzelfden naam gedragen, maar in verschillende tijden geleefd hebben, bestond. Evenwel hield ik het toen nog voor waarschijnlijk, dat Pierre Hemony niet te Amsterdam gestorven zou zijn, omdat hij in de begrafenisboeken dezer stad op het jaar 1668, dat algemeen als zijn sterfjaar wordt vermeld, niet voorkomt. Onlangs bleek mij toevallig, toen ik met een ander doel de begrafenisboeken doorzag, dat François Hemony een jaar vroeger te Amsterdam gestorven en in de Nieuwe Kerk alhier begraven is. In het begrafenisboek dezer Kerk leest men op 24 Mei 1667:

„Françoys Hemony, op 't eynde van de Keysersgraft, begraven op 't Coor, *f* 32."

Bij voortgezet onderzoek naar zijn broeder in hetzelfde jaar, vond ik ook dezen daar opgeteekend op den 22sten Februari 1680 met deze woorden:

„Petrus Hemoy (sic), vryer, stadsclockgieter, van de Keysersgraft, op 't Coor, *f* 30."

Het stoffelijk overschot van dit verdienstelijk broederpaar rust derhalve in Amsterdam, even als een goed deel van hunne werken hier nog steeds bewaard en in waarde gehouden wordt.

HET SINT LUCASGILD

TE

AMSTERDAM.

In het vijfde deel van het Register der charters en bescheiden in het Oud Archief van Kampen, door Mr. J. Nanninga Uitterdijk bewerkt, komt op bladzijde 239 onder N°. 804 voor: een gildebrief, door de schepenen en den raad van Kampen op den 29sten Maart 1520 verleend aan *de tymmerluden, kistenmakers, kussenwerkers, cupers, maelres, beeldesnijders, glaesmakers, boeckenbynders, rademakers ende stoeldreyers.* Waaruit blijkt, dat de malers of schilders met de genoemde kunstenaars en ambachtslieden alstoen daar één gild uitmaakten. Niet lang echter schijnt deze vereeniging, zooals die daar wordt opgegeven, te hebben stand gehouden, want vijf jaren later, te weten, op den 14den December 1525, vindt men in hetzelfde Register op bladzijde 244 onder N°. 819 reeds vermeld een gildebrief van het Sint Lucas-gild, toen bestaande uit *de malers, glasemakers, beldesnijders, beduyrwarkers, boeckebynders ende hilligebackers.* Ook te Amsterdam was het Sint Lucas-gild, gelijk trouwens oudtijds hier ook bij andere gilden plaats vond, met een ander gild, te weten, dat der metselaars, verbonden. Misschien had het daarom niet minder uitge-

breidheid dan het genoemde gild van Kampen. Volgens de ordonnantie van 1579 toch behoorden hier tot het Sint Lucas-gild *de schilders, glasemaeckers, beeldesnÿders, figuyrsnÿders, borduyrwerckers, tapissierwerckers ende leywerckers, mitsgaders alle anderen, die haer metter pentsier ofte metter verwe generen*, terwijl het Metselaarsgild bestond uit *de metselaars, steenhouwers, leydeckers ende tegeldeckers;* waarbij later nog de loodgieters en pompenmakers gekomen zijn. Dit vereenigde gild der schilders en metselaars droeg den naam van het Lieve Vrouwen-gild, en had een altaar in de Nieuwe Kerk op den Dam. Het Sint Lucas-gild kreeg eene afzonderlijke ordonnantie op den 2^{den} September 1553. Verder is er aangaande de oude geschiedenis van dit gild niets meer bekend, terwijl de gildeboeken der schilders eerst in het midden der vorige eeuw beginnen; waarom eene kleine bijdrage daartoe niet onbelangrijk kan geacht worden.

In het vorige jaar kwam het Amsterdamsche Archief door aankoop in het bezit van een stuk, waaruit wij zien, dat het Sint Lucas-gild alhier in 1579 van het Metselaarsgild gescheiden is en toen een zelfstandig bestaan verkregen heeft. Het is eene acte van scheiding tusschen de beide gilden aangaande hunne gemeenschappelijke bezittingen, opgemaakt den 25sten Januari 1579. Of deze brief heeft toebehoord aan het Schilders- dan wel aan het Metselaarsgild blijkt niet, maar zeker zal hij wel uit het Archief van een dezer gilden afkomstig zijn. De acte luidt woordelijk aldus:

In den name onses Heeren, Amen!

Bij den inhoudt van desen tegenwoirdigen openbaren instrumente zij eenen yegelijcken condt ende kennelijck, dat op huyden den vijffentwintichsten dach in Januario in 't jaer onses Heeren ende Salichmakers duysent vijffhondert negen ende tseventich, stilo communi, ten overstaen ende bijwesen van mij Frans Anthonisz. Bruyningh, t'Amstelredamme residerende openbaer notaris bij die van den Hoogen Rade des Conincx van Spangyen ende den Hove van Hollandt (deur voirgaende nominatie der voirsz. stede) geädmitteert, in vrundtschappe veraccordeert, geschift ende gescheyden, zijn de overluyden ende bosmeesters van Sinte Lucas Ambacht, als namentlijck, Joost Jansz., beelsnijder, Pieter Joostensz., Huybert Coertensz., beyde glasemakers, ende Willem Tonisz., schilder, ter eenre, ende die overluyden ende bosmeesters van het Metselaars Ambacht, mit namen Cornelis Danckwertsz. ende Barent Pietersz., geässisteert met Claes Cornelisz. ende Arent Cornelisz., als metselaers, ter andere sijde, ende dat noopende ende ter cause van alle alsulcke rentebrieven ende andere reeckeningen, als de voirsz. beyde ambachten mitten anderen in 't gemeen gehadt hebben tot desen daghe toe in cluys, alles in maniere navolgende.

Te weetene eerst zijn den overluyden van Sinte Lucas ofte van der Kunst bij lootinghe ten deele gevallen:

In den eerste een besegelde brieff van twee Karolus guldens 's jaers, gereeckent den penninck zestien, houdende op de stadt ende verschijnende jaerlijcx opten negenden Novembris xv^{c} drye ende tseventich.

Noch een besegelde brieff van vijff guldens ende zestien stuvers 's jaers oudt eygen, verschijnende de helfte op Maye ende de andere helfte op Heylige Misse, in date den laetsten dach in Octobri XIIIIc. zes ende vijfftich, beginnende: „Wij Claes Melisz. ende Rombout Andriesz., schepenen in Amstelredamme."

Noch een besegelde rentebrieff van twee guldens achtien stuvers 's jaers oudt eygen, houdende op drye vrije ackeren landts, gelegen binnen die ban van Ouder-Aemstel in Duvendrecht, in Jacob Roelofsz. sate, in date duysent vierhondert zeven ende dertich.

Noch een besegelde brieff van gelijcken inhoudt als dese voirgaende, in date den VIIen dach in April XIIIIc. drye ende vijfftich.

Noch een besegelde brieff van vijff guldens twaelff stuvers 's jaers, houdende op twee huysen ende erffven, de eene gestaen in de Sinte Annenstraet ende de andere in 't Verwersteechje, verschijnende jaerlijcx opten XVIIIen Augusti in date 1531.

Noch een besegelde brieff van vijffthalve guldens 's jaers, houdende op Jan Mathijsz., glasemaker, verschijnende jaerlijcx opten XVIIIen Decembris, in date 1553 den XIIIen Decembris.

Noch een besegelde brieff van zeven guldens 's jaers, houdende op een huys op den Heyligen Wech, verschijnende jaerlijcx den XXIen Januarij in date den XXVen Februarij 1569.

Item is 't voirsz. ambacht van Sinte Lucas noch te deele gevallen die bos van Sinte Lucas. Noch heeft Sinte Lucas

ambacht met de metselaars gemeen die pelt, dienende tot begravinge der dooden.

Voorts zijn den overluyden van 't metselaers ambacht bij lootinghe te deele gevallen dese naevolgende percheelen van rentebrieven.

In den eersten een besegelde rentebrieff van vijffthalve guldens 's jaers, houdende op de stad van Amstelredamme, verschijnende jaerlijcx opten xxvi^en^ May, in date den xxvi^en^ May xv^c^. drye ende tseventich.

Noch een besegelde rentebrieff, houdende op de stadt, van acht guldens ende vijff stuvers 's jaers, ter losse den penninck zestien, verschijnende opten xxiiii^en^ Januarij, in date den xxiiii^en^ Januarij xv^c^ acht ende tseventich (ende is gemaeckt tot elff guldens anno 1580) [1]).

Noch een besegelde rentebrieff, houdende op de Drye Estrijcken bij de Verckensluys, van drye guldens ende vijfftien stuvers 's jaers, verschijnende jaerlijcx op den negensten Martii duysent vijffhondert ende thien.

Noch een besegelde rentebrieff van een gulden achtiendhalve stuvers 's jaers oudt eygen, spreeckende op Gerbrant Coeck, in date duysent vierhondert negen ende dertich.

Noch een besegelde rentebrieff van derdhalve guldens 's jaers, houdende op een huys ende erffve, staende in de Pijlsteech, daer naest lendenen off zijn Reyer Cornelisz. aen de westsijde ende Adriaen Lenertsz. aen de oostzijde, verschijnende jaerlijcx den xvi^en^ Decembris xv^c^ drye ende sestich.

Noch een besegelde rentebrieff van zeven guldens 's jaers, houdende op Isbrant Lambertsz. huyse in de Mandemakers

steech, verschijnende te Heylige Misse in date den vi^en^ Novembris xv^c^ ende vijfftien.

Noch heeft het Metselaers ambacht met Sinte Lucas ambacht gemeen die pelt, dienende tot begravinge der dooden.

Voorts is wel expresselijcken geconditionneert ende onderspreken, dat die voirschreven partijen respective te vreden zullen wesen mette brieven, elcx bij lootinghe ten deele gevallen, ende daeraff staen ende verwachten tzij schade ofte baet. Zal oick elcx der voirschreven partijen gehouden zijn inne te voirderen die verlopen renten van de brieven, elcx ten deele gevallen, bedragende ijders portie ter somme van negen ende veertich Carolus guldens. Aldus geschift ende gescheyden binnen de voirsz. stede van Amstelredamme in de Vergulden Enghel ten huyse van Jan Aertsz., ten daghe ende jare als boven.

In quarum rerum fidem, robur ac testimonium ego notarius antedictus haec manu mea propria ac signo consueto subsignavi rogatus ac requisitus.

F. Bruyningh,
Notarius publicus, 79.

In het voorgaande stuk treffen wij twee bekenden aan, namelijk, Joost Jansz., beeldsnijder en Cornelis Danckertsz. Over den eersten, den beroemden kaartenteekenaar en landmeter, heb ik gehandeld in mijn werk Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam, Deel IV, bladzijde 197 en Deel V, bladzijde 194. Wagenaar zegt,

dat hij geboren is in 1541 en in het begrafenisboek der Nieuwe Kerk vond ik aangeteekend, dat hij daar begraven is den 11den November 1590. Met den tweeden, wiens naam eenigszins vreemd in de acte is gespeld, wordt stellig bedoeld Cornelis Danckerstz. de Rij (de Oude), de vermaarde bouwmeester van Amsterdam, in 1595 overleden. Van de overige personen hier genoemd, kan ik geene geschiedkundige bijzonderheden met eenige zekerheid mededeelen.

Kort nadat het gild der schilders en dat der metselaars van elkander gescheiden waren, ontving elk van haar eene nieuwe ordonnantie. Die der schilders is geteekend 20 Julij 1579 [2]) en die der metselaars 14 Augustus van hetzelfde jaar [3]). Beide gilden verkregen later van het stadsbestuur een afzonderlijk vertrek in de Sint Antonieswaag op de Nieuwmarkt, om dit als gildekamer te gebruiken. De ingang voor de metselaars was in den toren der Waag over den Zeedijk en voor de schilders in dien over de Monnikenstraat. De gildekamer der metselaars is aldaar nog in wezen. Wegens hare kunst- en oudheidkundige waarde is deze kamer zoo veel mogelijk in haren ouden staat teruggebracht en onder het toezicht van den gemeente-archivaris gesteld, terwijl er voortdurend gelegenheid bestaat, om haar te bezichtigen. Die der schilders daarentegen is geheel veranderd. Alleen is de voordeur dezelfde gebleven, waarboven nog het opschrift *St. Lucasgild* met groote letters te lezen staat en het beeld van den patroon der schilders, te voeten uit in hardsteen uitgehouwen, zich vertoont met zijne gewone attributen.

AANTEEKENINGEN.

1. Deze woorden zijn hier later met eene andere hand ingevuld.
2. Keurboek C, blz. 432. Handvesten van Amsterdam blz. 1366.
3. Keurboek C blz. 463. Handvesten van Amsterdam blz. 1380.

DE SCHILDERIJEN

IN DE

DRIE DOELENS TE AMSTERDAM,

BESCHREVEN DOOR G. SCHAEP, 1653.

Mr. Gerard Schaep Pietersz., wel te onderscheiden van zijnen neef Dr. Gerard Schaep Simonsz., even als hij te Amsterdam maar vijf jaren vroeger geboren, zag hier het eerste levenslicht in 1599 en had tot ouders Pieter Schaep en Margareta Halling. Hij vestigde zich eerst te Dordrecht, in welke stad hij door zijne moeder met de aanzienlijkste geslachten verwant was, en bekleedde daar het ambt van schepen en vroedschap in de jaren 1627 en 1628. Daarna teruggekeerd naar zijne geboortestad, werden hem hier dezelfde waardigheden, als vroeger te Dordrecht, in 1638 opgedragen. In hetzelfde jaar in October kreeg hij ook in de plaats van zijnen vader, toen overleden, zitting in het Collegie der Admiraliteit van Zeeland. Hij begaf zich metterwoon naar Middelburg, alwaar hij tot in 1647 gevestigd bleef; toen werd hij benoemd tot lid der rekenkamer van Holland, in welk Collegie hij twee jaren zitting had. Gedurende die jaren woonde hij te 's Gravenhage. Hij was gehuwd met Johanna de Visschere, dochter van Johan de Visschere, burgemeester van Zevenbergen, en Cornelia Pijll. Tijdens Cromwell de teugels van het

Engelsche bewind in handen had werd hij, als commissaris, door de Staten van Holland naar Engeland gezonden, om de goede verstandhouding tusschen dat rijk en onzen Staat te bevorderen. Zijne handelingen daar hadden geenszins het gewenschte gevolg, zoodat hij onverrichter zake in 1651 terugkeerde. Op het einde van dit jaar werd besloten tot het zenden van een buitengewoon gezantschap naar Engeland, waartoe hij weder met Jacob Cats en Paulus van de Perre benoemd werd. Hij slaagde echter toen evenmin als vroeger in de volvoering van zijne taak, misschien wel ten gevolge van de oneenigheid tusschen hem en zijne ambtgenooten, welke zoo groot was, dat de Engelschen spottenderwijze hen noemden de Onvereenigde Ambassadeurs der Vereenigde Nederlanden. Na zijne terugkomst uit Engeland leefde hij nog ruim twee jaren, zijnde op het einde der maand Juni 1655 te Amsterdam overleden [1]).

Gerard Schaep heeft derhalve niet als staatsman uitgeblonken. Grooter waren zijne verdiensten als letter- en geschiedkundige. Hij was niet slechts bedreven in de Latijnsche en andere talen, maar maakte zich ook verdienstelijk, als dichter en penningkundige. Hij bezorgde de eerste uitgave van het Nederlandsche Plakkaatboek, te Amsterdam in twee deelen uitgegeven in 1644, en vervaardigde, volgens de opgave van den Rijksarchivaris van Wijn, eene lijst der charters van het Hof van Holland. Ook verzamelde hij vele stukken en maakte aanteekeningen betreffende Amsterdam, die verscheidene boekdeelen vulden, waaruit hij, naar het schijnt, voornemens was eene beschrijving dezer stad te bewerken, maar zijne drukke

bezigheden verhinderden hem daarin. Wagenaar heeft van deze schrifturen gebruik gemaakt en volgens zijne eigene verklaring, daarin veel belangrijks gevonden [2]).

In het jaar 1880 heeft de Heer Gerard A. Heineken aan het Amsterdamsche Gemeente-archief ten geschenke gegeven, vier banden van deze verzameling, tot titel voerende: „Aemsteldam in sijne eerste beginselen, opkomen, voortgang ende grootte tot 1653 ende ultra. Alles kortelijck aengeroert, om te dienen tot een ontwerp van de beschrijvinge der selver stede ende aenwijsinge van den rechten tijdt op den welcken eenige hantvesten, gratiën, octrooijen of diergelijcke acten bij de graven van Hollant sijn gegeven ende waer de selve in de privilegieboecken, keurboecken, memorialen of eenige andere registers deser stede te vinden sijn." Daarin komt onder anderen voor eene lijst der schilderijen, aanwezig in de drie doelens van Amsterdam, zoo als Schaep deze gezien heeft na zijne terugkomst uit Engeland in de maand Februari van het jaar 1653. Bij het opstellen van mijne beschrijving der schilderijen op het stadhuis te Amsterdam, uitgegeven in 1879, was deze lijst mij nog onbekend, zoodat ik niet in de gelegenheid was daarvan toen gebruik te maken. Trouwens dient zulks met de noodige omzichtigheid te geschieden, omdat de aanwijzing der schilderijen, door Schaep gedaan, kort en niet zeer nauwkeurig is. Ook komen daarbij verscheidene schilderijen voor, die thans niet op het Amsterdamsche Stadhuis terug te vinden zijn, zoodat zij niet meer schijnen te bestaan. Eenige hebben op deze lijst eenen anderen naam van den schilder, dan waarmede zij op mijnen catalogus voorkomen. Ofschoon de

opgave van Schaep dan ook niet in nauwkeurigheid en volledigheid uitmunt, verdient zij alleszins toch bewaard te blijven, omdat zij opgesteld is door iemand, die de schilderijen zelf gezien heeft, toen deze nog op hunne eigenlijke plaats in de doelens hingen. Jammer is het, dat de teekeningen, welke de overlieden der Handboogschutters, volgens Schaep, naar deze schilderijen hebben laten vervaardigen, niet meer aanwezig zijn, omdat daaruit de namen van al de daarop afgebeelde personen zouden blijken. Ik laat hier de lijst der schilderijen volgen, zoo als ik deze bij Schaep gevonden heb, met bijvoeging van het nommer, dat in mijne Beschrijving die schilderijen dragen, welke door mij op ons Stadhuis zijn teruggevonden.

AANTEEKENINGEN.

---

1. Wagenaar zegt in zijne Beschrijving van Amsterdam D. 3, blz. 224, dat Gerard Schaep den 22sten Juni 1654 overleden is, welke opgave door latere schrijvers gevolgd werd. Hij heeft echter nog een jaar langer geleefd, want in het Begrafenisboek der Oude Kerk leest men: „Op 26 Junij 1655 is begraven de Heer Gerard Schaep Pietersz., komt bij het Oudemannenhuys van daen, uyt N°. 10. Hij heeft dus gewoond in een der zoogenaamde *Nommerhuizen* op den Kloveniersburgwal bij de Doelenstraat.
2. Wagenaar Amsterdam D. 3, blz. 224.

Memorie ende lijste van de publijcke schilderijen, op de drie doelens bewaert wordende, soo als ick die gevonden hebbe na mijn wederkomste tot Aemsteldam in Februarij 1653.

Op de Handboogsdoelen.

In de Hantboogsdoelen. Boven op de groote camer na de sijde van de Lutersche Kerck.

1. A°. 1531. Voor de schoorsteen een oud stuck, gedaen, als onder op de lijst, 1531, sijnde twee hoogh ende in de bovenste rij één met een musijckboeck.

2. A°. 1559. De twee deuren, op dit stuck gehoorende, sijn besijden de voorsz. schoorsteen, doch gedaan 28 jaren later, namentlijck a°. 1559, als op ijder deur aen de helft van dit cijfergetal te sien is. Aen de sijde na de straet staet aldus op de boven- en onderlijst:

Het lustige rot van de letter L
Cap^{e} gebod voldoen sij snell = 15.

Aen de andere sijde ter sijde aen de schoorsteen, op de andere deure, staet aldus gerijmt:

Tweedrachtige spot en toornicheijt fell
Keer van haer, God van Israhel = 59.

3. A°. 1529. Noch op deselve groote kamer. Een stuck tegen over 't inkomen van de deur, hangende

om laegh, alwaer ter sijde op de lijst staet: *Trijn is hier komen wonen* 1529. Ende staen dese woorden ontrend, daer een oude vrou in 't selve bort geschildert is, hebbende een schotel met appelen.

4. A°. 1558. Aen de andere sijde van de schoorsteen, oock soo laegh, is noch een oud stuck van 't jaer 1558, δ, waerin een met een blad musijck, daerin deze woorden: *Een Man, Een Wijff*, op musijcknoten.

5. A°. 1623. Boven dese twee laetste stucken sijn noch aen elcke sijde van de schoorsteen een helft van 't stuck, daer Cap^n^ in is Jacob Gerritsz. Hoinck, naer de straetsijde ende tot lut. Pieter Hasselaer naer de Doelen-sijde, van a°. 1623.

6. A°. 1604. Op deselve kamer tegen het middelschot boven de deur, waerin Cap^n^ is . . . . ende Lutenant . . . . . staende op de lijst 1604.

7. A°. 1604. Ibidem daer raex aen, na de straetsijde. Het tafereel, daer Cap^n^ is . . . . . ende Lut . . . . . staende op de lijst 1604.

8. . . . . Op de groote sael, voor de schoorsteen ledich, sijnde 't stuck,

twelck tot noch toe daer gehangen hadde, gebracht op de cleine camer boven de poort, *de qua postea*, sullende de vier overluijden, Burgemeester Frans Banning Cock ende de drie Schepens Poll, Pater ende Blau, haer doen schilderen ende aldaer opgehangen worden [1]).

9. A°. . . . Ter sijde die schoorsteen na de Doelen toe is het stuck, daer . . . . . Poppen Cap^n^. is ende . . . . . Lut. . . sitten aen een ongedeckte tafel.

10. A°. . . . Ter sijde de andere sijde van de schoorsteen is Geurt Dirxz. van Beuningen Cap^n^. en de Lut. . . . . Dit stuck is geschildert bij Tengnagel, namaels onderschout.

11. A°. 1585. Tegen het middelschot na de straetsijde is het stuck van A°. 1585, synde twee hoogh geschildert door . . . . Barentsz.

12. A°. 1595. Ibidem tegen hetselve middelschot na de Doelen-sijde, 't stuck van A°. 1595, als in de bovenlijst ende onder de lijst staet: Christianus de Conflans F.

13. A°. 1535. Ibidem boven de deur een oud stuck met tabbaerden van root ende groen, staende onder de lijst Anno Domini 1535.

14. A°. . . . Op de groote camer over de gang is een stuck, daerop 8 of 10 jongeluyden geschildert sijn met musquetten, onder dewelcke is Oetges, scheel van gesight wesende, geschildert door Tengnagel, daerna onderschout.

15. A°. 1533. Op de kleine kamer boven de Poort tusschen de schoorsteen en straet hanght het stuck gekomen van voor de schoorsteen uit de Groote Sael, sijnde van den jare 1533 ende allemael een pijl hebbende in de hand, in 't midden de Coninck van 't Papegayschieten met de scepter in sijn hand.

16. A°. 1650. Op de groote kamer boven de Poort het nieuwe stuck, daer scepen Jan van de Poll Cap^n^ ende sijn broeder Gijsbert van de Poll Lut. sijn, geschildert van Jan Spilbergh A°. 1650 [2]).

17. A°. 1566. In 't voorhuys, inkomende aen de rechterhand twee stucken, doch aen of bijeen gehoorende, van den jare 1566 als boven ende op de lening van een stoel te sien is.

18. A°. 1586. Daertegenover een stuck, gedaen bij Dirck Barentsz., daer Cap^n^ is Egbert Vinck, Lut. . . . A°. 1586, staende na de straetsijde.

19. A°. 1603. Item daer raex aen, na de Doelens toe, het stuk daer Cap^n^ is Pieter Adriaensz. Raep, Lut. .... van der Hem, gedaen 1603.

NB. Deze overluyden hebben van ijder stuck een schets op papier laten maken door ..... schilder, omme alle de namen daerbij te teyckenen *ad perpetuam memoriam, quoad in posterum reperiri poterit.*

Memorie ende lijste van de publycke schilderijen op de Voetboogsdoelen, sooals die waren in Februarij A°. 1653.

1. A°. 1648. Op de oude sael voor de schoorsteen Schepen Corn. Witsen Cap^n^, Jan Oetges van Waveren, Lut., geschildert A°. 1648 van Bartelmeeus van der Helst [3]).

2. A°. 1645. Ibidem, ter sijde na de plaets van de Doelen het stuck van Cap^n^ Jacob Rogh ende Ant. de Lange Lut., geschildert door Claes Elias. A°. 1645 [4]).

3. A°. 1579. Ibidem boven de deur Jan Huydekoper de oude Cap^n^ ende ..... Lut. geschildert A°. 1579.

4. Ao. 1650. Ibidem tegen het middelschot Capn Jan Huydekoper de Jonge ende Frans van Waveren Lut., geschildert A0. 1650 bij Govert Flinck [5]).

5. Ao. 1553. Ibidem, achter 't stuck voor de schoorsteen hangt het oude stuck A van a0. 1553, daer de schutters het teycken op de mou van haer tabbaerden dragen.

6. Ao. 1625. Op de andere bovenkamer, St. Joris genaempt, voor de schoorsteen, daer schepen Albertus Coenradi Capn ende Pieter Evertsz. Hulft Lut. Sijn, 1625, geschildert bij Vlack [6]).

7. A0. 1618. Ibidem boven het middelschot, Capn Arent ten Grootenhuys, Lut. Nanning Florisz. Cloeck, geschildert bij Frans Barentsz. a0. 1618.

8. A0. 1623. Ibidem, aen de Doelens sijde, 9 of 10 personen van t hooft totte voeten, sijnde Capn Abram Boom Lut. Ant. Oetges. Welck stuk begonnen is bij . . . . Lasman, doch vermits sijn doot voorts affgeschildert bij . . . Nuland. Dese Compagnie had buyten de stad tot Swoll in Garnisoen geweest [7]).

9. A0. 1555. Ibidem ter sijde de schoorsteen is een oud stuck, get. C, 1555.

10. A°. 1564. Ibidem onder 't voorgaende het stuck, get. G A°. 1564, geschildert bij Dirck Parentsz. [8]).

11. A°. 1628. Op de kamer 't stuck genaempt . . . . inkomende aen de rechterhant Cap^n Jacob Pietersz. Hooghkamer, Lut. Pieter Jacobsz. van Rijn, geschildert a°. 1628 bij . . . . Lyon [9]).

12. A°. 16. . . Ibidem voor de schoorsteen Cap^n Mathys Willemsz. Raephorst ende Lut. Hendrick Lourisz bouckverkooper op 't Water, geschildert bij Claes Elias a°. . . . .

13. A°. 16. . . Ibidem naest de schoorsteen Cap^n Jacob Backer ende Jacob Rogh Lut., geschildert bij Claes Elias a°. 16 . . . .

14. A°. 1554. Op de kamer N°. 4 een oud stuck van A°. 1554, E.

15. A°. 1559. Ibidem, een oud stuck van A°. 1559, get. B. [10]).

16. A°. 1564. In den gang daer tegen over een stuck get. K, boven op de lijst a°. 1564.

17. A°. 1533. Op de kamer N°. 5, een oud stuck,

sittende aen de tafel, daer een gebraden reyger in den schotel leyd, get. G. (alii D. dicunt) 1533, C ⛪ T. ubi S. B. in Flore aetatis, vide in senectute alibi 5 [11]).

18. A°. 1588. Op de kamer N°. 6. Een stuck van 15A88. Hierin staet schout Verdoes [12]).

19. A°. 1553. Ibidem noch een oud stuck, get. AD, 1553.

20. A°. 1555. Ibidem noch een get. . . . (G. credo) a°. 1555, daeronder een is, die op een brief heeft *pro symbolo: Ex aio oia* [13]).

21. A°. 1551. In 't portaal bij de trap na beneden gaende staet op de lijst van een stuck a°. Dni 1551.

22. A°. 1633. Beneden de nieuwe sael onder de glasen Cap^n^ Jacob Symonsz. de Vries, Lut. Dirck Graef, A°. 1633 geschildert van Tho de Keyser [14]).

23. A°. 1637. Ibidem tegenover de schoorsteen Cap^n^. Reynier Reael, Lut. Corn. Michielsz. Blau, a°. 1637 bij Francois Hals geschildert ende bij Codde voorts opgemaeckt [15]).

24. A°. 1588. In 't voorhuys tegen de binnenheert aen . . . . . Rosencrants Cap^n^. ende Lut. . . . . Pau A°. 1588 bij Ketel geschildert [16]).

25. A°. 1599. Ibidem daer tegenover Jillis Jansz. Valckenier Cap^n. Pieter Bas Lut. A°. 1599, gedaen hij Pieter Ysaxz. die daerna Resident wierde in de Sond.

Memorie ende lijst van schilderijen op de Cloveniersdoelen.

1. Voor de schoorsteen op de groote sael de vier overluyden, Burgemeester Albertus Conradi, Pieter Reael, ontfanger van de gemeene middelen van Holland, Jan Claessen Vlooswijck ende Jacob Wilkes, geschildert bij Govert Flinck [17]).

Op de groote kamer boven.

2. Ibidem aen de rechter sijde van de schoorsteen, na den Aemstel toe, Cap^n Cornelis Bicker, heer van Swieten, Lut. Fred. van Banchem de notaris, geschildert van Sandraert, a°. 1640 [18]).

3. Ibidem aen de slincke sijde Albert Bas Cap^n, Lucas Conijn Lut., gedaen bij Govert Flinck, 1645.

4. Ibidem daer naest aenvolgende Frans Banning Cock Cap^n, ende Willem van Ruytenburg Lut., geschildert van Rembrand a°. 1642 [20]).

5. Ibidem volgende als voren, Jan Claesz. Vlooswijck Capn, Gerrit Hudde Lut., gedaan a0. . . . bij . . . [21]).

6. Ibidem Cornelis Graef Capn, Hendrick Lourisz., boeckverkooper Lut., geschildert bij A. Backer a0. 1642 [22]).

7. Ibidem voor de schoorsteen aen 't incomen, Roelof Bicker Capn, Jan Michielsz. Blau Lut., a°. 1634, gedaan bij Bartelm. van der Helst [23]).

In 't voorhuys.

8. Voor in 't voorhuys boven de trap, gaende na de groote sael Alb. Cloeck schepen Capn, Lucas Jacobsz. Rotgans Lut., gedaan bij . . . . Keyser [24]).

9. Ibidem in 't voorhuys daer naast aen volgende Dirck Theuling Capn ende Adriaan Pietersz. Raep Lut., gedaen a0 1639 bij Claes Elias.

10. Ibidem in 't voorhuys tegenover 't incomen van de straat de Oude Pieter Dirxz. Hasselaer Capn, Jan Gerritsz. Hooft Lut.

11. Ibidem tegen de muur van de Coningskamer de Oude Jacob Coppit Capn, ... Lut. geschildert bij Dirck Barentsz.

12. Ibidem tegen de muer van de Princekamer Dirck Jacobsz. Rosecrans Capn, . . . Ruysch Lut gedaen bij Ketel.

13. Naest het voorhuys op de Coningskamer staende aen de watersijde voor de schoorsteen een oud stuck met 2 deuren get. M a°. 1559.

14. Aen de muer tegenover de glasen Schepen Spiegel Cap^n, Jacob Servaes Lut., a°. 1638 geschildert bij A. Backer.

15. In deselve camer over de schoorsteen een oud stuck bij Dirck Barentsz. geschildert a°. . . .

6 stucken op de kamers in 't voorhuys uijtgaende.

16. Op de Prince-kamer aen 't voorhuys na de straetsijde voor de schoorsteen een oud stuck get. F. a°. . .

17. Ibidem een stuck daer Jan de Bisschop Cap^n is ende Pieter Egbertsz. Vinck Vaendrigh.

18. Ibidem noch een oud stuck.

Op 't Heertgen.

19. Op de camer genaempt het Heertgen. Een stuck daer maer 3 personagiën in sijn, waeronder die met een gesnede wambais ende mouwen, geseid word de Col. Ruyghaver te sijn.

20. Idem boven de deur, komende van beneden, een oud stuck met gele ende groene rocken van a°. . . .

21. Ibidem Jacob Gerritsz. Hoing Cap^n^, Appelman Lut., a°. . . .

22. Ibidem over 't Lict du camp een oud stuck, get. K.

23. Ibidem noch een oud stuck, get. B a°. 1556.

24. Ibidem het stuck met de XVII personagiën in 't blancke harnasch a°. 1531 [23]).

25. Ibidem nog een smal lang stuck van weynich personagiën.

26. Op de groote Heerecamer, sijnde raecx aen de brugh boven de deur, Jonas Witsen Cap^n^, Volckert Overlander Lut., geschildert bij Cornelis van der Hoogh.

27. Ibidem Jacob Gerritsz. Hoing Cap^n^, Nanning Florisz. Cloeck Lut., a°. 1616 geschildert.

28. Ibidem Albert Jonkhein Cap^n^, ... Lut., geschildert a°. 1606.

29. Ibidem voor de schoorsteen eenige schutters met haer doelroers.

Op het portael of den deurgang, streckende na de voorgemelde Heerecamer.

30. Een oud stuck, daer mijn overgrootvader Jacob Schaep

Pietersz. vooraen staet, doch word meest onkendbaar door het afschilferen.

Op het Rond.

31. Een stuck boven de deur.

32. Idem voor de schoorsteen.

33. Ibidem in den hoek 2 stucken bijeengevoeght, get. E. 1561.

34. Ibidem een stuck, geschildert bij Dirck Barentsz. genaempt *de Poseters* [26]).

35. Ibidem noch een stuck van 8 personen.

Op de Schutterskamer.

36 en 37. Twee stucken, ijder van . . . . schutters met haer doelroers, modern.

Op de kleine Heerekamer.

38. Een oud stuk met gele rocken van a°. 1534.

35. Ibidem noch een oud stuk met 2 deuren van a°. 1529.

AANTEEKENINGEN.

Blz. 4 (1) Historische Beschrijving N°. 41.

Blz. 5 (1*) Schaep zegt van hem op eene andere plaats in zijne Aanteekeningen: „Jan Gansneb, alias Tengnagel, tot onderschout benoemd 18 Januarij 1625, was provoost van vier vendelen burgers en bleef a°. 1635 heel subiet dood."

Blz. 6 (2) Hist. Beschr. N°. 104, waar het stuk staat opgegeven, als geschilderd in 1653. Wij zien hier, dat de tweede van de hier afgebeelde heeren van de Poll is de luitenant Gijsbert van de Poll.

Blz. 8 (3) Hist. Beschr. N°. 40.

„ „ (4) „ „ N°. 7, waar het stuk gebracht is op den naam van Jacob Backer.

Blz. 9 (5) Hist. Beschr. N°. 33, waar het stuk, als in 1648 geschilderd, is opgegeven.

Blz. 9 (6) Hist. Beschr. N°. 108. De schilder van den Valckert wordt hier bij verkorting Vlack genoemd.

Blz. 10 (7) Hist. Beschr. N°. 125. Schaep verhaalt verder in zijne Aanteekeningen, dat kapitein Abraham Boom op den 16den September 1621 met eene compagnie burgers van Amsterdam naar Zwolle is getrokken en daar in garnizoen is geweest, van waar hij op den 24sten October terugkwam. Volgens hem is het stuk begonnen door P. Lastman en na zijn overlijden afgeschilderd door A. van Nieulandt. De eerstgenoemde overleed in 1649, zoodat dit na dien tijd moet geschied zijn.

Blz. 10 (8) Hist. Beschr. N°. 11, waar 1562, als het jaar van de vervaardiging der schilderij, is opgegeven.

Blz. 11 (9) Hist. Beschr. N°. 71, waar de namen van den kapitein en den luitenant niet voorkomen. Het stuk is daar geteekend a°. 1620.

Blz. 11 (10) Hist. Beschr. N°. 30, waar dit stuk het jaartal 1556 draagt.

„ 12 (11) „ „ N°. 1. Dit is het stuk, bekend onder den naam van *den Braspenningsmaaltijd*, waarop, zoo als Schaep zegt, is afgebeeld S. B. in den bloei des levens, die elders in zijnen ouderdom te zien is in of onder N°. 5. Met den aangewezen persoon schijnt hij Sijbrand Buijck bedoeld te hebben.

Blz. 12 (12). Hist. Beschr. N°. 54. Wij leeren hier den schout Willem van der Does, als een der voorgestelde personen, kennen.

Blz. 12 (13). De Latijnsche woorden der spreuk moeten denkelijk aldus aangevuld worden: *Ex animo omnia* (*Alles uit den geest*).

Blz. 13 (14). Hist. Beschr. N°. 55, waar de namen van den kapitein en den luitenant niet zijn vermeld.

Blz. 13 (15). Hist. Beschr. N°. 36, waar ook de namen van den kapitein en den luitenant ontbreken. Verder deelt Schaep mede, dat Pieter Codde aan dit stuk van Frans Hals de laatste hand gelegd heeft.

Blz. 13 (16). Hist. Beschr N°. 53. Wel de kapitein maar niet de luitenant van het vendel is daar genoemd.

Blz. 14 (17). Hist. Beschr. N°. 31.

Blz. 14 (18). „ „ N°. 101, waar de namen van den kapitein en den luitenant niet genoemd zijn. Ook mist men daar het jaartal 1640.

Blz. 15 (19). Hist. Beschr. N°. 32, waar de namen van den kapitein en den luitenant, die hier zijn opgegeven, ontbreken.

Blz. 15 (20). Hist. Beschr. N°. 98.

„ — (21). „ „ N°. 8.

„ — (22). „ „ N°. 4, waar geen jaartal is opgegeven [1]).

„ — (23). „ „ N°. 37.

„ 16 (24). „ „ N°. 56.

„ 18 (25). „ „ N°. 133.

„ 20 (26). „ „ N°. 12, waar de visch op den schotel niet post maar haring wordt genoemd.

---

[1]) Het stuk is denkelijk van Jacob Backer, daar Adriaan Backer eerst in 1636 geboren is.

ORDONNANTIE

VOOR DE

AMSTERDAMSCHE SCHOOLMEESTERS,

1521.

KEURBOEK VAN AMSTERDAM D. fol. 76.

Alsoe mijne Heeren van den Gherechte gairne sien zouden de jonghen in de scholen wel geinstruëert worden, alsoe wel in goede manieren als in leeringhen ofte kunsten, wanttet gheen cleyn onderscheyt en is, een jonge bij d'een ofte d' ander maniere geinstruëert werde, *quia quae nova testa capit, inveterata sapit*, ende dat deselve instrueringhe moet geschien bij goede voorghangers ende meesters, die bij hen zijn op bequame tijden, soe hebben wij deselve mijne Heeren van den Gherechte geördineert ende gewillekeurt, ordineren ende willekeuren mit desen 't geene dat hierna volght, willende dezelve willekeure ende ordinantie bij de scoolmeesters an beyde zijden onderhouden hebben op de verbeurnisse van hoere diensten tot 's gerechts proeven ende op de boeten ende bruecken hierna verclaert.

In den eersten zullen de Rectoers mit d' andere meesters, die voor de Septualisten lessen doen an beyde zijden, in de scholen comen des somers te zes uren ende de meesters, die voir de jongen lessen doen, zullen comen te zeven uren ende dan daer blijven tot thien ure toe. Welverstaende dat de Rectoers mit d' andere meesters sullen mogen vuytgaen te acht uren, omme hoere ghetijden of misse te lesen

ofte anders te doen, dat zij te doen hebben ende weder incomen te negen uren, als dat in voortijden geördonneert is geweest.

Item des achternoens, na den middach, zullen zij al te samen in de scholen comen een halve ure na twalefven ende in de scholen blijven tot omtrent twee ende een halve, ten ware dat het vastendach ware ofte dat men processie om der stede gehouden hadde ofte de hoochmisse des heyligen daechs laet vuyt ware, zoo zullen die Rectoers dat anders mogen ordineren na hoeren goet duncken ende sullen al te samen weder in de scholen comen te drie ende een halve uren, daer in blijvende tot het Loff toe.

Item ofte yemant van hen in gebreke ware, op de voorsz. ghenoempde uren in de scholen te zijn ofte daer te blijven soe lange als voor gheseyt is, die zal tot elcke reyse verbeuren een stuver alsoe verre als hij compt nadat *Hora* geroepen is, al quame hij oick in tijts genouch, omme mitte kynderen de Vesper ofte 't Loff te zinghen.

Item zoe wye nyet en compareert voir seven uren, die sal verbeuren een halfve stuver, maer compt hy na ses ende een halfve voer zeven uren, soe zal hij gehouden zijn daer te blijven tot acht ende een halfve uren. Insgelijex zal 't zijn van de andere uren, te weten, diegheen, die een halfve ure comt, nadat hij behoort te coomen, sal verbeuren een halve stuver.

Item die ondermeesters, die voor de jongen lessen doen, zullen verbonden zijn voer zeven ende een halve in de scholen te zijn, op een halve stuver te verbeuren ende is 't zake, dat yemant van hen luyden compt na achten, die

sal verbeurt hebben een stuver ende voor neghen uren nyet comende, sal verbeurt hebben anderhalve stuver. In alle andere uren zullen zij all tsamen gelijck zijn. Ende van aldus in de scholen te coomen ende aldaer te blijven, als voorsz. staet en zal nyemant geëxcuseert wesen, hij zij Rectoer ofte andere op de boeten voirsz., ten ware dat hij een deuchdelijcke, nootelijcke ofte profijtelijcke sake hadde, zoe zal die Rectoer mit hem mogen dispenseren, dien hij sculdich sal sijn soedanige sake te kennen te gheven. Insgelycx zal de Rectoer ofte hij sake hadde als voren, dat te kennen gheven den oppermeester, die 't koer bewaert ende daerbij doen als voren.

Item dat alle de meesters, terwijlen dat in de scholen zijn, gehouden zullen zijn de kynderen selve te hooren ende lessen doer voer te doen, hetzij in zanghe, scrifte ofte anders ende gheen hoorders moghen setten, ten ware datter soe veele waren dat zij diezelve all nyet horen en mogen. In dien ghevalle zullen zij hoorders moghen zetten ende anders nyet.

Item zullen die ondermeesters gehouden zijn, den jonghen lessen te doen na goetduncken van de Rectoirs, voort de jongen te leeren poetriam Cristi et Pauli ac aliorum apostolorum, voir alle droomen ende fickmenten der poëten, *quae magis expedit oblivisci quam discere.*

Item zullen die Rectoers gehouden zijn de absenten te teyckenen, ende ofte yemandt zijn bruecke nyet en wilde betalen, die zullen de Rectoers mogen afsetten ende een ander in zijn plaetse nemen bij goetduncken van den gerechte.

Item zullen de voorsz. boeten vergadert ende bewaert werden in een bosse, omme die te samen lieflijcke ende vruntlijcke te vertheren, als 't punt gheven sal omme de meerder vruntschap onder malcanderen te voeden ende onderhouden.

Het stuk heeft geen jaartal, maar is van het einde van 1521, als zijnde geplaatst tusschen eene keur van 15 November 1521 en eene van 20 December 1521.

D^R. SEBASTIAAN EGBERTSZ.

Dr. Sebastiaan Egbertz was een geboren Amsterdammer en een zoon van Egbert Meindertsz. en Dieuwertje Reaal. Zijn vader was een geacht koopman in huiden en verdienstelijk beoefenaar der rederijkkunst, welke hier destijds bloeide. Dezen werd in 1568 ten laste gelegd, dat hij zich aan Lutherij had schuldig gemaakt, waarom de Raad van Beroerte hem veroordeelde om onthoofd te worden. Hij overleed echter 's avonds te voren in de gevangenis, zoodat de straf niet dan aan het doode lichaam kon voltrokken worden.

Door zijnen vader tot de studie opgeleid, beoefende Sebastiaan Egbertsz. met goed gevolg de geneeskunde en vestigde, tot Doctor in deze wetenschap te Leiden bevorderd zijnde, zich metter woon in zijne geboortestad [1]). In de Resolutiën der Amsterdamsche Vroedschap van 13 November 1595 leest men dat: „Mijne Heeren de Burgemeesteren ende XXXVI Raden gesien ende geëxamineert hebbende de requeste, van wegen de overluyden ende particuliere gildebroeders van den chirurgijnsgilde deser stede geëxhibeert, tenderende ten eynde een ervaren persoon tot professor ofte prælecteur der chirurgye van deser stede wegen mochte

worden aengenomen ende sijluyden deur denselffden beter in heure kunste onderwesen tot groot gerieff ende conservatie van der goede burgerije gesondtheyt, daeraen in dese peupeleuse stadt veel gelegen is, hebben geresolveert, dat Dr. Sebastiaan Egbertsz. zal worden versocht ende bij alle middelen geïnduceert, ten eynde hij hem voor een redelijck salaris daertoe wil laeten gebruycken" [2]). Hij aanvaardde die betrekking en bekleedde deze te gelijk met het burgemeesterschap, waartce hij in 1606 benoemd werd. Sedert dien tijd komt hij jaarlijks in de stadsrekeningen voor; genietende als professor een traktement van *f* 250. In 't jaar 1609 werd hij benoemd tot gecommitteerde Raad van Holland en West-Friesland, vermoedelijk vestigde hij zich toen in den Haag en veroorzaakte deze verandering van woonplaats, dat hij voor zijn praelectorschap bedankte. Nadat hij in den Raad 3 jaren had zitting gehad, legde hij deze betrekking neder en werd door de vroedschap van zijn geboortestad den 9^{den} Nov. 1612 uitgenoodigd om weder zijne lessen aan de chirurgijns te geven [3]). Hij nam dit aan en vervulde verder onafgebroken deze taak tot zijn overlijden in 1621, toen hij, als professor chirurgiae door Dr. Jan Fonteyn (Johannes Fontanus) werd opgevolgd. Hij gaf zijne lessen over de ontleedkunde, even als zijn voorganger Dr. Maarten Jansz. Koster, die ook professor chirurgiae en tevens burgemeester is geweest, in de gehoorzaal boven de Kleine Vleeschhal in de Nes.

Van hem is het werk: „Ars medica ofte gheneeskunst uyt de publycke lessen Remberti Dodonaei bijeen vergadert ende met annotatiën van den hooggheleerden Doctor Sebas-

tiaen Egbertsz., in sijn leven Staet van Hollandt, Raedt ende Borgemeester tot Amsterdam, verrijckt," Amst. 1624. Waarvan eene latere vermeerderde uitgave bezorgd is door Dr. Nicolaas Fonteyn met den titel van: „In D. Remberti Dodonaei prax in Artis Medicae, Amplissimi Viri Sebastiani Egberti Scholia cum auctario annotationum Nicolai Fontani Medici," Amst. 1640.

Reeds in 1596 had hij een boekje in 't licht gegeven dat hij Burgemeesteren opdroeg en waarvoor hij vereerd werd met een geschenk van *f* 51.

Sebastiaan Egbertsz. bekleedde ook verscheidene waardigheden bij het Stadsbestuur. Zoo werd hij in 1593 schepen, in 1602 raad, in 1606 burgemeester, in 1609 gecommitteerde Raad en in 1613 thesaurier. Prins Maurits zette hem in 1618 uit de regeering, waarin hij later niet weder werd opgenomen. Echter verkoos men hem nog tot weesmeester een jaar vóór zijn overlijden. Dit had plaats den 23sten April 1621.

Hij was gehuwd met Grietje van Dronkelaar, bij wie hij een zoon verwekte, welke in November 1630 ongehuwd overleed.

Er bestaan twee levensgroote afbeeldingen van hem. De eene op eene Anatomische les, door hem gegeven voor acht en twintig gildebroeders, staande om een lijk; welk stuk is geschilderd door Aert Pietersz. in 1603. De andere vertoont hem eene Anatomische les gevende voor vijf personen, op het geraamte van een jong mensch, geschilderd door Thomas de Keyser in 1619, welke nog aanwezig zijn onder de schilderijen, afkomstig van het chirurgijns-gild te Amsterdam.

AANTEEKENINGEN.

1. In het Album studiosorum der Leidsche Hoogeschool staat: 6 Mei 1581 Sebastianus Egbertsz. Amsterodamus L.

2. Resolutiën der Vroedschap N°. 8/9 fol. 92 verso.

3. „ van den Oud-raad N°. 1, fol. 25 „

EENIGE OPMERKELIJKE POSTEN

UIT DE

OUDE THESAURIERS-REKENINGEN

VAN

AMSTERDAM,

1579—1588.

UYTGEVEN VAN DIVERSE EXTRAORDINARIS SAECKEN.

1579.

Mr. Henrick Hermansz, molenmeester van Enchuysen, voir tgheen hij noch aen deser stede ten achteren es van zijn verdiende loon aen die wracken . . . XXV.//.//.//.

Claes Jacopsz. Wagenaer, over wagenhuyre van twee wagens, die mijne heeren de burgermeesteren, twee schepenen, twee boden en de heemraden op Odulphi-dach van hier tot Muyden ende wederomme van Muyden hier ter stede voerden, om alsoe den dijk nae ouder gewoonte te schouwen . . . . . //.XIII.IIII.//.

Sijmon Jacobsz, waert in 't Boot, over verteerde costen tot zijnen huyse, te weten, vier gulden, als het uyt winden van de wracken eerst worde besteet ende thien stuvers als het besteck van de Wael worde gemaect . . //.XV.//.//.

Mr. Rochus Adriaensz. betaelt over gelijcke penningen, bij mijne heeren burgermeesteren toegevonden Ellert de Veer op reeckeninge van sijn verdiende loon aen een wrack, twelck hij heeft opgewonden . . . . . XXV.//.//.//.

Reynst Pietersz. betaelt over de betalinge van het eerste termijn 'twelck men Cornelis Loufsz. van deser stede

wegen schuldich es op reeckeninge ende in minderinge van vier ende twintich hondert guldens, hem bij arbiters met advijse van de XXXVI Raden toegevonden over de verteerden costen, bij mijnen heere van Brederode met zijne familie in den jare XV^{c}LXVII te zijnen huyse gedaen . . . . . I^{c}XXXIII.VI.VIII.$_{//}$.

Herman Rodenburch d'olde, hooftman, ende in zijnen name Dirck Janz. Graef betaelt dertigh gulden over gelijcke sommen van penningen, bij hem betaelt aen die van Enchuysen voor een vendel, twelck in martio anno LXXVIII, als de nyeuwe vendels hier ter stede eerst worden opgerecht, aldaer worde geleent, daervoor de voorsz. Dirck Janz. Graef borch worde; dan dewijl 't voorsz. vendel naemaels bij deser stede schutterijen gebruyct es geweest ende zulcx nyet gerestitueert, heeft Dirck Jansz. voornoemt tselve moeten betalen, twelck hem ter ordonnantie van burgemeesteren es gerestitueert . . . . . V.$_{//}$.$_{//}$.$_{//}$.

Adriaen Lenertsz. Coster, bij hem met noch andere vier gesellen verdient, om alle de clocken ten bevele van burgermeesteren uyt alle de cloosteren te halen II.VI.VIII.$_{//}$.

Harman Rodenburch de jonge, over gelijcke somme van penningen, bij hem verschoten ten versoucke van burgermeesteren in het solliciteren tot Antwerpen, om de Engelsche natie hier ter stede te hebben . . IIII.III.IIII.$_{//}$.

Mr. Henrick Hermansz., molenmeester, over de volle betalinge van zijn verdiende loon an het uytwinden van zeeckere wracken, eertijts gesoncken in t Ye voor deser stede . . . . . XXVII.III.IIII.$_{//}$.

Reynst Pietersz. betaelt, over gelijcke penningen, die men

van deser stede wegen Cornelis Loufs d' oude schuldich es over het andere termijn gevallen November lestleden tot betalinge van costen, bij den heer van Brederode met zijne familie tot zijnen huyse gedaen in den jare LXVII . . . . . Ic XXXIII. VI. VIII ,,.

Jan Barentsz., over zijn salaris ende arbeytsloon, bij hem verdient den ganschen somer anno LXXIX aen het uytwinden van seeckere wracken gesoncken in den Ye voor deser stede op sijn eygen kosten . . Ic XXVI. III. IIII. ,,.

Gerrit Jacobsz., Schaep en de Wessel Rijcxsz., kerckmeesteren van d' oude kercke binnen deser stede, betaelt de somme van drie duysent tweehondert seven ende tseventich gulden vier stuvers acht penningen over tgeen dat zuyver overloopt van 't silver, gecomen uyte voorsz. oude kercke ende de capel in de Calverstraet, vulgo geheten de Heyliger Stede, 'twelck ter order van burgermeesteren anno LXXVIII vercocht ende bij de Tresorieren van denselven jare daeraf ontfanck tot deser stede besten gemaeckt worde . . . . . V.c XLVI. IIII. I. ,,.

Pieter Jacobsz. ende Job Cornelisz. kerckmeesteren aen de nyeuwe zijde, betaelt over 't geen dat zuyver overloopt van 't silverwerck, gecomen uyt de nyeuwe kercke, vercocht ende daeraf ontfanck gemaect als boven VIc XXXIIII. II. IIII. ,,.

Claes Reyersz., raedt ende fabrijckmeester deser stede, over de betalinge van gelijcke penningen, bij hem uytgegeven tot arbeytsloon ende materialen, om uyt te winden zeeckere wracken, die gesoncken lagen in 't Ye, wesende de vaert nae deser stede . . . . . IIIc I. IX. VIII ,,.

1580.

De erfgenamen van Leenhart Jansz. Graef, bij denselven eertijts betaelt aen Cornelis Loufsz. op reekeninge ende in minderinge van meerdere somme, bij den hoochgeboren heere, heer Henrick van Brederode in den jare XV^{c}LXVII tot sijnen huyse verteert, daer voren de voorsz. Leenhart Jansz. ende Aernt Jansz. Coesvelt borch waren gebleven, mits dat die regierders doemaels in der tijt hem beloofden te indempneren, gelijck zij bij attestatiën hebben doen blijcken . . . . . LXXXV.//.//.//.

Jacob Lenartsz, schilder, over sijn arbeytsloon ende verschoten penningen, bij hem verdient aen dien Visch ende Neptunus, die gemaeckt worde tegens de compste van Sijn Excellentie hier ter stede . . . . . II,IX.XI.//.

Gerrit Thijmansz. ende Jan Claesz, Schipperen, van dat zij met haer schepen seylden nae Campen, om aldaer te halen Sijn Excellentie mit Zijn der Exc. geselschap ende bagaige ende te brengen hier ter stede ende dewijle Sijn Excellentie niet gereet en was, zijn zij met advijs van Mr. Willem Baerdesen, outburgermeester, ledich weder hier gecomen . . . . . IIII.//.//.//.

Jacob Valck ende Job Reijersz., schuytluyden, hem bij mijne heren toegeleydt, dat zij met haer schuyten nae Campen seylden, om aldaer aen boort te brengen den Prinche van Orangie met Zijnder Ex. geselschap ende bagaige, dan alsoe Sijn Excellentie vermits wichtige oorsaecke aldaer noch moste vertoeven, zijn zij met advijs als boven ledich thuys gecomen . . . . . I.X.//.//.

Sijbrant Jacobsz. ende Jan Gerritsz, beyde waterscheeps-

luyden, vuyt saecke dat zij ten versoucke van heren burgermeesteren met haer waterschepen van hier geseylt sijn nae Campen, om den Prinche van Orangie, mit Zijnder Exc. geselschap ende bagaige van daer hier ter stede te brengen; op welcke reyse sij beyden zijn uytgeweest mit haer schepen XIIII dagen, binnen welcken tijt zij oock enige costen hebben gehadt van spijs ende dranck van het convoy, dat sij op haer schepen hadden. XVIII.XVI.VIII.//.

Jan Fransz., cramer, over den coop van XX vilten ofte hoeden ter ordonnantie van de heren burgermeesteren gecost ende geschoncken die hellebardiers van den Prinche van Orangie, alle gestoffeert met fluweel, pluymen ende banden . . . . . IX.//.//.

Philips Anthonisz. cum sociis, speelluyden, over haer dienste dat zij opte incompste van Zijn Excellentie, oock alle die tijt dat hij hier ter stede was, met hen vieren over Sijn Exc. tafel gespeelt hebben ende elders. III.XI.VIII.//.

Die regenten van de arme leprozen buyten Amstelredamme, bij resolutie van die vroetschap geäccordeert, om daermede te betalen die lijfrenten, die zij den conventualen van Sint Marie Magdalene op Spoey schuldich waren, voordat zij hen haer clooster met al dat daer meer toebehoort, hebben opgedragen ende quijtgeschonden . . . . XL,VII.X.//.//.

Marten van Rossem, hem op zijn versouck ende clachten, an de heeren burgermeesteren gedaen, toegevonden in recompense ende tot verset van sijn schade, die hij leet in sijn winckel an glasen ende cruycken, die daer braecken doer het schieten, als Sijn Excellentie hier ter stede eerst inquam . . . . . I.V.//.//.

Reynst Pietersz., schepen deser stede, over die reste ende volle betalinge, bij arbitraige van goede mannen met consent van die vroetschap deser stede, Cornelis Loufsz. die oude, toegevonden over die verteerde costen, die de heere van Brederode in den jare XV^{c}LXVII tot sijnen huyse had verteert . . . . . I^{c}XXXIII.VI.VIIII ,,.

1581.

Jan Claes Reynersz., bij hem verschoten, so an verteerde costen als an reyseghelt op een reyse tot Medenblick, aldaer bij mijne heeren burgermeesteren gecommitteert, om met die andere ingelanden te hooren ende te helpen sluyten de reeckening van de vier Noorder Coggen ,,.XVI.VIII.,.

Ambrosius Jansz. boode, over die montcosten, bij Jacob Luytgens, alias barnende Jacob, als gevangen deur bevel van heeren burgermeesteren op Jan Roodenpoort verteert, sedert den XXVI^{sten} Novembris LXXX totten IX^{den} February LXXXI, wesenden LXXVI dagen, tot twee stuvers 's daechs . . . . . I.V.IIII.,.

Warner Kistge, over de toerustinge van twee jachten met roeijers, trompetters ende tromslagers, mette welcke hij Sijn Excellentie op ten II^{den} Martii LXXXI innegehaelt heeft . . . . . I.VI.,.,.,.

Cornelis Dircx Knap, waterscheepsman, uyt saecke dat hij met sijn waterschip Zijn Excellentie van hier tot Hoorn heeft gebracht, daerover zij in het gaen ende comen, ende om tselve waterschip te bereyden, gevaceert ende uytgeweest es drie dagen ende dat hij twee constabels ende schuytevoerders de cost gegeven heeft II.XIII.IIII.,.

Pieter Jacobsz. met sijn medehelpers, vuyt saecke seijluyden de bagaige van Sijn Excellentie (nadat hij uyt Vrieslant weder tot Amsterdam opten XX^sten Aprilis gecomen was) in 't Hof gedragen ende gebracht hebben . . . . . //.VIII.//.//.

Pontiaen Engelsz van Mechelen, horologiemaecker, over het maecken van een nieuwen tonne ende cleyn werck van clawieren ende anders, behoufticht tot het horologie, hangende in de Oudekercks toren . . . XXXVII.X.//.//.

Jacob Coentsz. lieutenant van de ruyterwacht, omme daermede te betalen deselve ruyterwacht tot een ende veertich in 't getale, uyt zaecke sy de dachwacht gehadt hebben, als Pieter Martsz. uyt saecke van de moort geëxecuteert werde . . . . . I.II.VI.//.

Siewert Jansz., smit, ten respecte, dat deur hem enige dingen geopenbaert zijn, daerdeur enichsins de moort, bij enen Pieter Martsz. binnen deser stede geperpetreert, in 't lichte gecomen es . . . . . II.//.//.//.

Mr. Pontiaen Engelsz., vermits hij 't werck van 't horologie in de Oude Kerk deser stede swaerder ende grooter gemaeckt heeft, als hij aengenomen hadde . . VI.//.//.//.

Jacob Fransz., raedt deser stede, over zeeckere oncosten in 't ontruymen van de paters van St. Ceciliën-huys gedaen ende anders, twelck hem bij uytspraecke van goede mannen ten overstaen van den heere burgemeester Jacob Bas, als daertoe gecommitteert zijnde, toegevonden is XVII.III.X.//.

Harman Aerntsz., schilder, over sijn arbeytsloon, dat hij aen de betstede van Sijn Excellentie twee wapens gemaeckt heeft, de eene van Sijn Excellentie ende de andere

van Sijn Exc. huysvrouwe, mitsgaders over 't vergulden van ses cloten, staende aen deselve betstede, daerinne gereeckent het maecken van het patroon van de nieuwe kussens deser stede, waernaer die Tapesschier deselve gemaeckt heeft . . . . . X.//.//.//.

1582.

Willem Corn. Backer, vuyt saecke hij met sijn wacht ten bevele van de heren burgemeesteren opten VII^den^ Aprilis geäpprehendeert heeft Rywerdt Jansz. Chipier ende totten XIIII^den^ derselven maent in haerder bewaringe gehadt ende bewaeckt hebben, maeckende seven dagen tot achttien stuvers 's daechs, daerinne gereeckent vier ende twintich stuvers voor de apprehensie . . . . . I.V.//.//.

Jacob Pietersz., bouckvercoper, over 't binden van zeeckere deser stede registeren ende renteboucken sedert 1 Juny LXXXI totten XXVIII^sten^ Augusti LXXXII V.XIIII.II.//.

Twee burgemeesteren, twee schepenen, drie zes ende dertich raden, twee tresorieren ende de secretaris over hun presentie om te hooren lesen dezer stede reeckeninge van den jare LXXXI in de schepencamer nae de acte provisionael van de hertoghinne van Parma in date den 1sten September LXV, tot elck een schellingh, ende de secretaris dobbelt ghelt . . . . . //.XI.V.//.

Aen enige deser stede burgeren voor twee maenden ende drie weecken interest tegens XII ten hondert in 't jaer van hondert vijftich gulden, welcke over het overschot ende als reste van de twee duysent gulden mittet interest van dien, bij de voorsz. burgeren tot ontset van Steenwijck opgebracht,

bij de Tresorieren van den jare LXXXI ontfangen ende bij andere deser stede nootelijcke affaires geëmployeert waren ende mitsdien tot laste deser stede den voorsz. tijt van twee maanden en drie weecken geloopen hadden . II.III.IX.//.

Aen enige personen binnen deser stede van 't overschot, bij hen ontfangen van den tafelhouder van leeninge binnen derselver stede van hare vercofte panden. //.XVIII.II.XII.

Aechte Wouters, weduwe wijlen Abraham Pietersz., in sijn leven gravemaker ende luyer van de bouveclock over sijn verdiend loon ende verschoten penningen, in den eersten dat hij met ses sijner medehulperen geluijdt heeft over die victorie van Camerijck, noch over het luyden met vijftien mannen twee uren lang van het huwelijck van Engelandt, noch van te helpen luyden die bouveclock, alsoe sij niet machtich sijn met hen twee deselve bouveclock te luyden, daerinne noch gereeckent tgunt hij aen olie tot behouf van de voorz. clock gebesicht heeft . I.//.X.//.//.

1583.

Over gelijcke penningen, die tresorieren opten XXIX^sten February laestleden gespilt hebben in plockgelt opte vercopinge van de Oude Zijts groote school. VII.XVIII.IIII.

Adriaen Huygesz., glasemaecker, over het maecken van een glas met het wapen dezer stede daerinne, twelck de heren burgermeesteren tot een aelmisse ende vereringe verschoncken ende gegeven hebben in Sinte Niclaes gasthuys in den Haege . . . . . I.VIII.IIII.//.

Frans Andriesz., dijckgraef, over remboursemente van gelijcke penningen, bij hem verschoten voor de oncosten,

gedaen opten schouw van den Amsteldijck den XVI^den^, XVIII^den^ en de XX^sten^ May laestleden, soe voor wagen- ende schuytvracht, als vleysch, visch, broot ende wijn. . . . . VI.V.VIII.//.

Willem Cornelisz., capiteyn van de ruyterwacht, vuyt saecke hij met thien soldaten ten bevele van heren burgemeesteren opten XXV^sten^ Junij laestleden op 't Raedthuys deser stede de dachwacht gehouden heeft, als een Reyer gegeesselt werde, tot ses stuvers elcke soldaet, ende de capiteyn XII stuvers. . . . . //.XII.//.//.

Willem Cornelisz., vuyten name ende van wege sijn sestien soldaten vuyt saecke, dat zij ten bevele van de heren burgermeesteren opten XV^den^ Junij laestleden, nadat de brouwerie van de Rose verbrant was, deur ernstich versouck van gebuyren hantreyckinge ende assistentie gedaen hebben in deselve brouwerie, ten eynde dat op het spoedelijcst de halfve verbrande turf en de hout, om meerder inconveniënten te schuwen, vuytgedragen ende van een gelecht mochte werden . . . . . I.VI.VIII.//.

Ryeuwert Jansz., chipier binnen deser stede, in volder betalinge van de vorder montcosten bij eenen Thonis Jansz., gevangen binnen derselve stede, gedaen boven die ordinaire montcosten van vier stuvers ende acht penningen 's daechs, tot hondert seven ende dertich dagen toe, alsoe de voorsz. Ryeuwert metten selven gevangen veraccordeert was tot XII stuvers daechs, ende dit alles volgens die beloften bij burgermeesteren den voorn. Ryeuwert gedaen, ten eynde die sententie van schepenen, daerbij die voorn. gevangen gecondemneert was, gegeesselt ende vuyt deser stede gebannen

te worden ende mitsdien oock ontslagen van de oncosten zonder apprehentie, niet zouden bliven illusoir. II.X.//.//.

Crijn Coenertsz, over 't maecken van een glas, 'twelck burgemeesteren deser stede gegeven hebben in 't nieuwe weeshuys in den Hage. . . . . I.III.IIII.//.

Jan Gerritsz. Coster, over sijn arbeytsloon ende moyten, die hij tot May anno LXXXIII gehadt heeft in 't verhuyren van de Graeuwe-Monnicke-kerck, mitsgaders die huyre tot vordele deser stede daervan te vorderen ende beuren ende dit boven enige onwisse schulden, die noch te beuren staen, dewelcke den voorsz. Jan Gerritsz. mede in betalinge van sijn moyten gegeven sijn. . . II.//.//.//.

Dirck Thomasz., waerdt in den Vogelstruys, over die verteerde costen bij de heren van den gerechte tot sijnen huyse gedaen den IX^den^ en de X^den^ Januarij anno LXXXIIII in 't vercopen van zeeckere huysen soe van Sint Barberen als Geertruyden-convent . . . . . X.//.//.//.

Bartolomeus van der Wiere, om die weder van wege deser stede voor Johan Languier, tafelhouder aan de leeninge, bekeurt te werden an Franchois van Messagia, daerinne de voorsz. Languier bij sententie van den hove van Hollant gecondemneert was ende bij burgermeesteren angenomen denzelven Langnier te garanderen, costeloos ende schadeloos te houden . . . . . XXV.//.//.//.

Jan Jelisz. ende Lauris Joosten, schuytluyden over haer vracht ende verdient loon, dat sij den graaf van Hohenloo ende sijn familie mitte bagaige gevoert hebben met twee schuyten opten XXVIII^sten^ Januarij LXXXIIII nae Wesep. . . . . X.XVI.VIII.//.

1584.

Willem Cornelisz., capiteyn, betaelt de somme, bij hem verschoten ende betaelt an Anthonis ende Frans Gerritsz. over haer dienste, dat sij desen winter die ketenen, rontsomme deser stede marckt ofte plaetse gespannen ende weder ontspannen hebben. . . . . I.VI.VIII.//.

Willem Cornelisz. voorz., vuyt saecke hij met XII van sijn compagnie de dachwacht gehadt heeft, als een Jacob Cornelisz, geëxecuteert werde, tot ses stuvers elck hooft ende de capiteyn dobbelt ghelt . . . . //.XIIII.//.//.

Doctor Nicasius Sille, pensionaris deser stede, bij de heren burgermeesteren denselven toegevonden voor 't opbreecken van sijn huysraet ende vertrecken van sijn familie hier ter stede . . . . . XVI.XIII.IIII.//.

Allert Hayes, in aensieninge van sijn moeite ende arbeyt, die hij doen sal, om te seylen met een crapschuyt nae Jutlandt ende aldaer besoucken, of er bequame havenen sijn, om aldaer ter noodt de schepen te bergen . . . . . XXV.//.//.//.

Dirck Jochemsz., over de coop ende leverantie van ses gieters, drie van XII voeten ende drie van X voeten lang, tot een braspenninck de voet, die tot zijnen huyse gehaelt sijn, omme te blusschen die brandt in 't Cellebroedersconvent . . . . . //.XIII.IX.//.

Pieter van Neck, clerck opte secretarie deser stede, over acht dagen vacatiën, die hij met Egbert Roelofsz., Dirck Jansz. Graeff ende Jan Jacobsz. Huydecoper gevaceert heeft in 't scriven van den staet der conventen-goederen. . . . . //.VIII.//.//.

Tresorieren van 't jaer LXXXI voor een glas twelck burgermeesteren geschoncken hebben in de kerck tot Oudewater . . . . . X.//.//.//.

Corn. Hendricxsz. Schelt, schout van Amsterveen, over zeeckere boeten, daerinne dese stede vervallen was, overmits die Heylige Wech ende 't voetpadt van den Heyligen Wech tusschen deser stede Cingel ende 't sluysgen, mitsgaders 't voetpad van den Veendijck, gelegen voor 't erve, deser stede toebehorende, tot verscheydene tijden nyet gemaeckt is geweest conform de uitgift. . I.XVI.VII.//.

1585.

Bartholt Cromhoudt vuyten name en van wegen den coninck ende de overluyden van de cruysboochdoelen, om daermede te vervollen de oncosten, die men doen sal tot het maecken van een nyeuwe kelder in de voorsz. doelen. . . . . XLI.XIII.IIII //.

Aernt Crom ende Frans Dircxsz., voor henluyden, ende van wegen hun seven medehulperen schuytluyden, over haer verdient loon, dat sij met negen schuyten den Ambassadeur van Engelandt van hier ter stede tot Edam ende Hoorn ginds ende weder gevoert hebben, tot twee gulden elcke schuyt, daer inne gereeckent ses stuvers vier penningen, den voorsz. schuytluyden tot drankgelt geschoncken . . . . . III.I.//.XII.

Mr. Willem, organist, over sijn dienste, die hij met vijf musiciens gedaen heeft soe opte maeltijt van Vrouwendach als Mey-avont, daerinne gereeckent twee Philipsdalers, bij den voorsz. Willem betaelt aen twee van de stadts

speelluyden van Utrecht, die met den Ambassadeur van Engelandt hier gecomen waren. . . . . III.V.VIII.//.

Pieter Tietgens, capiteyn van de ruyterwacht, over de dachwachten van hem ende sijne compagnie tot veertich coppen in 't getal, dat sij (te weten XII derselver compagnie) opten XXIIII^sten^ ende XXV^sten^ Junij, ende acht ende twintich opten XXV^sten^ derselver maent de dachwacht op 't Raedthuys gehadt hebben, als het geweer van enige burgeren gehaelt ende enige der stadt vuytgeseydt werden, tot ses stuvers elcke cop, ende de capiteyn mitte lieutenant elck XII stuvers . . . . . II.XIIII.//.//.

Aeriaen Pietersz. Groen vuyten name ende van wegen Willem Willemsz. Tijbaudt, glasescriver, over het maecken ende setten van een glas op 't huys te Warmont, twelck burgermeesteren geschoncken ende daermede vereert hebben Joncheer Johan van Duvenvoorde, admiraal van Hollandt. . . . . I.XIII.IIII.//.

Jan Jansz., tapeschier, over het maken van een tapijtcleet in de schepencamer, lang seven ellen ende breet derdalf ellen, met het wapen deser stede ende het wapen van Hollant daerinne gemaeckt, bij voorgaende tresorieren den voorsz. Jan Jansz. anbesteedt tot vijf gulden de elle in 't viercant. . . . . XIIII.XI.VIII.//.

Albert Hayes over sijn arbeyt, costen ende moeyten, die hij gehadt heeft in 't maecken van zeeckere zeecaerten . . . . . XXV.//.//.//.

Mr. Jan van Warck, licentiaet in beyde rechten, volgende de resolutie bij de heren XXXVI raden genomen in recompense van sijn bedongen wedden, die hem burger-

meesteren jaerlijks toegeseyt ende belooft hadden over sijn dienste, die hij deser stede, als pensionaris, gedaen soude hebben, ten ware die Staten van Hollandt, hem fonderende opte privilegiën van den lande, daer tegens niet hadden geöpposeert . . . . . LXXXIII.VI.VIII.//.

Jacob Pietersz. ende Ysbrant Aeriaensz., voor hen luyden ende van wege hare medehulperen, tot XXXII in 't getal, over haer verdient loon, soe sij verdient hebben in 't bijten van de Wael, van de Craen off totte Montelbaen toe . . . . . V.//.//.//.

1586.

Mr. Adriaen Anthonisz., over verscheydene reysen ende vacatiën, bij hem ten versoucke van de heeren burgermeesteren gedaen ende gehadt in 't projecteren, helpen advijseeren ende afroyen van de nyeuwe bolwercken buyten Jan Rodenpoort, mitsgaders 't maecken van zeeckere chaerten zoe van de oude stadt als die lastaige. XII.XVIII.IIII.//.

Cornelis Arysz., scriver, over 't maecken, grosseren ende dobbeleren van de reeckeninge van de fortificatie van Naerden ende Muyden, mitsgaders van 't scriven van de quoyeren van 't schansghelt ende die celen van de boden . . . . . II.XI.//.//.

Baernt Henricxsz., voor hem ende van wegen die gemeene buyren ende inwoenders van de huysen, eertijts toebehoort hebbende die gasthuysen deser stede, staende in de Voegel- en de Gasthuys-steech, over deser stede portie van de penningen bij de voorsz. buyren betaelt tot het opmaicken van een gemeene waterlosinge, die bij

deser stede ende die gemeene buyren voorsz. gebruyckt wordt ende lestmael doer die groote regen ingevallen ende gebroocken is. . . . . I.VI.VI.//.

Philips Anthonisz., speelman, over remboursemente van gelijcke penningen, bij hem verschoten an Walrandt Torel, mede speelman , die burgermeesteren denselven Torel toegevonden hebben over 't opbreecken, om van Delft hier ter stede met sijn familie ten dienste deser stede te comen . . . . . I.XIII.IIII.//.

Pieter Tietgens, capiteyn van de ruyterwacht, voor hem ende van wegen sijn compaignie, ses in 't getal, over de dachwacht, die zij gehadt hebben in de kermisse-weecke, van den XX^sten^ Septembris totten XXVIII^sten^ derselver maent, 's daechs ses stuvers elck ende de capiteyn XII stuvers . . . . . III.IIII.//.//.

Mathijs van Bancken, rentmeester van de geestelicke goederen binnen deser stede tot supplement van de alimentatie der cloostersusteren binnen deser stede. . I^c^.//.//.//.

Govert Jansz. Glimmer, over een jaer lijfrente, staende ten live van Maria sijn dochter, verschenen in Novembri anno LXXXVI, welcke rente Govert voorsz. te spreecken heeft op St. Olofs Capelle, die dese stede an haer genomen heeft. . . . . II.//.//.//.

Verloren in verscheyde munten, soe gouden als zilveren. nae de settinge van 't ghelt, in den somer anno LXXXVI gedaen. . . . . XIIII.X.III.//.

1587.

Hendrick Huybertsz., uyt saecke van 't ongebruyck van 't graeuwe monnicken kerckhoff, twelck hij van dezer stede

gehuyrd heeft ende nyet tot sijnen wille gebruyct, vermits burgermeesteren tselve kerckhoff vercoft hebben . . . . . III.VI.VIII.„.

Jan Evertsz. ende Baernt Centen, voor hen ende van wegen haer drie medehulperen, schipperen, over haer arbeytsloon, dat zij met vijf schuyten den grave van Meurs, sijn familie ende bagaige van de Damsluys aen de waterschepen gevoert hebben. . . . . „.XI.VIII.„.

Ghijsbert Pietersz. ende Elbert Elbertsz., voor henluyden ende van wegen hare medehulperen, alle schuytluyden, over haer verdient loon, dat zij met negen schuyten, twee man op een schuyt, de bagaige ende de familie van den grave van Bouckorst van hier ter stede tot Haerlem gevoert hebben. . . . . III.XV.„.„.

Pieter Boom, burgermeester, in recompense van sijn schade, geleden door den afstant van Sinte Geertruydekercke, die hij van deser stede gehuyrdt hadde ende wederom ex improviso heeft moeten abandonneren ende verlaten, overmits van dezelve kercke een nyeuwe halle gemaeckt worde . . . . . VI.XIII.IIII.„.

Philips Anthonisz., voor hem ende van wege sijne medehulperen, speelluyden, over haer verdient loon, dat zij tot drie verscheydene reysen, soe in de schepencamer, Cloveniersdoelen, als in *den Prins*, ter begeerte van heren burgermeesteren hebben comen spelen, alwaar zij de gesanten van Engelandt, de gesanten nae den coninck van Denemarcken ende den heere van Matenesse te gaste geladen hadden. . . . . „.XV.„.„.

Jan Aertsz. Moel, over een half jaer rente, staende op

Sint Olofs Capelle, die dese stede aen haer genomen heeft. . . . . //.VI.XI.IX.

Dirck Dircksz., ende Corn. Claes, kerckmeesters van Sunderdorp in Waterlandt, om bij henluyden weder bekeert ende geëmployeert te werden tot het maecken van ses nyeuwe glasen, bij burgermeesteren den voorsz. kerckmeesteren geschoncken tot behouf van de kercke aldaer I.I.I.XII.

Jan Jacobsz. Huydecoper, bij hem verschoten den XXVIII^sten Novembris anno LXXXVII tot conservatie van St. Anthonisdijck binnen die hameyen ten tijde van 't laetste hooge water. . . . . III.XVII.III.//.

Laurens Volckertsz., die deser stede schuldich was een half jaer huyrs van de Pouwels-Broeders kercke, vuyt oorsaecke dat hij de voorsz. kercke heeft moeten verlaten, om die Franchoische gemeente daermede te accommoderen. . . . . VI.XIII.IIII.//.

1588.

Pieter Tietgens, capiteyn van de ruyterwacht, over een dachwacht bij hem, sijn lieutenant, met thien van sijn compaignie, gehouden op vasten avont, als men het nachtmael uytdeelde, tot ses stuvers elcke man, ende de capiteyn mitten lieutenant elck twalef stuvers . . . //.XIIII.//.//.

Lourens Joosten, schuytevoerder, over sijn moyten ende arbeytsloon, dat hij opten XIIII May anno LXXXVIII gevoert heeft de ambassadeur van de coninginne van Engelandt van hier ter stede op ter Goude. . //.XVI.VIII.//.

Adriaen Lenertsz, van wege drie schipperen, over de schade, die zij geleden hebben an haer zeylen, die zij

geleendt hadden tot 't lessen van den brant op 't Water in den Hamer . . . . . II.//.//.//

Coop Jacobsz. ende Arys Cornelisz., voor henluyden ende van wegen heure medehulperen tot XIII in 't getale, over haer arbeytsloon, dat zij opten II^den Junij laetstleden ten versoucke van den here schoudt gehaelt hebben tot verscheyde seylemakers diversche zeylen, om daermede den voorsz. brant te lessen . . . . . I.XVIII.//.//.

Aeriaen Jacobsz., voor hem ende van wegen Harck Jansz. ende Cornelis Gerritsz., seylemakers, over haer schade by haerluyden geleden an de zeylen, gedaen ten bevele van de heren burgermeesteren in den brant voorsz. . III.//.//.//.

Jacob Lenertsz., schilder, over sijn verdient loon in 't maecken van de schilderie ofte 't gescrift, staende an de Plaets vuer die door van 't boshuys, eertijts de hal geweest hebbende . . . . . I.VII.VI.//.

Dirck Pietersz., over die leverantie van drie flambeaus, wegende te samen acht ponden, die hij deser stede gelevert heeft ten tijde als de ambassadeur van den coninck van Naverre bij de heren burgermeesteren opte Cloveniersdoelen te gaste geladen was . . . . . //.XIII.IIII.//.

Henrick Besselman, vlessemaker, over zijne moyten ende andere oncosten, bij hem gehadt ende gedaen in 't versetten van sijn huys, 't welck hij bij consent van roymeesters, buyten die Regulierspoort geset hadde ende naemaels wederom heeft moeten versetten nae de royinge van nyeus genomen. . . . . V.III.IIII.//.

Philips Anthonisz., voor hem ende sijne drie medehulperen, speelluyden binnen deser stede, over haere diensten,

den heren burgermeesteren tot drie verscheyde reysen gedaen, soe op de Cloveniers als Voetboochsdoelen ten tijde als sij aldaer den ambassadeur van den coninck van Naverre ende de graven van Hohenlo te gaste geladen hadden . . . . . //.XV.//.//.

Jan Claesz., goudsmit, over de coop ende leverantie van een silveren schael, wegende XXXII loot ende vier engels, tot XXXII stuvers 't loot, daermet burgermeesteren vereert hebben Laurens Volckertsz., artilleriemeester, over sijne verscheyde diensten, deser stede gedaen . VIII.I.VIII.//.